

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Odsjek za bosanski, hrvatski i srpski jezik

Testovi znanja iz oblasti pravopisa u osnovnoj školi (od VI do IX razreda)

(Završni diplomski rad)

Kandidatkinja:

Niđara Kafadar

Mentor:

Prof. dr. Muhidin Džanko

Sarajevo, juli 2021.

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Niđara Kafadar

vanredna studentica: 441/2009

Odsjek za bosanski, hrvatski i srpski jezik i knjiŹevnost naroda BiH, dvopredmetni studij

Testovi znanja iz oblasti pravopisa u osnovnoj Źkoli (od VI do IX razreda)

(ZavrŹni diplomski rad)

Mentor: Prof. dr. Muhidin DŹanko

Sarajevo, juli 2021.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Opći pregled pravopisa bosanskoga jezika.....	3
2. 1. <i>Pravopis bosanskoga jezika</i> (1996).....	3
2. 2. <i>Pravopis bosanskoga jezika: Priručnik za škole</i> (1999).....	4
2. 3. <i>Pravopis bosanskoga jezika</i> (2018).....	6
3. Vrednovanje znanja učenika.....	9
3. 1. Ocjenjivanje kroz historiju i vrste ocjenjivanja.....	9
3. 2. Provjeravanje znanja iz oblasti pravopisa.....	12
4. Testovi znanja i tipovi zadataka.....	13
4. 1. Testovi znanja.....	13
4. 2. Vrste testova znanja.....	16
4. 3. Planiranje i realizacija testova znanja.....	17
4. 4. Tipovi zadataka u testovima znanja.....	20
4. 5. Tipovi zadataka iz oblasti pravopisa u testovima znanja.....	21
5. Metodologija i cilj istraživanja.....	27
5. 1. Predmet i cilj istraživanja.....	27
5. 2. Postupak, instrument, uzorak i metoda istraživanja.....	27
6. Rezultati istraživanja.....	28
6. 1. Anketa.....	28
6. 1. 1. Rezultati ankete.....	29
6. 1. 2. Zaključak ankete.....	38
6. 2. Testovi eksterne mature.....	39
6. 2. 1. Rezultati analize pitanja iz oblasti pravopisa u testovima eksterne mature od 2012/2013. do 2018/2019. šk. g.....	40
6. 2. 2. Zaključak analize pitanja iz oblasti pravopisa u testovima eksterne mature od 2012/2013. do 2018/2019. šk. g.....	51
7. Praktična primjena testiranja učenika.....	55
7. 1. Planiranje, realizacija i analiza testa.....	55
7. 2. Zaključak o provođenju testiranja.....	72
8. Zaključak.....	73
9. Prilozi.....	75
10. Literatura i izvori:.....	106

1. Uvod

Uključivanjem u odgojno-obrazovni proces, dijete počinje usvajati pravila i norme govornog i pisanog jezika. Pravopis, kao skup pravila koja vrijede za grafiju nekog jezika, izučava se od prvog razreda osnovne škole i prožima se kako kroz ostale oblasti iz maternjeg jezika, tako i kroz ostale predmete i područja. Nastava pravopisa ima za cilj osposobiti učenike za upotrebu standardnog jezičkog izričaja u bilo kojoj pisanoj komunikaciji. Jedan od segmenata obrazovnog procesa je i vrednovanje i procjena usvojenih učeničkih znanja i njihove primjene u praksi. Prosvjetni radnici prate učenike i njihova postignuća, procjenjuju ih, vrednuju i na kraju ocjenjuju kako bi dobili povratnu informaciju o usvojenim sadržajima i o kvaliteti svog rada, a najzastupljeniji instrument u tom procesu su testovi znanja.

Tema ovog završnog rada je *Testovi znanja iz oblasti pravopisa u osnovnoj školi (od VI do IX razreda)*. Rad se bavi testovima znanja kao jednim od načina provjere i vrednovanja učeničkih znanja i postignuća iz oblasti pravopisa. Naglasak se stavlja na tipove zadataka u testovima znanja iz ove oblasti, posebno u testovima eksterne procjene znanja, odnosno eksterne mature koja se u Kantonu Sarajevo provodi od 2012/2013. šk. g. na kraju devetog razreda.

Rad u svom teorijskom dijelu daje opći pregled izdanja pravopisa bosanskoga jezika od 1996. g. do danas, s akcentom na izmjene i dopune pravopisnih pravila, posebno onih koja se obrađuju u osnovnoj školi. Dalje u radu dat je kratki prikaz vrednovanja učeničkog znanja, s posebnim akcentom na provjeravanje znanja iz oblasti pravopisa. Također, kroz teorijski dio, detaljno se pojašnjava pojam testa znanja i vrsta testova, kao i postupak njihove realizacije. Za svaki tip zadatka, koji se javlja u testovima znanja, naveden je odgovarajući primjer iz oblasti pravopisa.

Drugi dio završnog rada čini istraživački dio koji se zasniva na prikazu nastavničkih praksi i iskustava prikupljenih anketiranjem nastavnika maternjeg jezika. U ovom dijelu rada data je i analiza testova eksterne mature s detaljnim osvrtom na svaki zadatak iz oblasti pravopisa, prilikom čega je definiran ishod i indikator zadatka, ali i urađena statistička obrada dobijenih pokazatelja.

Treći dio rada je praktični dio koji predstavlja prikaz realizacije svih faza testiranja učenika testom znanja u kojem su ciljana formulisana pitanja iz oblasti pravopisa. Na samom kraju rada nalaze se modeli metodičkih priprema koje su korištene u realizaciji časova testiranja, ali i primjeri testova eksterne mature, obrasci i ankete korištene u ovom istraživanju.

Razlog odabira ove teme jeste činjenica da učenici nakon završene osnovne škole ne vladaju pravopisnom normom maternjeg jezika i ne primjenjuju je u pisanoj komunikaciji. Reforma obrazovanja, koja se trenutno provodi u Kantonu Sarajevo, ima za cilj propisivanje ishoda učenja, a ne nastavnih sadržaja, stavljanje učenika i njegovog rada u prvi plan, dok je nastavnik moderator koji kreira sadržaj i usmjerava učenika u njegovom radu. Znanje i vještine koje učenici steknu tokom svog školovanja moraju biti primjenjive u životu, u konkretnim situacijama. Upravo iz tog razloga i provjera znanja, konkretno testovi znanja, trebaju biti kreirani sa zadacima koji omogućavaju kritičko mišljenje i vrednovanje takvih obrazovnih postignuća.

Cilj je ovog rada dati uvid u postojeći način vrednovanja znanja kroz analizu zadataka koji su zastupljeni u eksternoj maturi, kroz nastavnička iskustva i prakseološke primjere, ali i ponuditi jedan drugačiji način kreiranja zadataka za provjeravanje znanja iz oblasti pravopisa, a sve s ciljem postizanja što kvalitetnijeg obrazovanja.

2. Opći pregled pravopisa bosanskoga jezika

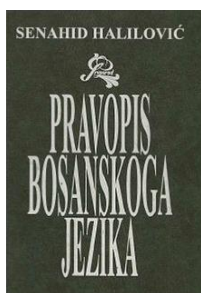
Pravopis, ortografija, predstavlja jezičku disciplinu koja proučava i definiše pravila pisanja jezika, kao što su: upotreba grafema (slova), pisanje velikog i malog slova, sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi, upotreba pravopisnih i interpunkcijskih znakova, pisanje skraćenica te pisanje riječi stranog porijekla. Primjena pravopisnih pravila omogućava uspješnu i jasnu pisanu komunikaciju. Osim što je naziv za skup pravila pisanja nekog jezika, pravopis je i naziv za priručnik koji sadrži sva pravopisna pravila, primjere te pravopisni rječnik.

U ovom dijelu rada bit će dat pregled pravopisa bosanskoga jezika od 1996. g. do danas uz navođenje glavnih specifičnosti svakog od spomenutih izdanja. Posebna pažnja bit će usmjerena na ona pravopisna pravila koja se izučavaju u predmetnoj nastavi osnovne škole.

2. 1. *Pravopis bosanskoga jezika (1996)*

Početakom devedesetih godina prestao je postojati standardni srpsko-hrvatski jezik, a umjesto njega danas imamo četiri posebna standardna jezika: bosanski, hrvatski, srpski i crnogorski. Poslije stoljeća i po manje-više zajedničke norme, krajem XX stoljeća četiri južnoslavenska naroda – Bošnjaci, Hrvati, Srbi, Crnogorci – kreću zasebnim putevima izgradnje samosvojnih standardnih jezika.¹

Odustajanje od zajedničke pravopisne norme (*Pravopis hrvatskosrpskoga književnoga jezika s pravopisnim rječnikom* iz 1960) dovodi do pojave zasebnih pravopisa, pa tako 1996. g. dolazi do objave prvog *Pravopisa bosanskoga jezika* autora Senahida Halilovića.

Slika 1: *Pravopis bosanskoga jezika* (1996)

Kako navodi autor u predgovoru spomenutog izdanja, u pravopisnim pravilima su ponuđena rješenja koja bi u praksi mogla biti prihvaćena kao prirodna. Nastao je na temelju *Pravopisa* iz 1960. g, zadržavajući prethodna uspješna rješenja i nudeći nova samo kada je to bilo nužno.

¹ Halilović, Senahid, *Pravopis bosanskoga jezika: Priručnik za škole*, „Dom štampe“ dd Zenica, 1999, str. 7.

Prvo izdanje *Pravopisa bosanskoga jezika* namijenjeno je prvenstveno jezičkim stručnjacima. To je obimnija knjiga koja pored pravopisnih pravila nudi i *Pravopisni rječnik* u kojem su se našle riječi koje su pravopisno zanimljive.

2. 2. *Pravopis bosanskoga jezika: Priručnik za škole (1999)*

Kako je navedeno, *Pravopis bosanskoga jezika* iz 1996. g. namijenjen je jezičkim stručnjacima tako da je sljedeći korak bio ponuditi priručnik za škole koji će objediniti najvažnija pravopisna pravila. *Pravopisni priručnik za škole* istog autora objavljen je 1999. g. i predstavlja sažetak prvog *Pravopisa bosanskoga jezika*, uz pojednostavljenje pravopisnih pravila i određene dopune i dorade.

Slika 2: *Pravopis bosanskoga jezika: Priručnik za škole (1999)*

Ovaj priručnik je prvenstveno namijenjen školama, učenicima i nastavnicima, ali i široj kulturnoj javnosti. U školskoj praksi je vrlo dobro prihvaćen, prije svega zbog svoje jasnosti i preglednosti. Građa je izložena kroz zaokružene cjeline koje se sastoje od osnovnog teksta s pravilima i primjerima, uokvirenog sažetka te najbitnijih pojedinosti koje su istaknute na margini. Učenicima je vrlo praktičan za upotrebu, a nastavnicima su vrlo korisni zadaci i vježbe koje prate tekst.

Pravopisni priručnik za škole donio je određene izmjene i dopune prvog izdanja *Pravopisa bosanskoga jezika* (1996), a u nastavku će biti navedene one najbitnije za nastavu pravopisa u osnovnoj školi:

1) Geminacija

Dorada norme iz 1996. svodi se na sljedeće: ako se koja riječ piše isključivo sa geminacijom u osnovnom obliku, onda su i svi padežni i izvedeni oblici s udvojenim suglasnicima (npr.:

prema osnovnom obliku *Džennet* sada stoji *džennetski* i sl, za razliku od *dženetski*, kako je predlagano u *Pravopisu*).²

2) Pisanje glasa *h*

U vezi s pisanjem glasa *h* zadržana su gotovo u cjelini rješenja koja je ponudio *Pravopis*; promjene se svode na sljedeće pojedinosti: umjesto *mahrama/marama* sad je samo *mahrama*, a umjesto *maramica* sad je *maramica/mahramica*.³

3) Pravila ijekavskog izgovora

Kada je riječ o pravilima ijekavskog izgovora – u nadi da će se time olakšati i onima koji usvajaju pravopisnu normu i onima koji podučavaju normi – u većini slučajeva mogu biti naporedni dvosložni i jednosložni prefiks (*prije-* i *pre-*) u imenica kao *prijelom/prelom*, *prijevod/prevod* i sl.⁴

4) Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi

Umjesto dviju mogućnosti – odvojenog i polusloženičkog pisanja nepromjenljivih odredbi i složenih skraćenica uz imenicu, npr. *rok muzika / rok-muzika*, *TV emisija / TV-emisija*, ostaje samo polusloženičko (*rok-muzika*, *TV-emisija*); imeničke veze kao *kamen temeljac*, *nastavnik pedagog* pišu se odvojeno (ne i s crticom).⁵

5) Veliko i malo slovo

- prvi član naziva s obrnutim rasporedom članova (imenica + pridjev) piše se velikim početnim slovom: *Pašaluk bosanski*, *Muftijstvo travničko*;
- tako se pišu i pridjevsko-imeničke, kao i obrnute, imeničko-pridjevske veze riječi (*Prijedorska općina*, *Općina prijedorska* – kao područje);
- odredbe u imena kao *Jadransko more*, *Livanjsko polje* zadržavaju veliko slovo i ukoliko je slijed članova obrnut: *more Jadransko*, *polje Livanjsko*;
- riječ *ulica* kao prvi član u nazivu ulica piše se velikim početnim slovom: *Ulica branilaca Sarajeva*, *Ulica Ferhadija*, *Ulica prijedorska* (ali: *Prijedorska ulica*);
- nazivi nastavnih predmeta u školama i na fakultetima pišu se velikim početnim slovom (ne samo u ispravama);

² Halilović, Senahid, *Bosanska, hrvatska, srpska i crnogorska pravopisna norma (opće značajke i tendencije)*, *Književni jezik* (godište 21, broj 1), Filozofski fakultet, Sarajevo, str. 33, <https://izj.unsa.ba/files/2003-21-1/4-SenahidHalilovic32-39.PDF> (17. 4. 2021)

³ Isto

⁴ Isto

⁵ Isto

- nazivi poglavara najvišeg reda, upotrijebljeni umjesto imena, pišu se velikim (ne i malim) slovom: *Predsjednik, Kralj, Reisul-ulema*.⁶

6) Tačka

Tačka se ne piše iza arapskog rednog broja ukoliko iza nje slijedi zarez, crta, kosa crta, zagrada.⁷

7) Zarez

Zarez se stavlja i između imena mjesta i datuma i ukoliko ime mjesta dolazi s prijedlogom *u*: *U Sarajevu, 26. I 2003*.⁸

Pravopisni priručnik za osnovnu i srednju školu (1999) bio je u nastavnoj upotrebi sve do objavljivanja posljednjeg izdanja *Pravopisa bosanskoga jezika* (2018).

2. 3. Pravopis bosanskoga jezika (2018)

Dvadeset i jednu godinu nakon prvog izdanja *Pravopisa bosanskoga jezika*, objavljeno je drugo, znatno izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Na ovom drugom izdanju radio je profesor Senahid Halilović sa Pravopisnom komisijom koju čine mnogi univerzitetski nastavnici, ali i nastavnici u osnovnim i srednjim školama.

Slika 3: *Pravopis bosanskoga jezika* (2018)

Specifičnost drugog izdanja pravopisa je, prije svega, u prihvatanju dubleta bez obzira koliko su se pojedini od njih uvriježili u praksi. Također, korpus je znatno širi nego u prvom izdanju i čine ga primjeri iz različitih funkcionalnih stilova, kao i iz raznorodnih prevedenih djela, a najviše iz bosanskohercegovačke književnosti. Specifičnost drugog izdanja su i nove dionice unutar poglavlja, pa tako poglavlje o pravopisnim znacima sadrži i pravila koja se odnose na bjelinu (što nije bio slučaj u prvom izdanju), a poglavlje o skraćenicama sada je upotpunjeno *Rječnikom skraćenica*. Također, ovo izdanje, za razliku od prethodnog, sadrži poglavlje o

⁶ Isto, str. 34

⁷ Isto

⁸ Isto

pravilima pisanja simbola te o pravilima navođenja podataka o izvorima, a *Rječnik vlastitih imena* odvojen je od *Pravopisnog rječnika*.

U nastavku će biti prikazane izmjene u odnosu na *Pravopis bosanskoga jezika: Priručnik za škole* (1999), kao i pravila iz drugog izdanja, koja nisu bila u prvom (1996), a važna su za nastavu pravopisa u osnovnoj školi:

1) Veliko i malo slovo

- Nazivi nepostojećih (bivših) država pišu se kao i nazivi postojećih, tj. svi članovi velikim početnim slovom: *Osmansko Carstvo*, *Dubrovačka Republika*, *Istočno Rimsko Carstvo* (a ne: *Osmansko carstvo*, *Dubrovačka republika*, *Istočno rimsko carstvo* kako je propisano prvim izdanjem *Pravopisa* i *Školskim priručnikom*);
- Pravilo pisanja naziva ulica, trgova, bulevara, aleja, šetališta i sl. pojednostavljeno je tako da se riječ *ulica* piše velikim slovom i kada je neobavezni dio imena: *vozili su se Bulevarom Meše Selimovića* (a ne: *vozili su se bulevarom „Meša Selimović“* kako je navedeno u *Školskom priručniku*).

2) Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi

- Dubletni oblici na *vrijeme* / *navrijeme* nisu prisutni u starijem izdanju *Pravopisa*.
- Dubletni oblik je i za naziv *Banja Luka* / *Banjaluka* (dok se u *Priručniku* navodi samo rastavljeno pisanje).

3) Crtica

- Nazivi *Alipašino Polje*, *Alipašin Most* (naselje) i *Alipašin most* (most) pišu se sastavljeno (a ne sa crticom: *Ali-pašino Polje*, *Ali-pašin Most*, *Ali-pašin most* kako je navedeno u prvom izdanju *Pravopisa* i u *Školskom priručniku*).
- Dvostruka ženska prezimena mogu se pisati sa crticom: *Nasiha Kapidžić-Hadžić*, ali i bez crtice: *Vesna Marić Sokolija* (za razliku od *Priručnika* u kojem je navedeno isključivo pisanje dvostrukih ženskih prezimena sa crticom).

4) Pisanje glasa h

- Dubletni su oblici: *mahana* / *mana*, *lahak* / *lak*, *mehak* / *mek* (dok su u *Školskom priručniku* isključivo pravilni oblici sa glasom *h*: *mahana*, *lahak*, *mehak*);
- U standardnome bosanskom jeziku samo je: *labavo*, *lupati*, *maramica*, *olupina*, *sat* (za razliku od *Školskog priručnika*, u kojem su dati dubletni oblici: *labavo* / *hlabavo*, *lupati* / *hlupati*, *maramica* / *mahramica*, *olupina* / *ohlupina*, *sat* / *sahat*).

5) Tačka

U novom izdanju *Pravopisa* postoji novo pravilo koje se tiče tačke:

- *Iza završnoga dijela teksta u dopisivanju (ispred potpisa) stavlja se tačka (ili zarez):*

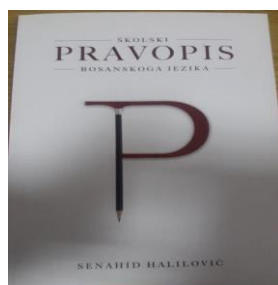
Srdačan pozdrav.

S. Halilović

6) Zarez

U novom izdanju *Pravopisa*, relativne rečenice koje vrše funkciju subjekta glavne rečenice ne odvajaju se zarezom kada su u prepoziciji, npr: *Ko rano rani dvije sreće grabi* (dok se u prvom izdanju *Pravopisa* mogu, ali i ne moraju odvajati zarezom, npr: *Ko rano rani, dvije sreće grabi / Ko rano rani dvije sreće grabi*).

Na osnovu *Pravopisa bosanskoga jezika* (2018) izrađen je i *Školski pravopis bosanskoga jezika* (2019) istog autora. Služi kao priručnik za školu, nastavnike i učenike i u cijelosti je usklađen s drugim, izmijenjenim i dopunjenim izdanjem *Pravopisa bosanskoga jezika* (2018).

Slika 4: *Školski pravopis bosanskoga jezika* (2019)

Proces nastanka jednog pravopisa, kao i njegov proces afirmacije u jezičkoj normi i praksi je složen i dugotrajan. Potrebno je vrijeme da pravopisna pravila postanu dio rutinske upotrebe maternjeg jezika, da budu naučena i zapamćena. Nastava maternjeg jezika u školi, koja se od 1995. g. zasnivala na prvom izdanju *Pravopisa*, a kasnije i na *Školskom priručniku*, pojavom drugog, dopunjenog izdanja 2018. g. našla se pred velikim izazovom.

Problem nedosljednosti i neusklađenosti prisutan je na više nivoa. Odobreni udžbenici, koji se koriste u nastavi maternjeg jezika, izrađeni su na osnovu starog izdanja *Pravopisa*, a novih udžbeničkih izdanja nema. S druge strane, jasna preporuka za upotrebu drugog izdanja *Pravopisa* došla je nekako stidljivo i bez systemske podrške tako da nisu rijetki slučajevi da se upotreba prvog ili drugog izdanja *Pravopisa* razlikuje od škole do škole, od nastavnika do nastavnika.

Pravopis, kao obimna nastavna građa zauzima važno mjesto u nastavi maternjeg jezika i mora joj se posvetiti više pažnje. Jezik, kao živi sistem koji se mijenja i prilagođava potrebama društva, konstantno se treba učiti, istraživati i na taj način njegovati i sačuvati. Nastavnici su ti koji proces učenja jezika olakšavaju učenicima, ali u tome im je vrlo važna sistemska podrška i snažna jezička politika koja će dati jasne upute i smjernice. Drugo izdanje *Pravopisa* umnogome je olakšalo i pojednostavilo pravopisnu normu i to je prvi korak u sistemskom rješavanju problema.

3. Vrednovanje znanja učenika

*Ocjenjujemo svakodnevno, ali – što, i kako? Želimo li ocjenom potaknuti ili kazniti, ocjenjujemo li učeničko znanje ili ocjenom iskazujemo neznanje, prepoznajemo li u ocjenama profesorski udio, ravnamo li se po ocjenama kolega iz zbornice, pristajemo li na dizanje ili spuštanje ocjena izvan učionica, imamo li jasne i konkretne argumente za svoje ocjene ili popuštamo pred roditeljskim presretanjima na hodnicima, nastojimo li se brojem ocjena približiti realnoj prosječnoj ocjeni ili ocjenjujemo samo kada moramo...? Tko nas je uopće naučio ocjenjivati? Što je sadržaj ocjena? Koja je njezina metrijska vrijednost? Možemo li govoriti o profesorskim stilovima, načinima i metodama ocjenjivanja? Je li naše ocjenjivanje za ocjenu?*⁹

Ovo su neka od pitanja koja je svaki učitelj sam sebi postavio tokom svog prosvjetno-pedagoškog rada. Ovo su pitanja na koja svaki prosvjetni radnik ima svoj odgovor. Na njihov odgovor imaju i učenici i roditelji. U današnje vrijeme, kritički stav prema prosvjeti i prosvjetnim radnicima, prema načinu i metodologiji rada i ocjenjivanja, izražen je više nego ikada. Ovo poglavlje rada pokušat će osvijetliti i približiti način mjerenja i vrednovanja učeničkog znanja i vještina, s posebnim akcentom na načine vrednovanja znanja u oblasti pravopisa.

3. 1. Ocjenjivanje kroz historiju i vrste ocjenjivanja

Praćenje i provjeravanje znanja i postignuća učenika vrlo je važan dio nastavnog procesa. Ono se provodi kontinuirano tokom svakog nastavnog sata, ali i ciljano na posebnim časovima provjere znanja. Svako praćenje i provjeravanje znanja ne mora nužno završiti ocjenjivanjem. Shodno tome, razlikuju se dvije vrste procjene znanja:

⁹ Vrdoljak, Marica, *Vrednovanje i ocjenjivanje učeničkog znanja – rasprava, Povijest u nastavi* 22 (2), Društvo za hrvatsku povijesnicu, Zagreb, 2013. g, str. 145, <https://hrcak.srce.hr/120413> (12. 1. 2021)

- formativna – pokazuje nam ono što je učenik naučio i da li napreduje, služi kao povratna informacija za pružanje poticaja i usmjeravanje u učenju i ne koristi se za izvođenje konačne ocjene ili rangiranje učenika i
- sumativna – pokazuje nam učeničko znanje i usvojenost nastavnih sadržaja, služi za utvrđivanje nivoa postignuća učenika i koristi se za ocjenjivanje i izvještavanje.

Kada govorimo o vrednovanju znanja, ono je kao organizirana planska djelatnost staro koliko i sama škola. Još od Sparte i Atine možemo pratiti sistem vrednovanja određenih znanja i vještina, pa su se, pod utjecajem društvenih okolnosti, u Sparti cijenile vojničke vještine, dok je u Atini pažnja bila usmjerena na nauku i filozofiju. *Karakter i način vrjednovanja su, prema tome, povezani sa vladajućim sistemom društvenih vrijednosti, sa odgojno-obrazovnim ciljevima i zadacima, sa određenom koncepcijom škole, metodom, oblicima i sredstvima organizacije odgojno-obrazovne djelatnosti (...)*¹⁰

Tradicionalno ocjenjivanje svoje početke ima još u 16. stoljeću, u propisima o držanju ispita, po kojima su vrijedni učenici bili posebno isticani i nagrađivani, dok su loši učenici kažnjavani izricanjem opomene. U 17. stoljeću pojavljuju se obavezni ispiti koji su vrednovani ispitnim tabelama sa imenima učenika i njihovim uspjehom, a razlike u postignućima iskazivane su rangiranjem učenika. Upravo to rangiranje učenika smatra se pretečom današnjeg brojanog ocjenjivanja koje se počelo masovnije uvoditi u škole u 18. i 19. st. Tada dolazi i do prelaska sa globalnog na diferencijalno ocjenjivanje u okviru pojedinih nastavnih predmeta.

Sistem numeričkog ocjenjivanja, iako se razlikuje od države do države, danas je još uvijek dominantan. U našim školama, numeričko ocjenjivanje je zastupljeno od drugog razreda osnovne škole pa nadalje, dok je u prvom razredu prisutno opisno ocjenjivanje. U posljednje vrijeme, sve je češća rasprava o potrebi uvođenja opisnog ocjenjivanja i u daljnjem školovanju jer bi se time, po mišljenju mnogih, promijenilo generalno stajalište da učenik uči radi ocjene, a ne radi znanja.

Školska dokimologija je posebna interdisciplina koja proučava oblike ocjenjivanja u školi, ali i faktore koji utječu na način i kriterije ocjenjivanja. Školsko ocjenjivanje ima tri komponente mjerenja, a to su:

1. predmet mjerenja – učeničko znanje,
2. instrument kojim se mjeri – nastavnik i

¹⁰ Vilotijević, Mladen, *Didaktika 3 – organizacija nastave*, BH MOST, Sarajevo, 2001. g, str. 323.

3. tehnika mjerenja – način ispitivanja i ocjenjivanja.

Kada govorimo o načinu ispitivanja, danas su dominantna dva načina: usmeno i pisano ispitivanje.

Usmeno ispitivanje podrazumijeva učeničku demonstraciju ili usmeni odgovor na unaprijed pripremljeno pitanje. Ova vrsta ispitivanja smatra se nedovoljno objektivnom i pouzdanom jer na nju mogu utjecati različiti faktori koji ovise o ispitivaču (nastavniku) ili ispitaniku (učeniku). Kao još jedan od neobjektivnih elemenata navodi se ispitni materijal, odnosno pitanja koja nisu ista za sve učenike. Tu je i neekonomičnost, odnosno nemogućnost ispitivanja većeg broja učenika. Što se tiče prednosti usmenog ispitivanja, tu je, prije svega, riječ o dobijanju jasnije slike o učenikovim nivoima kognitivnih spoznaja, mogućnost pravovremenog reagiranja na pogreške i bolje provjeravanje razumijevanja i spoznaja.

Pisano ispitivanje podrazumijeva provjeravanje učeničkih spoznaja kroz pisani odgovor na pripremljene zadatke. Nedostatak ovakvog vida provjeravanja znanja ogleda se, najčešće, u učeničkom učenju činjenica bez razumijevanja ili upotrebe naučenog. Prednosti su, prije svega, objektivnost koja se postiže jednakim uslovima za sve učenike: isto vrijeme, isto mjesto, isti zadaci, isti kriterij. Također, tu je i ekonomičnost jer se ispitivanjem u istom vremenu obuhvata više učenika, ali i više sadržaja.

Vrednovanje i provjeravanje znanja važan je dio nastavnog procesa. *Vrednovanje nije privjesak uz nastavne i školske kurikulume već njihova bitna komponenta. U školi i nastavi sve počinje i završava vrednovanjem. Za sve što se u školi događa važno je osigurati zadovoljstvo glavnih subjekata koji u svim aktivnostima sudjeluju: učenika i nastavnika. Važno je, međutim, zadovoljstvo i roditelja te društvene zajednice koja školu organizira.*¹¹

Vrednovanje obrazovnih postignuća u nastavnom radu ima za cilj:

- dobiti podatke o tome s kakvim uspjehom učenici vladaju predmetnim sadržajem i
- dobiti povratne informacije o svom radu.

Svaka ocjena izvedena na osnovu praćenja i vrednovanja znanja učenika u nastavnom procesu treba imati funkciju kontrole učenikova znanja. Na taj način se pruža povratna informacija učenicima kako bi poboljšali svoje učenje, da bi ih se motiviralo ili da bi se dijagnosticirale prednosti i nedostaci nastavnog rada. Također, analizom postignutih

¹¹ Matijević, M. *Izazovi vrednovanje škole i u školi*, u Banjalučki novembarski susreti 2016: *Zbornik radova sa naučnog skupa* (Tom 2) (str. 93 – 118), Banja Luka, str 1, <http://bib.irb.hr/datoteka/904769.Matijevic - Izazovi vrednovanja kole i u koli 31 03 2017a.pdf> (12. 1. 2021)

učeničkih rezultata, svaki nastavnik može procijeniti uspješnost svog rada i metoda koje koristi i na osnovu toga planirati daljnji rad. (...) *ocene daju učiteljima i nastavnicima mnogo podataka o tome kako da poboljšaju nastavu i kako da više zadovolje potrebe svojih đaka, i pojedinačno i grupno.*(...) *Učenici mogu da potpunije razumeju šta su i kako su naučili, a roditelji – kako mogu da pomognu deci i motivišu ih da bolje uče.*¹²

3. 2. Provjeravanje znanja iz oblasti pravopisa

Provjeravanje znanja iz oblasti pravopisa u osnovnoj školi realizira se pisanim putem jer je pravopis skup pravila koja određuju način pisanja nekog jezika. Pored pravopisa, u nastavi maternjeg jezika zastupljeno je još nekoliko oblasti, a to su: jezik (gramatika, leksika, historija jezika), književnost i medijska kultura. Prilikom provjeravanja znanja iz pravopisa vrlo je važno ostvariti korelaciju između ove i ostalih oblasti koje se proučavaju. Upravo zbog toga, znanje iz pravopisa se provjerava kroz različite modele. Prije svega, tu su ciljane provjere poznavanja pravopisa kao što su diktati i testovi znanja, ali i provjeravanje znanja pravopisa kroz druge oblike provjere znanja: pisane radove, referate, zadatke iz oblasti jezika i književnosti, projektne zadatke, domaće zadaće i sl. Drugim riječima, pravopis je oblast koja se prožima kroz sve druge oblasti i može se provjeriti i kada to nije primarni cilj zadatka.

Najčešći način provjere znanja iz oblasti pravopisa je diktat koji podrazumijeva diktiranje logičke, misaone cjeline koju učenici zapisuju poštujući pravopisna pravila. Postoje različite vrste diktata: od kontrolnog diktata kojim se provjerava poznavanje pravopisa nakon obrade određenih pravila, preko izbornog diktata u kojem učenici zapisuju samo ciljane riječi, do diktata u kojem je učenicima dozvoljeno da se služe stručnom literaturom. Važno je naglasiti da o diktatu kao vježbi/zadatku postoje različita mišljenja. *Postoje takvi metodičari koji diktat smatraju najboljom vježbom za sticanje pravopisnih navika i uvježbavanje osnova gramatike. Drugi su ubijedeni da je diktat anahronizam koji ne doprinosi ni razvoju psihičkih sposobnosti, ni obrazovanju učenika.*¹³

Provjeravanje znanja iz pravopisa kroz samostalne pisane radove učenika (vježbe, zadaće, referate i sl) podrazumijeva se u nastavi maternjeg jezika. *Pismeni sastavi su najsintetičniji oblik rada u nastavi pismenosti. U njima se stvaralački objedinjuju znanja i umijenja s više životnih i nastavnih područja. Inače, svi elementarniji oblici obuke, kao što su jezičke, pravopisne, stilske i pojedine govorne vježbe „predstavljaju sistematično pristupanje*

¹² Voker, Ketrin, Šmit, Edgar, *Pametni zadaci*, Kreativni centar Beograd, 2006, str. 135.

¹³ Pašić, Nedžad, *Metodika bosanskog jezika i književnosti*, Prosvjetni list, Sarajevo, 1996, str. 106.

*pismenom sastavu i raznim oblicima praktične pismenosti.*¹⁴ U ovom vidu provjere znanja, pravopis nije primarni cilj provjere, ali je jako važan i neizostavan dio. Upravo ovakva vrsta radova daje najbolji uvid u pismenost učenika jer, u ovom slučaju, učenička pažnja nije prvenstveno usmjerena na pravopis, pa do izražaja dolazi primjena pravopisne norme u jezičkom izražavanju.

Provjeravanje znanja iz oblasti pravopisa kroz test znanja je vrlo često u nastavnoj praksi. Čini ga odgovaranje učenika na ciljana pitanja iz ove oblasti, kojima se provjerava poznavanje i primjena pravopisnih pravila. U ovom vidu provjere znanja važno je povezati pravopis sa konkretnom jezičkom situacijom, jer se jedino na taj način može postići cilj, a to je vrednovanje pismenosti učenika. Ako to nije slučaj, dobit ćemo izdvojeno prepoznavanje pravilnih/nepravilnih primjera, koje nije pokazatelj primjene znanja. Upravo zbog toga je vrlo važno sastavljanje kvalitetnih testova znanja i pravilna formulacija zadataka koji će mjeriti i više nivoje kognitivnih spoznaja.

4. Testovi znanja i tipovi zadataka

U ovom poglavlju rada definiraju se testovi znanja, vrste i glavne karakteristike, kao i tipovi zadataka u testovima znanja. Poseban dio ovog poglavlja čine tipovi zadataka iz oblasti pravopisa sa navedenim odgovarajućim primjerima svakog tipa zadatka.

4. 1. Testovi znanja

Testovi znanja spadaju u pisane provjere znanja koje su, prema *Pravilniku o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika osnovnih škola u Kantonu Sarajevo*, obavezujuće za sve one predmete za koje je to predviđeno Nastavnim planom i programom. Što se tiče maternjeg jezika, pisane provjere znanja su predviđene Nastavnim planom i programom, i to u vidu pisanih vježbi, pisanih zadaća, testova znanja i diktata.

Testovi znanja predstavljaju standardizirani postupak koji ima za cilj mjerenje i vrednovanje odgojno-obrazovnih postignuća, i to na način da se pojedinačni rezultati porede s drugim rezultatima koji su ostvareni u istim uslovima. Na taj način postiže se objektivno mjerenje postignuća, a teorijsku podlogu za takvo mjerenje *dala je psihologija u 19. stoljeću, a ponajviše su tome doprinijeli Bine i Simon svojom skalom inteligencije. To je, u stvari bio jedan od prvih testova opće inteligencije koji je masovno primijenjen.*¹⁵ I dok se testovima

¹⁴ Isto, str. 120.

¹⁵ Vilotijević, Mladen, *Didaktika 3 – organizacija nastave*, BH MOST, Sarajevo, 2001. g, str. 328.

inteligencije provjerava mentalna sposobnost, testovima znanja se provjerava rezultat učenika u nastavi. *Začetnik školskog testiranja u Sjedinjenim Američkim Državama je Rice, koji je 1892. g. izradio test pomoću kojeg se mjerila efikasnost vremena poučavanja u čitanju.*¹⁶

Vremenom, testovi su, uz određene kritike, ali i podršku, postajali sve češći u školskoj praksi. Težeći što objektivnijem ispitivanju, testovi znanja su pokazali svoje prednosti u odnosu na, prije svega, usmeno ispitivanje i procjenjivanje učeničkih postignuća. Kao glavna prednost ističe se nedostatak utjecaja svih onih subjektivnih faktora nastavnika, odnosno, ispitivača. Ti subjektivni faktori su: *lična jednačina nastavnika, halo efekat i tendencija prilagođavanja kriterija kvalitetu grupe*. Lična jednačina nastavnika ogleda se u tome da svaki nastavnik neopravdano i često nesvjesno podiže ili spušta svoje kriterije ili se, najčešće, drži zlatne sredine. Halo efekat podrazumijeva unaprijed formirano dobro ili loše mišljenje na osnovu općeg stava ocjenjivača prema onome koga ocjenjuje. Tendencija prilagođavanja kriterija ocjenjivanja kvalitetu grupe je tzv. greška centralne tendencije, a ispoljava se u tome da ocjena zavisi od toga da li se daje poslije odličnog odgovora ili poslije odgovora slabijeg učenika. Pored ova tri ključna faktora koja utječu na neobjektivno ocjenjivanje, tu se mogu svrstati i velikodušnost ili prevelika zahtjevnost nastavnika, precjenjivanje ili zanemarivanje nekog dijela gradiva i sl.

Standardizacijom se (za razliku od usmenog ispitivanja) postiže:

- a) da različiti ispitivači na jednak način ispravljaju testove te prosuđuju vrijednost postignutih rezultata,*
- b) da svi ispitanici budu stavljeni pred jednake zadatke*
- c) da s jednakim uputama pristupaju rješavanju testa*
- d) da za rješavanje zadataka u testu imaju jednako raspoloživo vrijeme za rad te jednak režim rada i*
- e) kriterij za procjenu je stalan i za sve ispitanike jednak.*¹⁷

Prva navedena stavka jako je važna jer određeni kriteriji i bodovanje koji su postavljeni u testu daju mogućnost različitim nastavnicima da na isti način ispravljaju i vrednuju učeničke odgovore. U tom slučaju, postiže se maksimalna objektivnost, odnosno to da rezultat ostvaren u ovom vidu provjere znanja ni na koji način ne zavisi od nastavnikovog subjektivnog dojma. Činjenica da u testovima znanja svi ispitanici rade jednake zadatke, i to sa jednakim uputama, daje uvid u individualna, ali i postignuća čitavog razreda. Ciljana grupa je slušala ista

¹⁶ Strugar, Vladimir, *Tipovi zadataka u školskim ispitnim instrumentima i učenikov uspjeh: mogući odgovori na potrebe suvremene škole*, Pedagogijska istraživanja, 3 (1), 2006, str. 60, <https://hrcak.srce.hr/139315> (26. 12. 2020)

¹⁷ Grgin, Tomislav, *Školsko ocjenjivanje znanja*, https://kupdf.net/download/tomislav-grgin-kolsko-ocjenjivanje-znanja_5af687fde2b6f5ac65d313c0_pdf (12. 1. 2021)

predavanja, radila iste vježbe, imala istu pripremu, ista pojašnjenja zadataka i na kraju rješavala iste zadatke. U ovom slučaju, problem se može javiti kod učenika sa smanjenim sposobnostima, kojima je potrebno prilagođavanje sadržaja, formulacije pitanja, dodatna pojašnjenja i sl, a koji nisu obuhvaćeni Individualnim planom i programom (IPP). Nažalost, takvih učenika, nad kojima nije izvršena stručna opservacija, pa samim tim nije urađen ni IPP, u školama u KS ima jako puno. Kriterij jednakih uslova za rad, koji podrazumijeva jednako vrijeme za izradu rada, ali i jednako mjesto, važan je jer sve učenike stavlja u isti položaj i svi imaju isti rok za rješavanje zadataka. U nastavnoj praksi, najčešće je vrijeme rada ograničeno na jedan školski čas, ali treba spomenuti i tzv. blic-testove koji se mogu raditi na početku ili na kraju časa, čije trajanje ne bi trebalo prelaziti deset minuta. Što se tiče kriterija za procjenu znanja, on je stalan i za sve učenike jednak. Pojedinačno bodovanje svakog zadatka određuje nastavnik koji sastavlja test, shodno težini i zahtjevima zadatka, dok je konačna bodovna skala ista za sve škole u KS, jasno je propisana *Pravilnikom o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika KS*.

(...) broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali:

Za osnovne škole:

0 – 29% nedovoljan (1)

30 – 49% dovoljan (2)

50 – 69% dobar (3)

70 – 89% vrlo dobar (4)

90 – 100% odličan (5)¹⁸

Također, važno je naglasiti da spomenuti *Pravilnik* predviđa i poništavanje testa ukoliko u osnovnoj školi minimalno 40% učenika nije ostvarilo rezultate za ocjenu *dovoljan* (2). U tom slučaju, ocjene se ne upisuju u odjeljensku knjigu, test se poništava, a nastavnik je, nakon utvrđenih i otklonjenih uzroka neuspjeha dužan ponoviti test. Učestalo ponavljanje neuspjeha pisane provjere znanja dovodi do detaljne analize rada nastavnika, tako da testovi znanja, osim što provjeravaju znanja, sposobnosti i vještine učenika, mogu provjeriti i sposobnosti i vještine nastavnika i biti određeni parametar prilikom evaluacije njihovog rada.

Sastavljanje testova znanja je vrlo osjetljiv i složen posao, a da bi test postigao svoj cilj, potrebno je da ima metrijske karakteristike, a to su: *valjanost, pouzdanost, objektivnost*,

¹⁸ *Pravilnik o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika OŠ u KS*, Službene novine KS, broj 24, 2018, str. 3.

*diskriminativnost, obuhvatnost, ekonomičnost i upotrebljivost*¹⁹. Valjanost podrazumijeva da test mora sadržavati sve bitne sadržaje koje predviđa Nastavni plan i program, ali i da su zadaci u testu prilagođeni onome što želimo izmjeriti. Test je pouzdan ako u nekoliko uzastopnih testiranja istih sadržaja, pod uslovom da učenik ništa novo iz tih sadržaja nije naučio ili zaboravio, dobijemo slične rezultate. Objektivnost je karakteristika koja se unaprijed podrazumijeva, a to je da različiti ispitivači prilikom ispitivanja istih ispitanika trebaju doći do jednakih rezultata. Diskriminativnost (osjetljivost) podrazumijeva da se pomoću testa pokaže čitava skala znanja, odnosno da nije prelagan, pa da svi učenici ispravno riješe sve zadatke, ili pretežak, pa da ni najbolji učenici ne mogu riješiti ni polovinu zadataka. Test je ekonomičan ako je moguć racionalni utrošak vremena i sredstava, a to se postiže dobro pripremljenim zadacima i pojašnjenjima. Upotrebljivim se smatra onaj test sa pitanjima/zadacima na koja se može odgovoriti kratko i jasno i koji se može pregledati i bodovati bez teškoća u kratkom periodu.

Danas, u samom odgojno-obrazovnom radu, testovi znanja zauzimaju važno mjesto, često se primjenjuju i na osnovu njih se, najčešće, provjeravaju znanja, sposobnosti i vještine učenika, ali i sposobnosti i vještine nastavnika. Može se zaključiti da oni mogu biti objektivni i jasan pokazatelj usvojenosti znanja iz određenih predmeta ili oblasti samo ako su zadovoljene metrijske karakteristike testa.

4. 2. Vrste testova znanja

Postoji više vrsta testova znanja koji se realiziraju u odgojno-obrazovnom radu i svaki od njih ima svoj cilj, svrhu i ciljanu grupu učenika na koju se primjenjuje. Kako navodi Rosandić²⁰, vrste testiranja koje se primjenjuju u školi su:

- Inicijalni testovi – primjenjuju se na početku školske godine, najčešće na početku godine u kojoj učenici iz razredne prelaze u predmetnu nastavu. Cilj ovih testova je provjeriti usvojeno znanje u prethodnim razredima svakog učenika pojedinačno, ali i razreda u cjelini. Također, često ih primjenjuju nastavnici koji se prvi put susreću sa određenim odjeljenjem, bez obzira na to koji je razred u pitanju, da bi dobili povratne informacije o učeničkom znanju koje će im pomoći, olakšati im i usmjeriti ih ka ostvarivanju nastavnih sadržaja za tu godinu. Inicijalno ili orijentaciono testiranje u školama KS regulisano je *Pravilnikom o vrednovanju, praćenju i ocjenjivanju učenika OŠ u KS* kao testiranje koje

¹⁹ Vilotijević, Mladen, *Didaktika 3 – organizacija nastave*, BH MOST, Sarajevo, 2001. g, str. 329.

²⁰ Rosandić, Dragutin, *Metodika književnog odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005. g, str. 125.

nastavnik provodi na početku godine, po slobodnoj procjeni, ali ocjena ostvarena takvim testiranjem se ne upisuje u odjeljensku knjigu. Time je naglašena svrha ovakvog testiranja, a to je povratna informacija nastavnicima, učenicima i roditeljima o trenutno stečenom znanju na početku školske godine.

- Revizijski testovi – primjenjuju se nakon obrade većih cjelina, najčešće na kraju tromjesečja, polugodišta ili na kraju školske godine. Takvi testovi se zaničaju na najvažnijim pojmovima ili podacima iz određene tematske oblasti. Prije takvih testova potrebno je izvršiti detaljnu sistematizaciju obrađenog gradiva kroz časove ponavljanja, vježbe i utvrđivanja gradiva. Najčešće se na takvim časovima obrade vrste zadataka i karakteristične forme pitanja koje će biti na testu. U praksi, takvi testovi mogu biti dobar pokazatelj usvojenosti znanja i vještina iz određene obrađene oblasti.
- Testovi inventara – ovakvi testovi obuhvataju manje cjeline s detaljnim podacima. Njima se najčešće provjeravaju obrađeni sadržaji koji su važni za usvajanje novog gradiva. Mogu pokazati u kolikoj mjeri su učenici savladali određenu oblast te na čemu je potrebno dodatno raditi prije usvajanja novih sadržaja. Za ovakvu vrstu testova najpogodniji su tzv. blic-testovi koji su kraćeg trajanja (oko deset minuta) i koji se mogu realizovati u uvodnom ili završnom dijelu časa.
- Dijagnostički testovi – služe za mjerenje napredovanja učenika u učenju kao i okolnosti koje utječu na proces učenja. Mogu biti dobar pokazatelj za pojedine učenike jer je pomoću njih moguće pratiti napredovanje pojedinca, uvidjeti koje okolnosti utječu na poboljšanje ili pogoršanje rezultata i, zavisno od toga, mogu biti dobra stimulacija učenicima.

Kada govorimo o vrstama testova, važno je spomenuti i testove eksterne procjene znanja, koji se od 2012/2013. šk. g. provode u KS na kraju završenog devetog razreda osnovne škole, a od 2017/2018. šk. g. i nakon završenog trećeg, odnosno šestog razreda. O njima će detaljnije biti riječi u posebnom poglavlju vezanom za istraživački rad.

4. 3. Planiranje i realizacija testova znanja

Prije svake izrade testa potrebno je izvršiti detaljnu pripremu u kojoj će biti jasno definirani određeni parametri. Prije svega, potrebno je odrediti svrhu testa i ciljnu grupu. Svrha testa podrazumijeva jasno preciziranu vrstu testa i šta se njime želi postići, a samim tim i oblast i sadržaj iz kojeg se provjerava znanje. Definiranje ciljne grupe u uskoj je vezi sa svrhom testa. Važno je znati ko je ciljna grupa, koji je uzrast i da li je ono što se provjerava tim testom

prilagođeno njima. Svaki iskusan nastavnik, prilikom određivanja ciljne grupe, u obzir će uzeti i to da li su ispitanici početnici ili ne, koji je stepen dosadašnjih znanja i spoznaja grupe, socijalnu, ekonomsku strukturu, pa i ostale okolnosti koje mogu utjecati na samo testiranje.

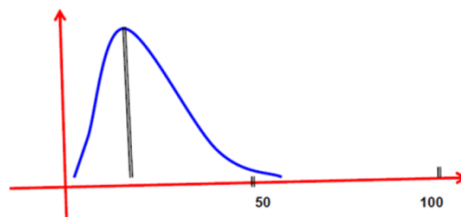
Sljedeći korak u izradi testa jeste oblikovanje instrumentarija, odnosno pitanja i zadataka. Postoje različiti tipovi zadataka, a prilikom izrade testa potrebno je voditi računa o tome da što više različitih tipova zadataka bude zastupljeno u testu. Također, test treba sadržavati različite zadatke po težini – od suviše laganih, do suviše teških. Najmanje trebaju biti zastupljeni suviše lagani i suviše teški zadaci, dok srednje lagani i srednje teški trebaju biti u većini. Pitanja trebaju biti jasno formulisana, bez mogućnosti pogrešne interpretacije. Cilj testiranja nije zbuniti učenike nego dobiti tačnu i objektivnu povratnu informaciju. Također, potrebno je, shodno težini i zahtjevima zadatka, odrediti broj bodova/poena koje učenici mogu ostvariti u svakom zadatku pojedinačno. Ovdje je jako važno dobro procijeniti težinu i zahtjeve pojedinačnih zadataka da bi se postigao dobar odnos između laganih i teških zadataka i njihovog bodovanja.

Nakon izrade zadataka, vrši se detaljna priprema za test. Prema *Pravilniku o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika OŠ u KS*, svaka pisana provjera znanja, pa samim tim i test, najavljuje se na početku polugodišta, sa precizno određenim datumom i vremenom izrade. Nastavnik je dužan posebno najaviti test nekoliko časova ranije i pripremiti učenike za test. Priprema bi trebala podrazumijevati naglašavanje oblasti ili cjelina iz kojih će biti testiranje, kao i upoznavanje učenika sa tipovima zadataka koji će biti na testu. Važno je naglasiti da dobra i kvalitetna priprema učenika za test daje bolje i objektivnije rezultate testiranja.

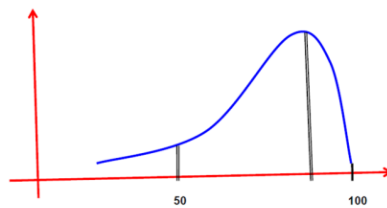
Sama izvedba testiranja treba se zasnivati na istim uslovima za sve učenike. Nastavnik je dužan pojasniti zadatke u slučaju da učenicima nisu jasni zahtjevi, pojasniti bodovanje i upoznati učenike sa vremenom izrade testa. Iskustvo je pokazalo da prilikom testiranja pojedini učenici traže dodatna pojašnjenja. U tom slučaju, nastavnik bi trebao da ta pojašnjenja kaže glasno pred cijelim odjeljenjem, a ne pojedinačno. To je važno, prije svega, da bi i ostali učenici, kojima možda nije jasno, a iz nekog razloga ne žele pitati, dobili informaciju, ali i da bi se izbjegao individualni razgovor između nastavnika i učenika koji može biti pogrešno protumačen. U svakom slučaju, dužnost nastavnika je da ponudi sva pojašnjenja koja su učenicima potrebna vezano za izradu testa, ne ugrožavajući sam proces izrade testa.

Nakon izrade testa, nastavnik pristupa vrednovanju rezultata. Potrebno je vrednovati svaki rad pojedinačno i izvesti ocjenu na osnovu ostvarenih bodova. Također, potrebno je uraditi analizu pojedinačnih zadataka i njihove uspješnosti, ali i analizu rezultata testirane grupe. U ovoj fazi nastavnik provjerava primjerenost testa po težini, čiji rezultati bi trebali da odgovaraju grafikonu idealne Gausove krive, što znači da test ne bi trebao biti ni prelagan ni pretežak.

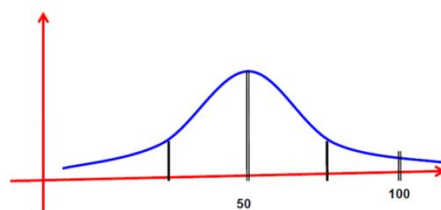
Na narednim slikama prikazane su vrste testova po težini na osnovu Gausove krive.

Slika 5: Pretežak test

Slika 6: Prelagan test

Slika 7: Primjerena težina testa

Test je pretežak ako je većina učenika riješila ispod 50% testa, od kojih je najveći broj riješio oko 20% zadataka; test je prelagan ako većina učenika uspije riješiti više od 50% testa, od kojih najveći broj riješi 90% zadataka; dok je primjerena težina testa kada najveći broj učenika riješi oko 50% testa, a kriva ravnomjerno opada prema krajevima skale.

Nastavnik je dužan na osnovu dobijenih rezultata analizirati i procijeniti postignuća i izvesti zaključke i smjernice za dalji rad.

Prema Nastavnom planu i programu, nakon izrade testa, planiran je čas ispravka i analize. Na tom času nastavnik objavljuje rezultate, komentariše ih u razredu i na osnovu njih daje nove smjernice za rad. U slučaju potrebe, ako ostvareni rezultati na nivou grupe ne zadovoljavaju kriterije propisane *Pravilnikom* (min. 40% uspješnosti), nastavnik je dužan poništiti test, s učenicima dodatno obraditi gradivo i opet ponoviti test za one učenike koji nisu postigli zadovoljavajući rezultat. Ovaj korak u fazi testiranja je vrlo važan jer cilj svakog testiranja treba da bude ohrabriti dijete da uči, a ne obeshrabriti ga u tome. *Ako učenicima date mogućnost da ponovo urade kontrolni zadatak koji prethodno nisu dobro uradili i dopustite im da pokažu šta su naučili, to je onda „druga šansa“, u kojoj se ogleda uspeh korektivne nastave i koja pruža učenicima novu priliku da okuse uspeh u učenju.*²¹

4. 4. Tipovi zadataka u testovima znanja

Test znanja, u principu, čini niz pitanja/zadataka iz obrađenih nastavnih sadržaja pomoću kojih nastavnik vrednuje nivo usvojenosti znanja i vještina. Da bi se ostvario cilj testa, potrebno je da su zadaci kvalitetno i pravilno definirani. *Pravilno definisan zadatak (task) se sastoji od jednog ili više zahtjeva ili ajtema (item), jasno i nedvosmisleno definisanog deskriptora, odnosno iskaza koji opisuje šta učenik zna i umije, odnosno šta se tim ajtemom provjerava i od ključa ili rješenja kojim je definisan tačan odgovor i broj bodova koje donosi taj odgovor.*²²

Sama izrada zadatka zahtijeva vrijeme, stručnost, poznavanje sadržaja koji se provjerava kao i poznavanje grupe koja se testira. To je proces koji se vremenom usavršava, mijenja i prilagođava, zavisno od različitih faktora. Generalno, postoje dvije vrste i više tipova zadataka koji su prisutni u svim testovima znanja.

Zadaci kojima se provjerava reprodukcija znanja su *zadaci jednostavnog dosjećanja i zadaci dopunjavanja*. U njima učenik sam konstruiše i zapisuje rješenje/odgovor. Odgovor treba biti uslovljen jasno definiranim zahtjevom koji je naveden u zadatku. Tako formulisan zadatak u svojoj postavci sadrži glagole tipa: *nabroj, napiši, izračunaj, opiši* i sl.

²¹ Voker, Ketrin, Šmit, Edgar, *Pametni zadaci*, Kreativni centar, Beograd, 2006, str. 15.

²² Lalović, Rade, *O testovima znanja*, Časopis *Nastava* 1-2/2009, str. 4, https://www.rpz.rs.org/sajt/doc/file/web_portal/07/Srpski%20jezik%20i%20knjizevnost/Rade%20Lalovic/Strucni%20radovi/O%20TESTOVIMA%20%20ZANJA.pdf (12. 1. 2021)

Zadaci kojima se provjerava prepoznavanje sadržaja, razumijevanje i primjena znanja su *zadaci alternativnog/dvostrukog izbora, zadaci višestrukog izbora, zadaci sređivanja i zadaci povezivanja*. U njima učenik bira ispravno rješenje među ponuđenim rješenjima. Oni u svojoj postavci sadrže tačan odgovor za koji se učenik opredjeljuje. Takvi zadaci u svojoj formulaciji imaju glagole tipa: *zaokruži, izaberi, podvuci, poveži* i sl.

4. 5. Tipovi zadataka iz oblasti pravopisa u testovima znanja

Kada govorimo o pisanim testovima znanja iz oblasti pravopisa, važno je naglasiti da su to rijetko testovi u kojima se isključivo provjerava poznavanje pravopisa. U većini slučajeva, pravopis se provjerava kroz nekoliko zadataka koji su sastavni dio testa znanja u kojem se, pored pravopisa, provjeravaju i ostala znanja iz jezika i književnosti.

Tipovi zadataka sa primjerima iz oblasti pravopisa:

Zadatak jednostavnog dosjećanja podrazumijeva zadatak koji je formulisan na način da od učenika zahtijeva odgovor u obliku jedne riječi. Prilikom izrade ovakvih zadataka treba voditi računa o tome da je moguć samo jedan ispravan odgovor. Prostor koji je predviđen za pisanje odgovora trebao bi biti jednake dužine, bez obzira na to da li je tačan odgovor kratak ili dug. Pitanje treba biti jasno formulisano, sa jasno preciziranim zahtjevom, najbolje u formi pitanja.

Primjeri²³:

1. Kako pišemo prisvojne pridjeve izvedene nastavcima *-ski, -ški, -čki i -čki*?

2. Kojim pravopisnim znakom odvajamo vokativ u rečenici? _____
3. Uz koju vrstu riječi riječcu *ne* pišemo odvojeno? _____

Zadaci dopunjavanja su zadaci od kojih se od učenika traži da dopune rečenicu riječima koje su ispuštene, ili da dopune riječ odgovarajućim fonemom koji je ispušten. Kao i kod zadataka dosjećanja, prostor koji je predviđen za pisanje treba biti jednake dužine, bez obzira na to da li je tačan odgovor kratak ili dug. Ovakvi zadaci su vrlo zahvalni za provjeravanje znanja iz pravopisa, jednostavno se ispravljaju i nije teško odrediti njihovu bodovnu vrijednost.

Primjeri:

²³ S obzirom na to da ovaj tip zadatka nije bio prisutan u katalozima za pripremu učenika za eksternu maturu, primjeri su preuzeti iz ličnih testova.

1. Upiši glas koji nedostaje.

- a) (ja) bi___
- b) o__ladim
- c) odma___
- d) zama___nem²⁴

2. Napiši pravilno afrikate *č, ć, dž, đ*.

- a) ru__ak b) pi__ama
- c) zada__a d) ro__endan²⁵

3. Dopuni rečenicu.

Vokativ se u rečenici odvaja _____.²⁶

Alternativni tip zadatka podrazumijeva dvočlani izbor u kojem učenik treba izabrati da li je tvrdnja u zadatku tačna ili ne. Prilikom provjeravanja znanja iz pravopisa ovaj tip zadatka se može formulirati i na način da učenik bira tačno rješenje od dva ponuđena ili, pak, netačno, što se u praksi nije pokazalo kao dobro. S obzirom na to da djeca najčešće vizuelo pamte određene karakteristične pojmove, prilikom postavke zadatka treba težiti pisanju i prepoznavanju tačnih/ispravnih oblika, a ne pogrešnih. Prilikom formulacije ovog tipa zadataka treba voditi računa o tome da bude podjednak broj tačnog i netačnog i da se izbjegavaju riječi koje znače općenitost (npr. *svi, niko, nikada, uvijek* i sl). Također, poželjno bi bilo da redosljed tačnih i netačnih odgovora bude slučajan da bi se u što većoj mjeri smanjila mogućnost pogađanja, koja je u ovom tipu zadataka 50%.

Primjeri:

1. Podvuci pravilno napisanu rečeničnu konstrukciju.

- a) Pišem olovkom/s olovkom.
- b) Oni su putovali s vozom/vozom.
- c) On se umorio/se je umorio.
- d) Naučio sam pjesmu napamet/na pamet.²⁷

²⁴ Maglajlija, Mešanović, Muftić, Sarajlić, Zečević, *Ispitni katalog za eksternu maturu u šk. 2012/2013. godini za bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost*, MONKS, 2013, str. 14, https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/BHS_JEZICI.pdf (26. 12. 2020)

²⁵ Isto

²⁶ Murtić, Buljubašić, Karić, *Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost – katalog pitanja za eksternu maturu – osnovna škola*, MONKS, Sarajevo, 2017. g, str. 35, https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/katalog_-_bhs_jezik_i_knj.pdf (26. 12. 2020)

2. U svakom paru podvuci pravilno napisani naziv.
- a) Dvor na Uni (grad) – Dvor Na Uni (grad)
 - b) Trg Djece Sarajeva – Trg djece Sarajeva
 - c) Marijin dvor – Marijin Dvor
 - d) Sjedinjene Američke Države - Sjedinjene Američke države²⁸
3. U svakom paru podvuci pravilno napisanu riječ.
- a) najjužniji – najužniji
 - b) lijepši – ljepši
 - c) čuđenje – čudženje
 - d) voljeo – volio²⁹

Zadatak višestrukog izbora sadrži tvrdnju ili pitanje i više ponuđenih odgovora od kojih učenik treba izabrati onaj koji je tačan. Prednost ovog tipa zadatka u odnosu na alternativni tip je u tome što se povećavanjem ponuđenih odgovora smanjuje mogućnost pogađanja. Pa tako, ako se u formulaciji ponudi pet odgovora, mogućnost pogađanja svedena je na 20%. Prilikom formulacije ovog tipa pitanja važno je voditi računa o tome da tačni odgovori ne budu formulisani duže od pogrešnih jer ih učenik može prepoznati. Također, netačni odgovori ne smiju biti apsurdni, nelogični jer se kao takvi lahko prepoznaju. Ovaj tip zadatka iz oblasti pravopisa najčešće se koristi jer daje najveću mogućnost provjere različitih oblasti u jednom pitanju.

Primjeri:

1. Zaokruži slovo ispred pravilno napisane rečenice.
- a) Mi bi želili posjetit Zemaljski muzej u Sarajevu.
 - b) Mi bismo željeli posjetit zemaljski Muzej u Sarajevu.
 - c) Mi bismo željeli posjetiti Zemaljski muzej u Sarajevu.
 - d) Mi bi smo želili posjetiti Zemaljski Muzej u Sarajevu.³⁰
2. Obilježi niz riječi u kojem je svaka riječ ispravno napisana!
- a) htjeo, Sanski most, Koševkso brdo, nedošavši
 - b) htio, sanski most, Koševsko brdo, nedošavši

²⁷ Maglajlija, Mešanović, Muftić, Sarajlić, Zečević, *Ispitni katalog za eksternu maturu u šk. 2012/2013. godini za bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost*, MONKS, 2013, str. 14, https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/BHS_JEZICI.pdf (26. 12. 2020)

²⁸ Isto

²⁹ Isto

³⁰ Isto

- c) htio, Sanski Most, Koševsko Brdo, ne došavši
- d) htjeo, Sanski Most, Koševsko brdo, ne došavši³¹

3. Koje riječi su pravilno napisane? Zaokruži slovo ispred njih.

- a) ne sloga
- b) neprijatelj
- c) nezgoda
- d) ne učenje³²

Zadaci sređivanja od učenika zahtijevaju da određene podatke srede po nekom načelu. Npr. učenici trebaju podatke razvrstati u tabelu po zadatom kriteriju, označiti redoslijed po brojkama i sl. U praksi, u oblasti pravopisa, učenicima se najčešće nudi da srede određeni niz, rečenicu ili tekst, poštivajući pravopisna pravila.

Primjeri:

1. Sljedeće rečenice napiši u odričnom obliku!

- a) Znaju oni njega. _____
- b) Imam tu knjigu. _____³³

2. Napiši veliko slovo tamo gdje je to potrebno.

- a) tihi okean/ocean
- b) sjedinjene američke države³⁴

3. U svakoj grupi riječi jedna je nepravilno napisana. Napiši je pravilno.

- a) nemam, nerekavši, nemoj _____
- b) ne sviram, ne čovjek, ne idi _____
- c) naj jeftiniji, najdragocjeniji, najmršaviji _____
- d) djedov, sestrin, bosančev _____³⁵

Zadaci povezivanja zasnivaju se na navođenju dvije grupe elemenata/pojmova koji su u međusobnom odnosu. Učenici trebaju, zavisno od navedenog kriterija, povezati elemente iz

³¹ Murtić, Buljubašić, Karić, *Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost – katalog pitanja za eksternu maturu – osnovna škola*, MONKS, Sarajevo, 2017. g, str. 31.

https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/katalog_-_bhs_jezik_i_knj.pdf (26. 12. 2020)

³² Isto, str. 32.

³³ Isto

³⁴ Isto, str. 35.

³⁵ Maglajlija, Mešanović, Muftić, Sarajlić, Zečević, *Ispitni katalog za eksternu maturu u šk. 2012/2013. godini za bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost*, MONKS, 2013, str. 15, https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/BHS_JEZICI.pdf (26. 12. 2020)

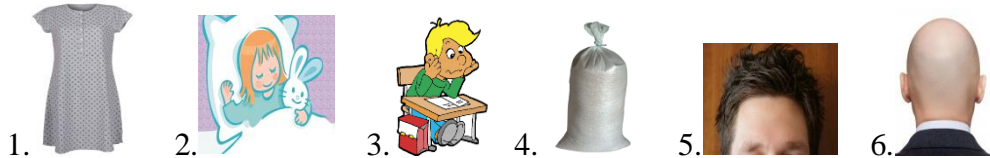
jedne grupe sa elementima iz druge grupe. Prilikom izrade ovakvih zadataka potrebno je da broj elemenata za povezivanje bude jednak na obje strane.

Primjeri³⁶:

1. Poveži skraćenice sa odgovarajućim nazivima.

a) h.	1. tona	1. ____
b) h	2. sjever	2. ____
c) t.	3. hadžija	3. ____
d) t	4. sat	4. ____
e) s	5. sekunda	5. ____
f) S	6. tačka	6. ____

2. Poveži riječi sa odgovarajućim slikama po značenju.

a) spavačica	b) džak	c) celo	d) spavačica	e) đak	f) čelo

3. Poveži pravopisno pravilo i primjer na koji se primjenjuje.

a) Sve riječi pišemo velikim slovom osim prijedloga i veznika.	1. nazivi geografskih pojmova	1. ____
b) Samo prvu riječ pišemo velikim slovom, ostale malim ako nisu vlastito ime.	2. nazivi naselja	2. ____
c) Pišemo malim slovom	3. nazivi jezika	3. ____

Tipovi zadataka u testovima znanja predmet su naučnih istraživanja, a jedno od njih je i istraživanje o pouzdanosti nekih tipova zadataka, koje podrazumijeva da isti ispitanici postignu što sličniji rezultat u dva uzastopna testiranja. *Horst (1966), Feller (1986), Zimmerman i Williams (1982), Hsu, Moss i Khamalikit (1983) proučavali su stupanj pouzdanosti testova/zadataka alternativnog tipa, tipa višestrukog izbora i tipa povezivanja (sređivanja). Rezultati istraživanja (Grgin, 1999, 119-120) pokazali su sljedeće:*

- *testovi/zadaci alternativnog tipa relativno su najmanje pouzdani (koeficijent pouzdanosti je 0,31) jer su mogućnosti slučajnih pogađanja ispravnih odgovora velike;*

³⁶ S obzirom na to da ovaj tip zadatka nije bio prisutan u katalogima za pripremu učenika za eksternu maturu, primjeri su preuzeti iz ličnih testova.

- *testovi/zadaci višestrukog izbora pokazuju viši stupanj pouzdanosti (koeficijent pouzdanosti je 0,64) i u njih se smanjuje mogućnost slučajnog pogađanja;*
- *najviši stupanj pouzdanosti ustanovljen je u testovim/zadacima povezivanja (sređivanja) (koeficijent pouzdanosti je 0,69).³⁷*

³⁷ Strugar, Vladimir, *Tipovi zadataka u školskim ispitnim instrumentima i učenikov uspjeh: mogući odgovori na potrebe suvremene škole*, Pedagogijska istraživanja, 3 (1), 2006, str. 62, <https://hrcak.srce.hr/139315> (26. 12. 2020)

5. Metodologija i cilj istraživanja

U ovom poglavlju rada prikazana je metodologija istraživanja testova znanja i različitih tipova zadataka iz oblasti pravopisa u osnovnoj školi, kao i metodologija istraživanja zadataka iz oblasti pravopisa u testovima eksterne mature iz Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti.

Uz predmet i cilj istraživanja, prikazani su postupak, instrument, uzorak te metoda istraživanja.

5. 1. Predmet i cilj istraživanja

Predmet istraživanja su:

- 1) rad i iskustvo nastavnika maternjeg jezika u osnovnoj školi (od VI do IX razreda) i
- 2) pitanja iz oblasti pravopisa u testovima eksterne mature iz Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti, koje su prilikom polaganja eksterne mature radili učenici devetih razreda u Kantonu Sarajevo od 2012/2013. šk. g. do 2018/2019. šk. g.

Cilj istraživanja je utvrditi: na koji način nastavnici provjeravaju znanja i vještine iz oblasti pravopisa, koje vrste testova znanja najčešće realiziraju u radu sa učenicima, koje tipove zadataka koriste da bi provjerili znanja iz oblasti pravopisa te koji tipovi zadataka preovladavaju u testovima eksterne mature na kraju devetog razreda, na koji način su formulisani, koji je ishod tih zadataka, šta se njima provjerava i na koji način.

5. 2. Postupak, instrument, uzorak i metoda istraživanja

Podaci za istraživanje su prikupljeni na dva načina: anketom nastavnika Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti i analizom testova eksterne mature.

Za potrebe istraživanja testova znanja iz oblasti pravopisa u osnovnoj školi oblikovana je anketa koja sadržava ciljane pitanja vezana za predmet istraživanja. Realizirana je online putem, preko Google obrasca, u periodu od 27. 1. 2021. do 3. 2. 2021. godine i obuhvata mišljenja i iskustva nastavnika maternjeg jezika u predmetnoj nastavi.

Za potrebe istraživanja testova eksterne mature na kraju devetog razreda oblikovan je protokol analize koji je obuhvatio sljedeće elemente: godina testiranja, sadržaj zadatka, tip zadatka, nivo težine zadatka, aktivni glagol, ishod učenja, indikator, ključ (rješenje),

bodovanje zadatka, procenat bodova koji se ostvaruje zadatakom, kao i napomene u kojima su navedene moguće primjedbe na zadatak. Također, za potrebe istraživanja testova eksterne mature korišteni su segmenti *Analize eksterne mature za osnovnu školu za šk. 2018/2019. g.*, koju je radilo Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade KS.

U radu će biti predstavljeni rezultati ankete provedene među nastavnicima, njihova mišljenja i zapažanja kako o iskustvu u radu sa učenicima, tako i o realizaciji eksterne mature. Bit će predstavljeni svi zadaci iz oblasti pravopisa koji su se pojavili u testovima znanja iz eksterne mature na kraju devetog razreda, uz njihov detaljan opis i analizu. Za zadatke iz oblasti pravopisa u testu realiziranom 2018/2019. šk. godine bit će prikazani i rezultati uspješnosti, odnosno rezultati učeničkih postignuća na tim zadacima kao i poređenje sa rezultatima učeničkih postignuća u ukupnom testu. U istraživanju je primijenjena deskriptivna metoda³⁸ (analiza testova), statistička metoda³⁹ (analiza testova i ankete), kao i metoda uzorka⁴⁰ (ankete).

6. Rezultati istraživanja

U ovom poglavlju prikazani su rezultati provedene ankete među nastavnicima maternjeg jezika kao i rezultati istraživanja dobijeni praćenjem, opisom i analizom pitanja iz oblasti pravopisa u testovima eksterne mature na kraju devetog razreda.

6. 1. Anketa

U periodu od 27. 1. 2021. do 3. 2. 2021. godine anketirano je 46 nastavnika maternjeg jezika. Anketa je sadržavala 22 pitanja i realizirana je putem Google obrasca. Prilikom anketiranja primijenjena je metoda slučajnog uzorka na osnovu kojeg se mogu izvesti opći zaključci. Nastavnici su odgovarali na ciljano formulisana pitanja o načinu provjeravanja znanja iz oblasti pravopisa, o vrstama testova koje realiziraju u radu sa učenicima, o tipovima zadataka koje koriste prilikom provjeravanja znanja iz oblasti pravopisa, o poteškoćama s kojima se susreću prilikom obrade i provjere znanja iz ove oblasti, a sve na osnovu svog iskustva, rada i mišljenja. Nastavnicima su u anketi ponuđena pitanja alternativnog izbora, pitanja

³⁸ Podrazumijeva postupak jednostavnog opisivanja procesa i predmeta u prirodi ili društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza.

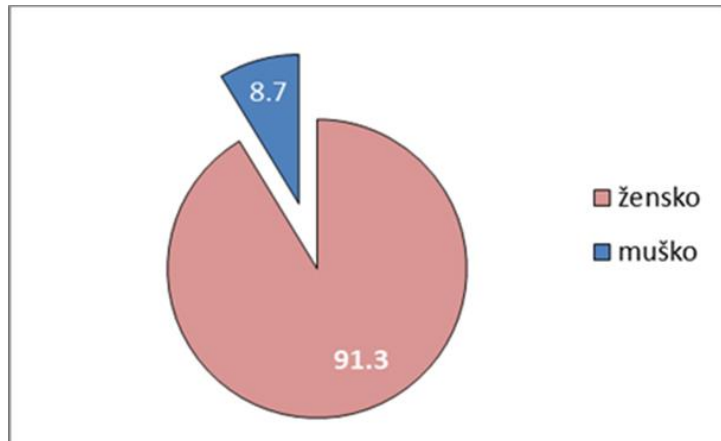
³⁹ Podrazumijeva izvođenje općeg zaključka na osnovu obilježja određenog broja elemenata neke skupine.

⁴⁰ Podrazumijeva ispitivanje dijela skupa na osnovu slučajnog izbora jedinica.

višestrukog izbora, pitanja sređivanja, kao i esejska pitanja u kojima su mogli iznijeti svoje stavove, zapažanja i preporuke.

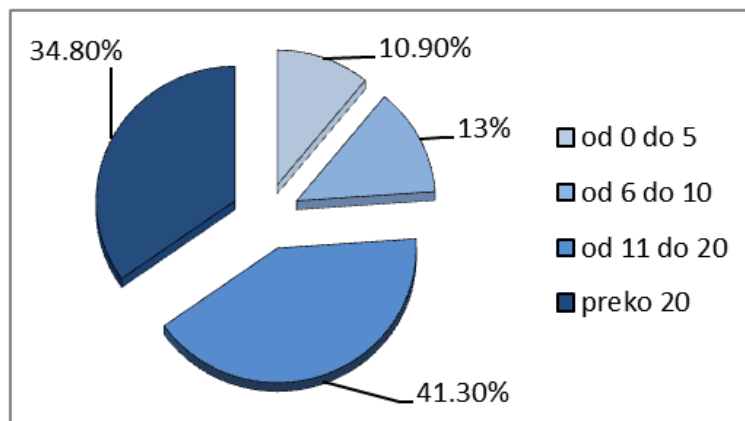
Nakon provedene ankete, primijenjena je statistička metoda pomoću koje su objedinjeni i analizirani rezultati.

6. 1. 1. Rezultati ankete⁴¹

Graf 1: Struktura ispitanika po spolu

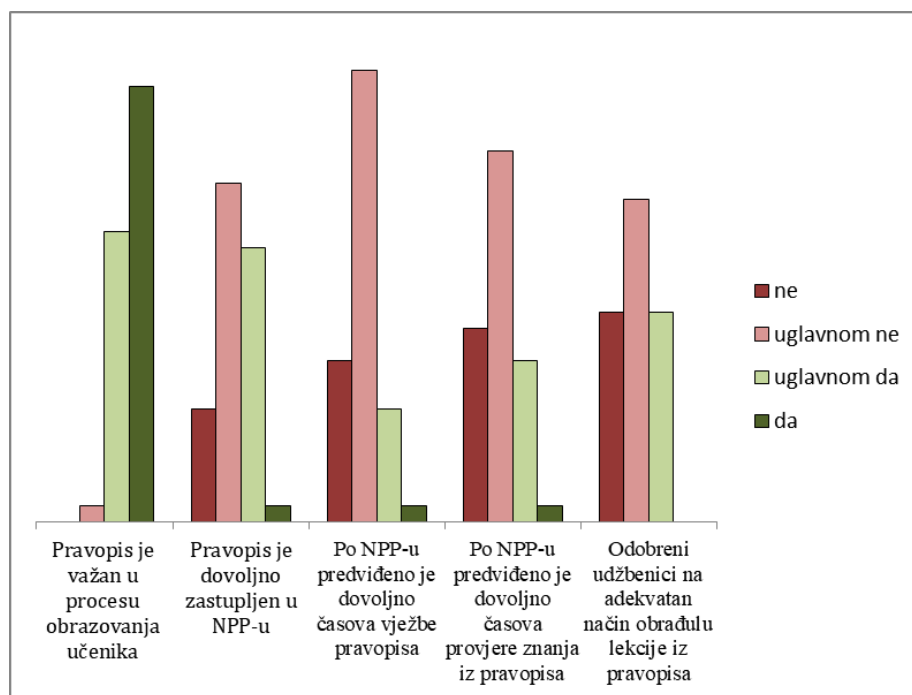
Graf 1 prikazuje strukturu ispitanika na osnovu spola. Primijetno je da su žene mogo više zastupljene u prosvjeti nego muškarci. Od ukupnog broja ispitanika 91,3% su činile žene, dok je 8,3% bilo ispitanika muškog spola.

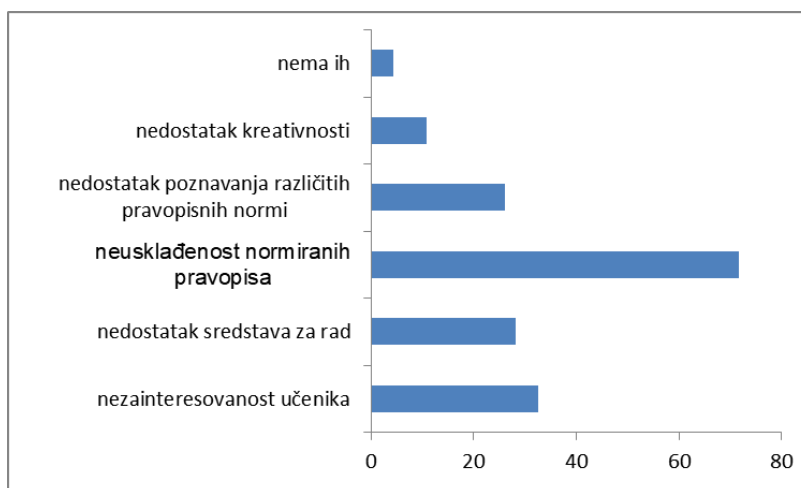
. Graf 2: Struktura ispitanika po godinama staža

Graf 2 prikazuje strukturu ispitanika na osnovu godina staža. Najviše anketiranih nastavnika ima od 11 do 20 godina staža u prosvjeti (41,3%), preko 20 godina staža ima 34,8% ispitanika. Od 6 do 10 godina staža ima 13% anketiranih nastavnika, dok je 10,9% nastavnika koji imaju manje od 5 godina staža.

⁴¹ Obrazac ankete dat je u prilogu.

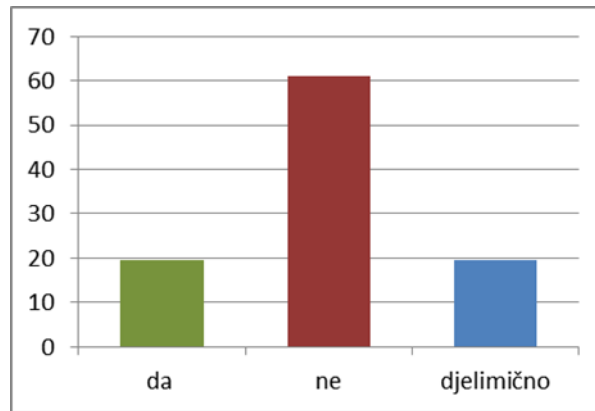
Graf 3: Mišljenje nastavnika o zastupljenosti oblasti pravopisa u nastavi maternjeg jezika
 Na grafu 3 prikazano je mišljenje anketiranih nastavnika o zastupljenosti oblasti pravopisa u nastavi maternjeg jezika. Većina njih smatra da je pravopis važan u nastavi maternjeg jezika, ali da uglavnom nije dovoljno zastupljen u Nastavnom planu i programu te da nije predviđeno dovoljno časova vježbe i provjere znanja iz ove oblasti. Također, većina ispitanika smatra da odobreni udžbenici uglavnom ne obrađuju lekcije iz pravopisa na adekvatan način.

Graf 4: Poteškoće s kojima se susreću nastavnici na časovima pravopisa

Graf 4 prikazuje prikazuje najčešće poteškoće s kojima se susreću nastavnici tokom časova pravopisa. Najviše ispitanika je reklo da neusklađenost normiranih pravopisa predstavlja problem pri realizaciji nastavnih sadržaja iz ove oblasti. Nakon toga slijedi

nezainteresovanost učenika, dok je kao poteškoću u radu oko 30% ispitanika navelo nedostatak sredstava za rad i nepoznavanje različitih pravopisnih normi. Najmanji broj nastavnika izjasnio se da nema poteškoća na časovima pravopisa.

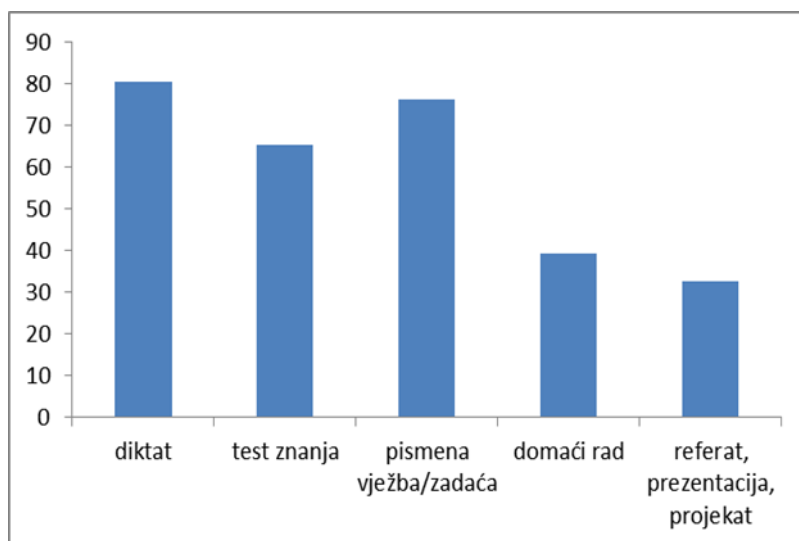
Graf 5: Mišljenje nastavnika o pismenosti učenika

Graf 5 pokazuje mišljenje nastavnika o tome da li učenici nakon završene osnovne škole dovoljno poznaju pravopisnu normu i da li je primjenjuju u samostalnom pisanju. Oko 60% nastavnika je odgovorilo ne, dok otprilike isti broj ispitanika (20%) smatra da učenici poznaju i djelimično poznaju pravopisnu normu.

Kao najveće nedostatke u radu sa učenicima tokom časova pravopisa, nastavnici su u svojim odgovorima, između ostalog, naveli sljedeće:

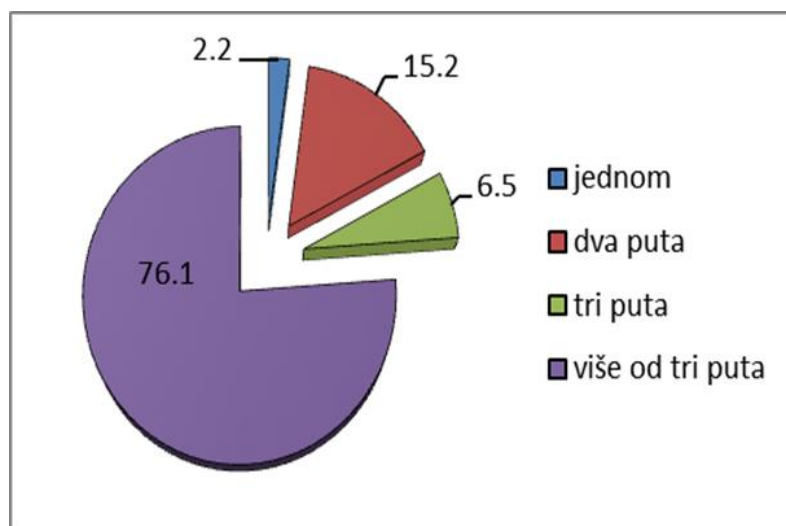
- ✓ *Učenje izvan konteksta, učenje pisanja riječi napamet, pravila za interpunkciju i sl, a nedovoljno praktičnih radova, konteksta...*
- ✓ *Nedovoljno časova za rad.*
- ✓ *Nastava pravopisa složen je proces koji zahtijeva adekvatan angažman cjelokupnog nastavnog sistema. Svaki vid zatajenja u tom procesu nastavu pravopisa čini neadekvatnom i propusnom. Posebno je bitna pravilna upotreba pravopisnih normi kod svih učesnika nastavnog procesa. Problem predstavljaju i neadekvatni primjeri koje učenici uviđaju u svom okruženju poput štampe, televizije i sl.*
- ✓ *Nedosljednost primjene norme tokom časova iz svih nastavnih predmeta; učenici ne shvataju važnost primjene pravopisnih pravila u pisanju općenito.*
- ✓ *Najveći problem meni predstavlja nusklađenost pravopisne norme u svim udžbenicima, kako iz jezika i književnosti tako i iz drugih predmeta. Puno vremena potrošim objašnjavajući da u udžbeniku iz geografije ili historije pojmovi nisu pravilno napisani.*
- ✓ *Nepostojanje jezičke politike na državnom nivou.*

- ✓ *Mali broj časova posvećen isključivo pravopisu; siromašni sadržaji iz oblasti pravopisa u udžbenicima i predstavljeni na dosadan način bez poticanja učenika na razmišljanje.*

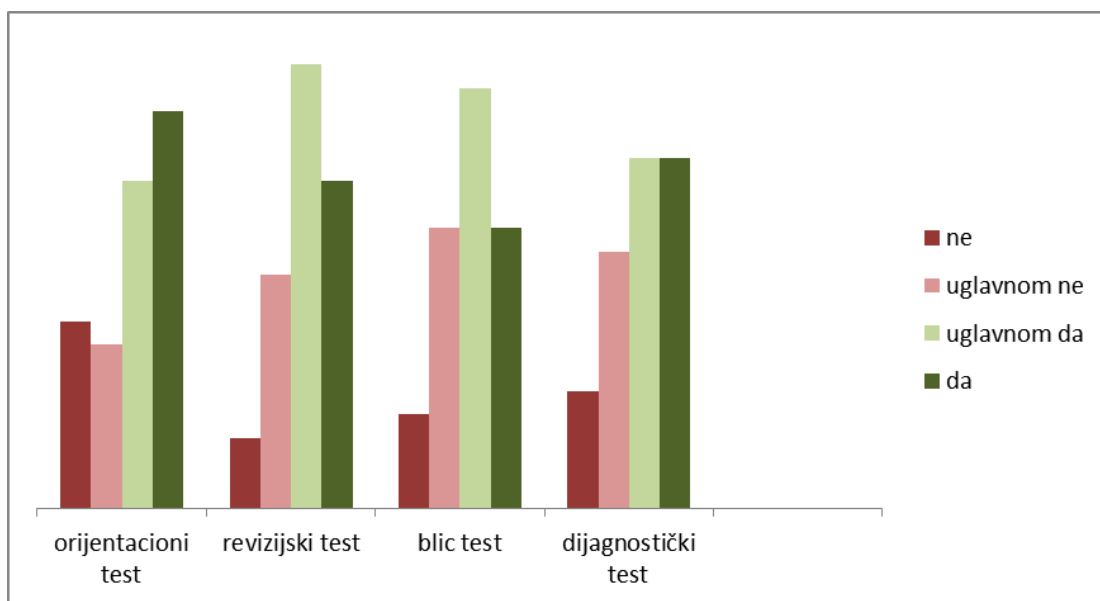
Graf 6: Načini provjere znanja iz oblasti pravopisa

Na grafu 6 prikazani su načini provjere znanja iz oblasti pravopisa. Vidljivo je da najviše nastavnika znanje iz pravopisa provjerava na osnovu pismenih vježbi (zadaća) i diktata. Oko 65% nastavnika pravopis provjerava i putem testova znanja, a najmanje njih to čini kroz domaće zadaće, referate ili prezentacije.

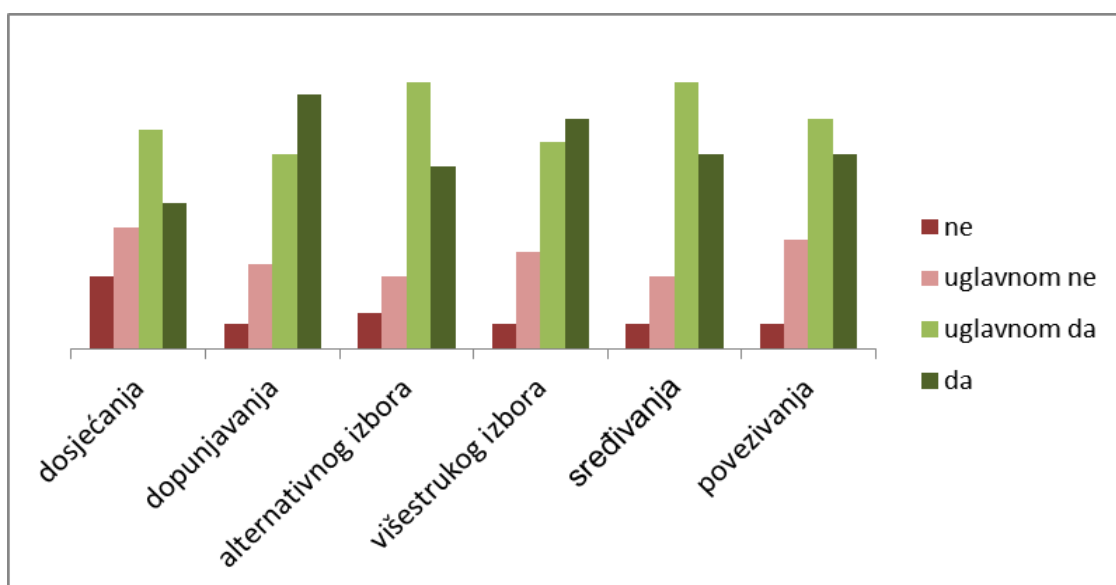
Graf 7: Učestalost provjere znanja iz pravopisa

Graf 7 pokazuje učestalost provjere znanja iz oblasti pravopisa na osnovu prakse ispitanih nastavnika. Najviše njih (76,1%) pravopis provjerava više od tri puta tokom godine, 15,2% to radi dva puta, a 6,5% tri puta godišnje. Najmanji broj ispitanika (2,2%) odgovorilo je da ovu oblast provjerava samo jednom u godini.

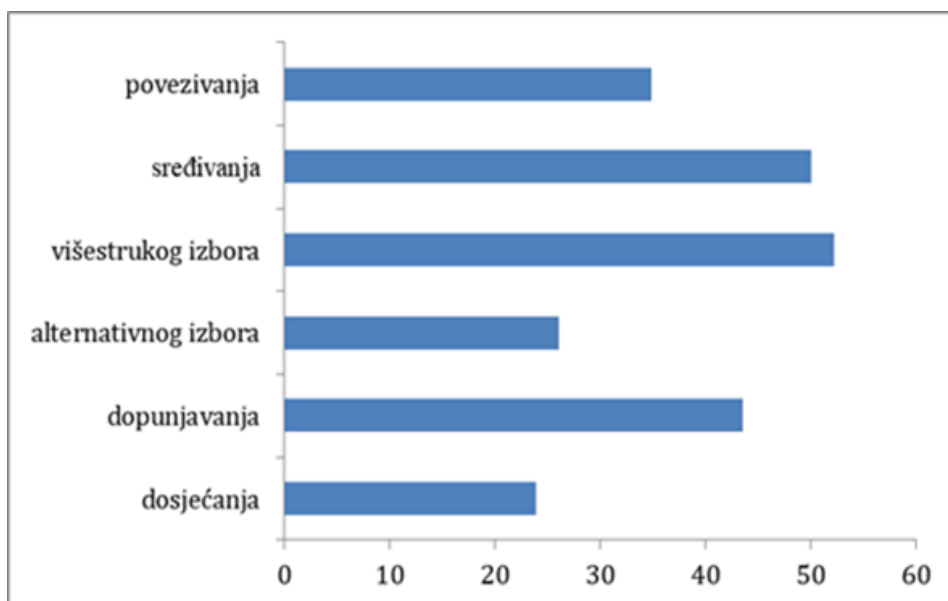
Graf 8: Vrste testova koje nastavnici realiziraju, a u kojima su zastupljeni zadaci iz pravopisa

Graf 8 prikazuje koje vrste testova nastavnici najčešće realiziraju, a da su u njima zastupljena pitanja iz pravopisa. Vidljivo je da najveći broj ispitanika znanje iz oblasti pravopisa provjerava kroz orijentacione i dijagnostičke testove, dok su za revizijske i blic-testove većinom odgovorili da ih uglavnom realiziraju.

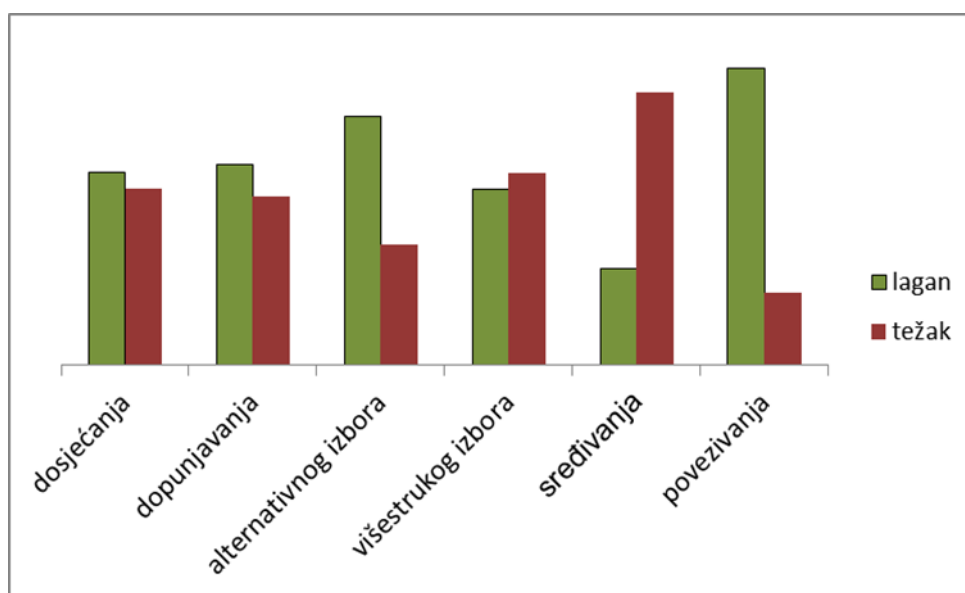
Graf 9: Tipovi zadataka koje nastavnici koriste za provjeru znanja iz pravopisa

Na grafu 9 prikazano je koje tipove zadataka nastavnici najčešće koriste prilikom provjere znanja iz pravopisa. Može se primijetiti da najviše njih koristi zadatke dopunjavanja i višestrukog izbora. Uglavnom koriste zadatke sređivanja, povezivanja i alternativnog izbora, dok je najveći broj ispitanika obilježio zadatke dosjećanja kao one koje ne koristi prilikom provjere znanja iz ove oblasti.

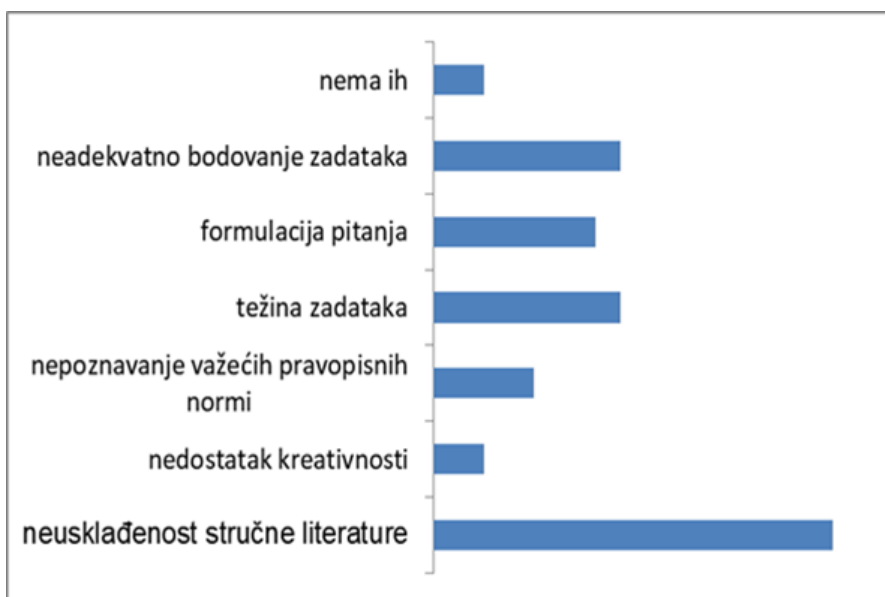
Graf 10: Mišljenje nastavnika o najrelevantnijim tipovima zadataka za provjeru znanja iz pravopisa

Graf 10 daje uvid u mišljenje ispitanika o tome koji tipovi zadataka su najrelevantniji za provjeravanje znanja iz oblasti pravopisa. Prema njihovom mišljenju, to su zadaci višestrukog izbora i zadaci sređivanja, dok su zadaci dosjećanja dobili najmanji broj odgovora.

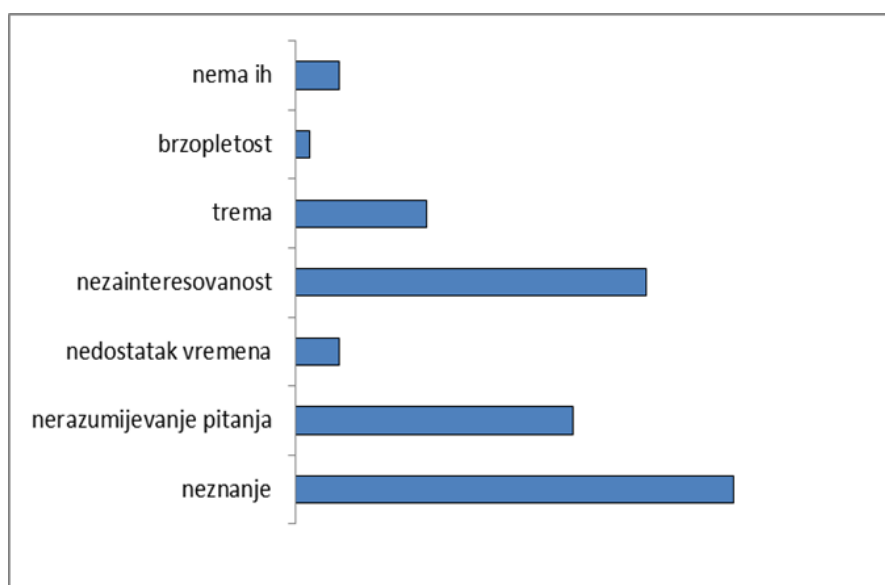
Graf 11: Mišljenje nastavnika o težini zadataka

Graf 11 pokazuje mišljenje nastavnika o tome koji tipovi zadataka (za oblast pravopisa) su učenicima teški, a koji lagani. Može se zaključiti da nastavnici smatraju da su zadaci povezivanja i alternativnog izbora lagani, dok su zadaci sređivanja i višestrukog izbora učenicima teški.

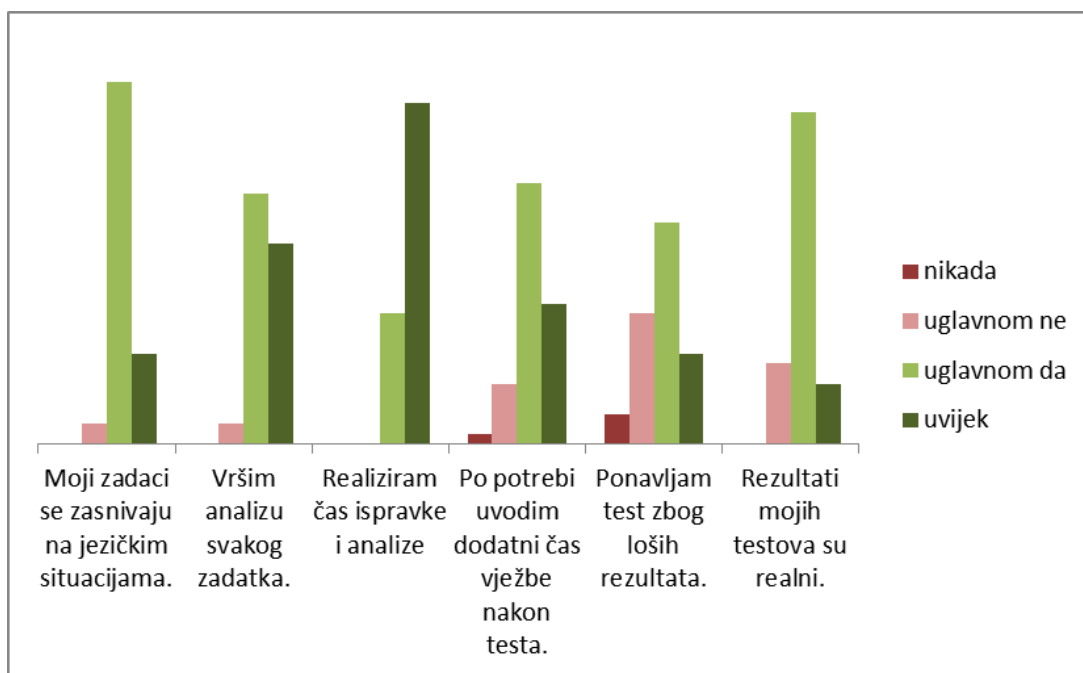
Graf 12: Poteškoće prilikom formulacije zadataka iz pravopisa

Na grafu 12 prikazane su najčešće poteškoće s kojima se susreću nastavnici tokom sastavljanja zadataka za provjeru znanja iz pravopisa. Najveća poteškoća je neusklađenost stručne literature, a nakon nje pravilno određivanje težine zadatka, bodovanje i formulacija pitanja.

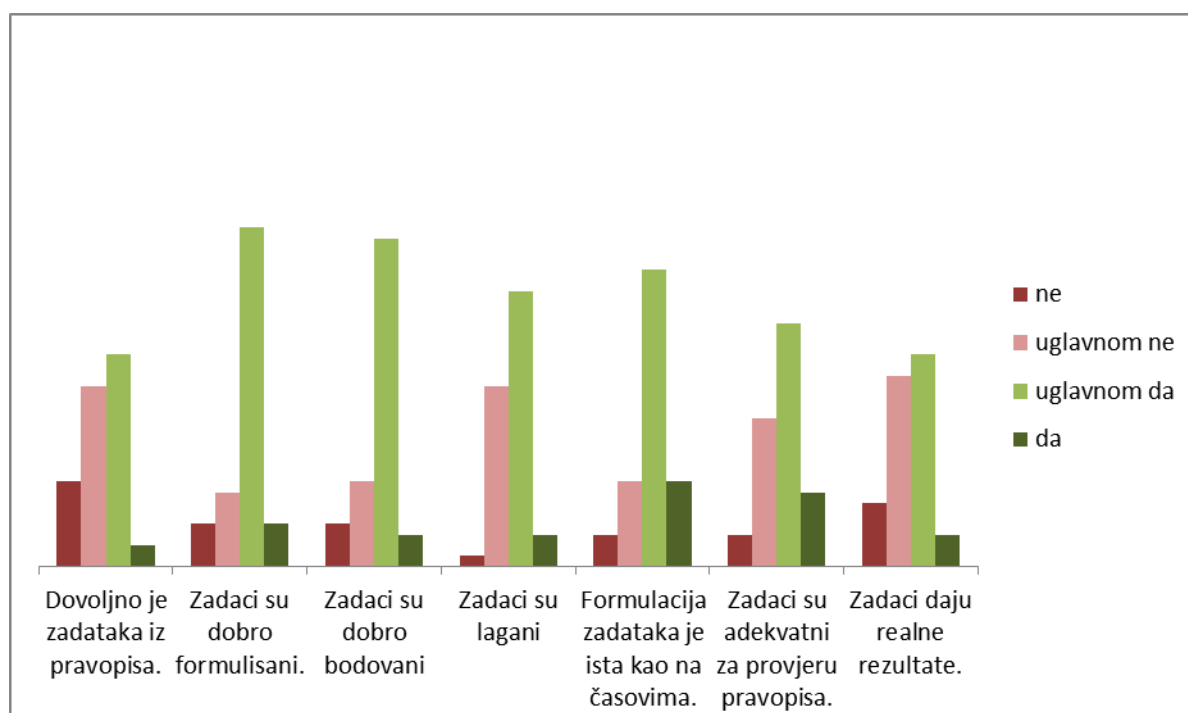
Graf 13: Poteškoće s kojima se susreću učenici

Graf 13 prikazuje poteškoće s kojima se susreću učenici prilikom izrade zadataka iz pravopisa po mišljenju nastavnika. Najviše njih opredijelilo se za neznanje i nezainteresovanost kao otežavajuće okolnosti prilikom rješavanja pravopisnih zadataka.

Graf 14: Realizacija faza testiranja

Na grafu 14 prikazani su odgovori anketiranih nastavnika o pojedinim fazama testiranja. Može se zaključiti da većina nastavnika nakon testiranja uvijek realizira čas ispravke i analize testa. Kod većine nastavnika se zadaci uglavnom zasnivaju na konkretnim jezičkim situacijama i većina njih smatra da su rezultati testova uglavnom realni i objektivni. Također, većina njih uglavnom ponavlja test zbog loših rezultata ili, po potrebi, uvodi dodatni čas vježbe, dok se manji broj nastavnika izjasnio da to nikada ne radi.

Graf 15: Mišljenje nastavnika o eksternoj maturi

Graf 15 prikazuje mišljenje anketiranih nastavnika o eksternoj maturi. Većina njih smatra da su zadaci uglavnom dobro formulisani, bodovani, da uglavnom na adekvatan način provjeravaju znanje iz pravopisa, ali i da su uglavnom lagani. Određeni broj nastavnika se izjasnio da u testovima eksterne mature nije zastupljeno dovoljno zadataka iz pravopisa i da eksterna matura uglavnom ne daje realne rezultate.

Kao prednosti eksterne mature, nastavnici su u svojim odgovorima, između ostalog, naveli sljedeće:

- ✓ *Evaluacija znanja nakon osnovne škole;*
- ✓ *Dobra sistematizacija gradiva;*
- ✓ *Prilično realan osvrt na načine i metode rada svakog nastavnika i učenika koji je dobar input da se prilagođavaju i korigiraju sadržaji i metode rada;*
- ✓ *Učenici se pripremaju, koliko-toliko su više zainteresirani i više uče;*
- ✓ *Nastavnici u srednjim školama ne moraju prilikom upisa učenika imati prijemni ispit i gubiti vrijeme na njemu;*
- ✓ *Ne vidim prednosti eksterne mature realizirane na dosadašnji način;*
- ✓ *Objektivna i realna provjera.*

Kao nedostatke eksterne mature, nastavnici su u svojim odgovorima, između ostalog, naveli sljedeće:

- ✓ *Dosadašnji testovi su bili ponižavajuće lagani i realizacija nikad nije dovoljno ozbiljno shvaćena jer još uvijek ima škola u kojima dežuraju učitelji/nastavnici te škole koji dozvole prepisivanje "da djeca nakupe bodova za srednju";*
- ✓ *Ima ih više, često nerealan prikaz znanja i bodova, stres za učenike, stres za predmetne nastavnike, neadekvatno vrednovanje u odnosu na stresnu situaciju;*
- ✓ *Loše koncipirana pitanja;*
- ✓ *Eksterna matura koncipirana je na samo određene oblasti iz maternjeg jezika i književnosti, bavi se uglavnom formalnim zadacima dopunjavanja, prepoznavanja i sl, a uopće nema funkcionalnog znanja, kritičkog promišljanja, analize i sinteze materije;*
- ✓ *Činjenica da učenici, koji inače redovno rade u toku školovanja, često podbace jer se istroše tokom školovanja, a da snalažljiviji ostvare bolje rezultate;*
- ✓ *Nema zadataka koji potiču na kritičko mišljenje;*
- ✓ *Nije na adekvatan način provjereno znanje učenika.*

Na kraju, nastavnici su imali priliku napisati svoje mišljenje, savjete, primjedbe i sugestije koje mogu doprinijeti boljem usvajanju i vrednovanju oblasti pravopisa. Neki od odgovora su:

- ✓ *Konkretnost i kontinuiranost pravopisnih pravila mogu uveliko doprinijeti većoj pismenosti djece. Također, jasno postavljeni ciljevi kako pravopisnih sadržaja, tako i same eksterne mature, doprinijeli bi njihovom uspješnijem savladavanju;*
- ✓ *Svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa trebaju insistirati na pravopisu te pravopis treba dobiti više prostora u NPP-u;*
- ✓ *Profesori na fakultetima trebaju raditi na izradi jednog pravopisa;*
- ✓ *Smatram da je dobro da se istražuje u ovoj oblasti i da se češće govori o pravopisnoj normi u našem jeziku. Potrebno je mnogo više 'raditi' na poštivanju pravila i jezičkih zakonitosti u svim sferama života;*
- ✓ *Trebamo imati jedan važeći Pravopis po kojem bi sve škole radile. Ovako imamo različita rješenja što zbunjuje i nas i učenike. Trebalo bi napraviti mali školski pravopisni priručnik koji bi pratio NPP i koji bi učenici koristili kroz školovanje, ali samo sa sadržajima prilagođenim učenicima osnovne škole;*
- ✓ *Treba što više kreativnih ideja, međupredmetne i predmetne korelacije u nastavi.*

6. 1. 2. Zaključak ankete

Anketirani nastavnici Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti su pretežno oni nastavnici koji imaju više iskustva u radu. Smatraju da oblast pravopisa nije dovoljno zastupljena u nastavi maternjeg jezika. Razlog tome je nedovoljan broj planiranih časova vježbe i provjere znanja iz ove oblasti po Nastavnom planu i programu. Također, većina njih smatra da udžbenici ne obrađuju ovu oblast na adekvatan način i da je neusklađenost stručne literature jedan od najvećih problema s kojima se susreću u radu. Većina ispitanika znanje iz pravopisa provjerava kroz pismene vježbe (zadace) i diktate, ali i kroz testove znanja. Prilikom testiranja uglavnom realiziraju sve faze – od planiranja do analize. U testovima pretežno koriste zadatke sređivanja i povezivanja. Prema mišljenju nastavnika, učenicima su najteži zadaci sređivanja, a zadaci povezivanja su najlakši. Mišljenja nastavnika o eksternoj maturi su podijeljena. Uglavnom smatraju da ovaj vid provjere znanja daje realne rezultate, da su zadaci iz pravopisa dobro formulisani i bodovani i da na adekvatan način provjeravaju usvojenost pravopisne norme maternjeg jezika. S druge strane, kao nedostatke eksterne mature nastavnici su navodili upravo formulaciju zadataka i to što se od učenika zahtijeva isključivo reprodukcija znanja

bez kritičkog mišljenja, promišljanja i primjene znanja u konkretnim situacijama. Nezainteresovanost učenika i neznanje po njima je najveća poteškoća prilikom vrednovanja znanja. Također, većina nastavnika smatra da učenici nakon završene osnovne škole nisu pismeni, odnosno da ne poznaju i ne primjenjuju pravopisnu normu.

6. 2. Testovi eksterne mature

Na osnovu člana 25. *Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju* („Službene novine Kantona Sarajevo“ br. 10/04, 21/06, 26/08 i 31/11), učenici, nakon završene devetogodišnje osnovne škole, polažu eksternu maturu kojom se provjeravaju znanja, sposobnosti i vještine stečene u toku devetogodišnjeg osnovnog odgoja i obrazovanja.

Eksterna matura u KS provodi se od 2012/2013. šk. g, kontinuirano na kraju devetog razreda, a od 2017/2018. šk. g. i nakon završenog šestog, odnosno trećeg razreda. Šk. 2019/2020. g. eksterna matura nije realizirana Odlukom Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade KS zbog pandemije koronavirusa.

U periodu od 2012/2013. šk. g. do 2018/2019. šk. g. realizirano je ukupno sedam eksternih matura. Do 2017/2018. šk. g. testovi eksterne mature su bili formulisani na način da sadrže 10 pitanja, od kojih se svako pitanje boduje jednim bodom. Maksimalan broj bodova koje su učenici mogli ostvariti je 10 bodova. Svi učenici su radili isti test, imali su isto vrijeme za izradu, 90 minuta, i približno iste uslove što se tiče mjesta izrade (učenici su radili u svojim matičnim školama, podijeljeni po grupama i učionicama). U 2017/2018. i 2018/2019. šk. g. testovi eksterne mature sadržavali su 18 pitanja, a učenici su mogli ostvariti maksimalno 10 bodova. Testovi su podijeljeni na četiri grupe, sa istim zahtjevima i sličnim zadacima, tako da svi učenici nisu radili identičan test. Vrijeme za izradu testa je bilo isto za sve učenike, 60 minuta, a kao i prethodnih godina, radili su u svojim matičnim školama, s preporukom na organizaciji testiranja na istom mjestu (npr. fiskulturna sala, hol škole i sl).

Ovim ispitom se želi provjeriti nivo usvojenih znanja i stepen sposobnosti, koje su učenici razvili u toku devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja, a u skladu s ciljevima i zadacima postavljenim kada je u pitanju proučavanje maternjeg jezika i književnosti, prema Nastavnom planu i programu devetogodišnje osnovne škole.

Poslije završenog devetog razreda osnovne škole, učenici/učenice bi trebali/trebale:

- *poznavati jezičku i pravopisnu normu i dosljedno je primjenjivati,*

- *razumjeti sadržaj i značenje književnoumjetničkog teksta, sadržaj i namjenu neumjetničkog teksta,*
- *poznavati i koristiti književnoteorijske termine.*⁴²

Što se tiče poznavanja i primjene znanja iz oblasti pravopisa, učenici bi trebalo da poznaju i primjenjuju osnovna pravopisna pravila koja se tiču: upotrebe velikog i malog slova, sastavljenog i rastavljenog pisanja riječi, upotrebe riječce *ne*, pisanja riječi s glasovima: *č, ć, dž, đ, j, h, je/ije/e/i*, upotrebe interpunkcijskih znakova, pisanja skraćenica i upravnog govora.

6. 2. 1. Rezultati analize pitanja iz oblasti pravopisa u testovima eksterne mature od 2012/2013. do 2018/2019. šk. g.

U nastavku rada prikazan je svaki zadatak iz pravopisa koji je od 2012/13. šk. g. do 2018/19. šk. g. bio na eksternoj maturi na kraju devetog razreda sa detaljnim opisom i analizom, što podrazumijeva: preciziranje zahtjeva, zadatka, tipa zadatka, nivoa težine; definiranje aktivnog glagola, ishoda učenja i indikatora; prepoznavanje korelacije sa drugim predmetima ili oblastima, precizno navođenje ključa (rješenja) i bodovanje, kao i određivanje postotka bodova u odnosu na kompletan test. Za pitanja iz testa koji je realiziran 2018/2019. šk. g. navedeni su i rezultati uspješnosti. Također, prikazani su i rezultati nastali na osnovu ovog istraživanja o zastupljenosti pravopisa u testovima eksterne mature i poređenje sa zastupljenošću pravopisa u Nastavnom planu i programu od VI do IX rareda osnovne škole, kao i o zastupljenosti različitih tipova zadataka.

U 2012/2013. šk. g. na testu eksterne mature su dva zadatka iz oblasti pravopisa:

Zahtjev	Zaokruži četiri riječi pravilno napisane.
Zadatak	<i>fotoaparat, tlako-mjer, tamno-zeleni, vodopad, klima-uređaj, radio-aparat, buba-mara, gluho-nijem, autoput, crvenoplavi</i>
Tip zadatka	zadatak sređivanja
Nivo	srednji nivo
Aktivni glagol	odabrati
Ishodi učenja	Odabrati riječi koje su pravilno napisane.
Indikator	Učenik prepoznaje pravilno napisane riječi prema kriteriju pravila sastavljenog i rastavljenog pisanja riječi
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	tvorba riječi

⁴² Maglajlija, Mešanović, Muftić, Sarajlić, Zečević: *Ispitni katalog za eksternu maturu u šk. 2012/2013. godini za bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost*; MONKS, 2013, str 1, https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/BHS_JEZICI.pdf - 26. 12. 2020. g.

Ključ	fotoaparati, vodopad, klima-uređaj, autoput
Bodovi	1 bod
Procenat	10 %
Napomena	U postavci zadatka ponuđena pomoć učenicima preciziranjem broja tačnih odgovora.

Zahtjev	Napiši pravilno sljedeće primjere:
Zadatak	a) kanton sarajevo - _____ b) stari grad (u Sarajevu) - _____ c) sarajka - _____ d) aerodromsko naselje (u Sarajevu) - _____

Tip zadatka	zadatak dopunjavanja
Nivo	teški nivo
Aktivni glagol	razlikovati
Ishodi učenja	Razlikovati pravila upotrebe velikog i malog slova.
Indikator	Učenik primjenjuje pravilno pisanje velikog slova u višičlanim nazivima upravnih jedinica, naselja i naziva stanovnika naseljenih mjesta.

Korelacija sa drugim oblastima/predmetima /

Ključ	a) Kanton Sarajevo; b) Stari Grad; c) Sarajka; d) Aerodromsko Naselje
Bodovi	1 bod
Procenat	10 %
Napomena	Učenicima je ponuđena pomoć u prepoznavanju naziva naselja tako što je precizirano gdje se nalaze.

Zastupljenost oblasti pravopisa u testu je 20%, odnosno dva zadatka (2 boda) od mogućih 10. Zadacima se provjerava poznavanje sastavljenog i rastavljenog pisanja riječi i pravilne upotrebe velikog i malog slova. Jedan zadatak se može dovesti u korelaciju sa tvorbom riječi jer poznavanje složenica i polusloženica uvjetuje tačno rješenje zadatka. Zadaci nisu bazirani na konkretnim jezičkim situacijama, nego su zasovani na izdvojenim, izolovanim primjerima.

U 2013/2014. šk. g. u testu eksterne mature prisutan je samo jedan zadatak iz oblasti pravopisa:

Zahtjev	Podvuci u rečenicama 13 riječi koje moramo napisati velikim početnim slovom.
Zadatak	<i>meša selimović rođen je 1910. godine u tuzli. pisao je pripovijetke, novele i romane. bio je direktor narodnog pozorišta u sarajevu i urednik u izdavačkom preduzeću svjetlost. poznato djelo mu je roman derviš i smrt. umro je 1982. godine u beogradu.</i>

Tip zadatka	zadatak sređivanja
Nivo	teški nivo
Aktivni glagol	razlikovati
Ishodi učenja	Razlikovati pravila upotrebe velikog i malog slova.
Indikator	Učenik primjenjuje pravilno pisanje velikog slova kod vlastitih imena, naziva gradova, na početku rečenice i kod naziva preduzeća i djela.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	/
Ključ	<i>meša selimović rođen je 1910. godine u tuzli. pisao je pripovijetke, novele i romane. bio je direktor narodnog pozorišta u sarajevu i urednik u izdavačkom preduzeću svjetlost. poznato djelo mu je roman derviš i smrt. umro je 1982. godine u beogradu.</i>
Bodovi	1 bod
Procenat	10 %
Napomena	Učenicima je ponuđena pomoć tako što je naveden tačan broj riječi koje učenici trebaju prepoznati.

Zastupljenost oblasti pravopisa u testu je 10%, odnosno jedan zadatak (1 bod) od mogućih 10. Zadatkom se provjerava poznavanje pravila upotrebe velikog i malog slova. Ovaj zadatak je zasnovan na konkretnoj jezičkoj situaciji (vezanom tekstu) i zahtijeva više nivoa razmišljanja prilikom izrade.

U 2014/2015. šk. g. u testu eksterne mature zastupljena su dva zadatka iz oblasti pravopisa:

Zahtjev	Napiši genitiv množine
Zadatak	od riječi <i>gledaoci</i> : _____.
Tip zadatka	zadatak dopunjavanja
Nivo	teški nivo
Aktivni glagol	preoblikovati
Ishodi učenja	Preoblikovati riječ poštujući pravopisna i gramatička pravila
Indikator	Učenik pravilno preoblikuje riječ u traženi padežni oblik primjenjujući znanja iz pravopisa i glasovnih promjena.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	morfologija, fonetika
Ključ	gledalaca
Bodovi	½ boda
Procenat	5 %
Napomena	Zadatak je drugi zahtjev u zadatku dopunjavanja.
Zahtjev	Ijekaviziraj date riječi.

Zadatak	a) <i>cvet</i> _____ b) <i>deca</i> _____
Tip zadatka	zadatak dopunjavanja
Nivo	lagani nivo
Aktivni glagol	preoblikovati
Ishodi učenja	Preoblikovati riječ poštujući pravopisna pravila.
Indikator	Učenik pravilno preoblikuje riječi primjenjujući pravila refleksa <i>jata</i> i pravila ijekavskog govora.
Korelacija sa drugim oblastima u jeziku	/
Ključ	a) cvijet, b) djeca
Bodovi	½ boda
Procenat	5 %
Napomena	Zadatak je drugi zahtjev u zadatku dopunjavanja.

Zastupljenost pravopisa u ovom testu je 10%, odnosno dva puta po ½ zadatka (boda) od mogućih 10. Zadacima se provjerava poznavanje pravilnih oblika riječi i pravila refleksa *jata*. Jedan zadatak se može dovesti u korelaciju sa morfologijom i fonetikom jer je potrebno poznavanje padežnih oblika i glasovnih promjena za uspješno rješavanje. Zadaci nisu u vezi sa konkretnim jezičkim situacijama, nego su usmjereni na karakteristične izdvojene primjere.

U 2015/2016. šk. g. prisutna su dva zadatka iz oblasti pravopisa u testu eksterne mature:

Zahtjev	Napiši deminutiv
Zadatak	imenice <i>muha</i> : _____
Tip zadatka	zadatak dopunjavanja
Nivo	teški nivo
Aktivni glagol	preoblikovati
Ishodi učenja	Preoblikovati riječ koristeći odgovarajuće sufikse.
Indikator	Učenik pravilno preoblikuje riječ primjenjujući pravopisno pravilo i glasovne promjene
Korelacija sa drugim oblastima/područjima	fonetika, morfologija
Ključ	mušica
Bodovi	½ boda
Procenat	5 %
Napomena	Zadatak je drugi zahtjev u zadatku dopunjavanja.

Zahtjev	Obilježi niz riječi u kojem je svaka riječ ispravno napisana! (jedan odgovor je tačan)
Zadatak	<p>a) <i>čuđenje, mi bismo čitali, lijepiti, Crkva svetog Josipa</i></p> <p>b) <i>ćuđenje, mi bismo čitali, lijepiti, Crkva svetog Josipa</i></p> <p>c) <i>čuđenje, mi bismo čitali, lijepiti, Crkva svetog Josipa</i></p> <p>d) <i>čudženje, mi bi čitali, lijepiti, Crkva Svetog Josipa</i></p>
Tip zadatka	zadatak višestrukog izbora
Nivo	srednji nivo
Aktivni glagol	odabrati
Ishodi učenja	Odabrati niz riječi napisan u skladu s pravopisnom normom.
Indikator	Učenik primjenjuje pravopisna pravila vezana za: pravilnu upotrebu afrikata, pravilno pisanje pomoćnog gl. biti u aoristu, refleks jata kao i pravila upotrebe velikog slova u nazivima ustanova
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	morfologija
Ključ	c) <i>čuđenje, mi bismo čitali, lijepiti, Crkva svetog Josipa</i>
Bodovi	1 bod
Procenat	10 %
Napomena	Ponuđena su 4 niza istih riječi napisanih na različite načine. Učenicima je ponuđena i dodatna pomoć tako što je navedeno da je jedan odgovor tačan.

U ovom testu zastupljenost pravopisa je 15%, odnosno 1 i ½ zadatak od mogućih 10. Zadacima se provjerava poznavanje pravilnih oblika riječi u kojima je provedena glasovna promjena, kao i pravilna upotreba afrikata, velikog i malog slova, refleksa jata i aorista pomoćnog gl. *biti*. Zadaci nisu zasnovani na konkretnim jezičkim situacijama, već su bazirani na izdvojenim karakterističnim primjerima.

U 2016/2017. šk. g. u testu eksterne mature prisutan je jedan zadatak iz oblasti pravopisa:

Zahtjev	Zaokruži slovo ispred tačno napisane rečenice.
Zadatak	<p>a) <i>Rekao mu je: „Nisi ni ti puno bolji od mene!“</i></p> <p>b) <i>Rekao mu je: „Nisi ni ti puno bolji od mene!“</i></p> <p>c) <i>Rekao mu je, „Nisi ni ti puno bolji od mene!“</i></p> <p>d) <i>Rekao mu je, „Nisi ni ti puno bolji od mene“!</i></p>
Tip zadatka	zadatak višestrukog izbora
Nivo	lagani nivo
Aktivni glagol	odabrati
Ishodi učenja	Odabrati rečenicu koja je ispravno napisana (za razliku od onih koje to nisu).

Indikator	Učenik primjenjuje pravila pisanja upravnog govora.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	/
Ključ	b) Rekao mu je: „Nisi ni ti puno bolji od mene!“
Bodovi	1 bod
Procenat	10 %
Napomena	Ponuđena je ista rečenica napisana na različite načine.

Zastupljenost pravopisa je 10%, tj. jedan zadatak (1 bod) od mogućih 10. Zadatkom se provjerava poznavanje pravila navođenja upravnog govora. Zasnovan je na jezičkom iskazu, odnosno rečenici u kojoj je prisutan upravni govor.

U 2017/2018. šk. g. dolazi do promjene u strukturi testa. Test se sastoji od 18 pitanja umjesto dosadašnjih 10, a iz oblasti pravopisa su tri pitanja. Testovi su podijeljeni u četiri grupe u kojima su isti zahtjevi, ali je različit primjer zadatka⁴³.

Zahtjev	Kad pišemo apostrof?
Zadatak	a) u <i>polusloženicama</i> b) <i>umjesto izostavljenog slova ili broja/brojeva</i> c) u <i>skraćenicama</i> d) <i>umjesto upitnika</i>
Tip zadatka	zadatak višestrukog izbora
Nivo	lagani nivo
Aktivni glagol	dosjetiti se
Ishodi učenja	Dosjetiti se činjenica.
Indikator	Učenik poznaje slučajeve u kojima se upotrebljava apostrof, za razliku od ostalih u kojima se ne upotrebljava.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	/
Ključ	b) umjesto izostavljenog slova ili broja/brojeva
Bodovi	½ boda
Procenat	5 %
Napomena	Prilikom postavke zadatka nije poštovano pravilo koje podrazumijeva da tačan odgovor ne bi trebao biti duži od pogrešnih jer je asocijativan.
Zahtjev	U kojem nizu je svaka riječ pravilno napisana?

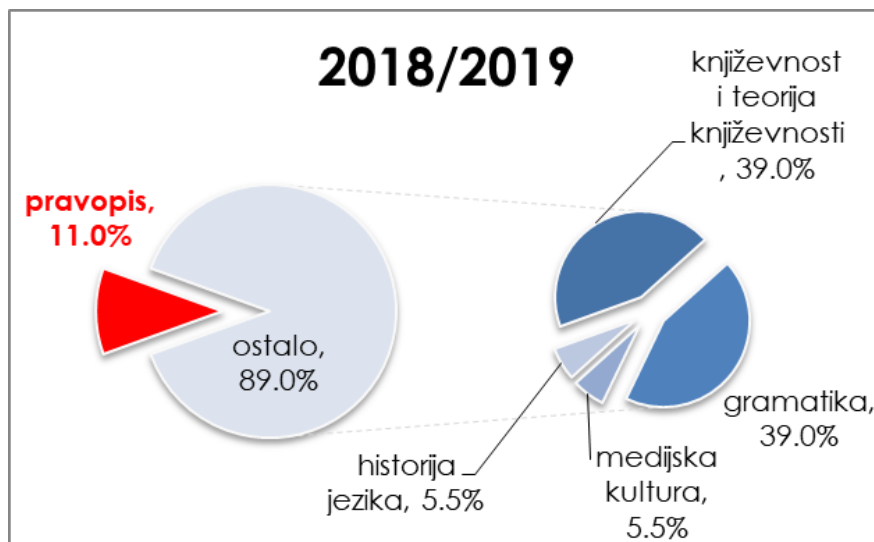
⁴³ Ovdje će biti prikazani zadaci iz grupe A jer su u svim grupama isti zahtjevi.

Zadatak	a) <i>udžbenik, mađioničar, slađe, patlidžan</i> b) <i>uđbenik, madžioničar, slađe, patliđan</i> c) <i>udžbenik, madžioničar, sladže, patlidžan</i> d) <i>uđbenik, mađioničar, slađe, patliđan</i>
Tip zadatka	zadatak višestrukog izbora
Nivo:	srednji nivo
Aktivni glagol	odabrati
Ishodi učenja	Odabrati niz riječi napisan u skladu s pravopisnom normom.
Indikator	Učenik primjenjuje pravopisna pravila vezana za pravilnu upotrebu afrikata.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	/
Ključ:	a) udžbenik, mađioničar, slađe, patlidžan
Bodovi	½ boda
Procenat	5 %
Napomena	Ponuđena su 4 niza istih riječi napisanih na različite načine.

Zahtjev	Koja je rečenica napisana pravilno?
Zadatak	a) <i>Isabeg Ishaković je osnivač Osmanskog grada Saraj na području srednjovjekovne Vrhbosne u 15 stoljeću.</i> b) <i>Isa-beg Ishakovič je osnivač osmanskog grada Saraj na području Srednjovjekovne Vrhbosne u 15 stoljeću.</i> c) <i>Isa-beg Ishaković je osnivač osmanskog grada Saraj na području srednjovjekovne Vrhbosne u 15. stoljeću.</i> d) <i>Isa-beg Ishakovič je osnivač Osmanskog grada Saraj na području Srednjovjekovne Vrhbosne u 15. stoljeću.</i>
Tip zadatka	zadatak višestrukog izbora
Nivo	teški nivo
Aktivni glagol	odabrati
Ishodi učenja	Odabrati rečenicu napisanu u skladu s pravopisnom normom.
Indikator	Učenik primjenjuje pravopisna pravila vezana za: pisanja titule poslije imena, pisanje afrikata, prisvojnih pridjeva izvedenih nastavkom –ski, pisanje velikog i malog slova, kao i pisanje tačke nakon rednog broja.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	historija
Ključ	c) <i>Isa-beg Ishaković je osnivač osmanskog grada Saraj na području srednjovjekovne Vrhbosne u 15. stoljeću.</i>
Bodovi	½ boda
Procenat	5 %
Napomena	Ponuđena je ista rečenica napisana na različite načine.

Zastupljenost pravopisa je 16%, odnosno tri zadatka od mogućih 18. Zastupljena su sva tri nivoa znanja (lagani, sredni i teški). Zadatcima se provjerava poznavanje upotrebe interpunkcijskih znakova, upotrebe afrikata i velikog i malog slova. Sva tri zadatka su zadaci višestrukog izbora, a samo jedan zadatak je u korelaciji sa drugim predmetom.

U 2018/2019. šk. g. test je strukturiran na isti način kao i 2017/2018. šk. g, odnosno podijeljen je u četiri grupe i sastoji se od 18 pitanja, ali sada su samo dva zadatka iz oblasti pravopisa. Za eksternu maturu provedenu ove šk. g. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade KS predstavilo je kvalitativnu i kvantitativnu analizu rezultata provedene mature tako da će u radu biti navedeni i rezultati uspješnosti.

Graf 16: Zastupljenost nastavnih područja na eksternoj maturi 2018/2019. šk. g.

Na grafu 16 je prikazana zastupljenost nastavnih oblasti na testu eksterne mature u šk. 2018/2019. g. Test se sastojao od sljedećih oblasti: književnost i teorija književnosti (39%, ili sedam zadataka), gramatika (39% ili sedam zadataka), pravopis (11% ili dva zadatka), medijska kultura (5,5% ili jedan zadatak) i historija jezika (5,5% ili jedan zadatak). Zaključak je da je pravopis bio zastupljen 11%, dok je zastupljenost ostalih oblasti iz maternjeg jezika bila 89%.

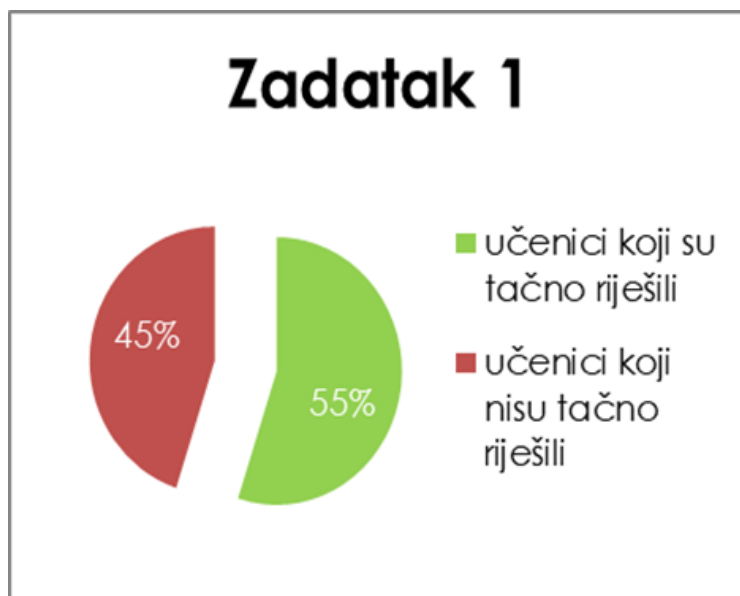
Ovdje će biti prikazani zadaci iz grupe 2A jer su u svim grupama isti zahtjevi.

Zahtjev	U kojem je nizu svaka riječ pravilno napisana?
Zadatak	<p>a) Te davne 1984 godine u Sarajevu su održane 14. Zimske olimpijske igre, a Olimpijski Muzej čuva uspomene na njih.</p> <p>b) Te davne 1984. godine u Sarajevu su održane 14. zimske olimpijske igre, a Olimpijski muzej čuva uspomene na njih.</p>

c) Te davne 1984. godine u Sarajevu su održane 14. Zimske Olimpijske igre, a olimpijski muzej čuva uspomene na njih.

d) Te davne 1984 godine u Sarajevu su održane 14. Zimske olimpijske Igre, a olimpijski muzej čuva uspomene na njih.

Tip zadatka	zadatak višestrukog izbora
Nivo	teški nivo
Aktivni glagol	odabrati
Ishodi učenja	Odabrati rečenicu koja je napisana u skladu s pravopisnom normom.
Indikator	Učenik primjenjuje znanje o pravilu pisanja tačke nakon rednog broja, pisanju velikog slova prilikom pisanja događaja kao i pisanju naziva ustanova.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	/
Ključ	b) Te davne 1984. godine u Sarajevu su održane 14. zimske olimpijske igre, a Olimpijski muzej čuva uspomene na njih.
Bodovi	½ boda
Procenat	5 %
Napomena	Zadatak nije dobro formulisan jer nisu u pitanju nizovi riječi, nego smislene rečenice. Ponuđena je ista rečenica napisana na četiri različita načina.

Graf 17: Uspješnost zadatka 1

Na grafu 17 vidljivo je da je prvo pitanje iz oblasti pravopisa tačno riješilo 55 % učenika, dok 45% nije znalo tačan odgovor. Ovim zadatkom provjeravalo se poznavanje pravila upotrebe velikog i malog slova i pisanja tačke iza rednog broja. Ovo je zadatak u kojem su učenici postigli najslabiji rezultat. Možemo zaključiti da 45% učenika na kraju devetog razreda nije znalo primijeniti ova znanja u konkretnom primjeru.

Zahtjev	Koja od ponuđenih rečenica je ispravno napisana?
Zadatak	<p>a) „Mi smo se danas“ rekoše majstori „prilično umorili“.</p> <p>b) „Mi smo se danas“, rekoše majstori „prilično umorili“.</p> <p>c) „Mi smo se danas“, rekoše majstori „prilično umorili.“</p> <p>d) „Mi smo se danas,“ rekoše majstori „prilično umorili.“</p>
Tip zadatka	zadatak višestrukog izbora
Nivo	lagani nivo
Aktivni glagol	odabrati
Ishodi učenja	Odabrati rečenicu koja je napisana u skladu s pravopisnom normom.
Indikator	Učenik primjenjuje pravila pisanja upravnog govora.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	/
Ključ	c) „Mi smo se danas“, rekoše majstori „prilično umorili.“
Bodovi	½ boda
Procenat	5 %
Napomena	Ponuđena je ista rečenica napisana na 4 različita načina.

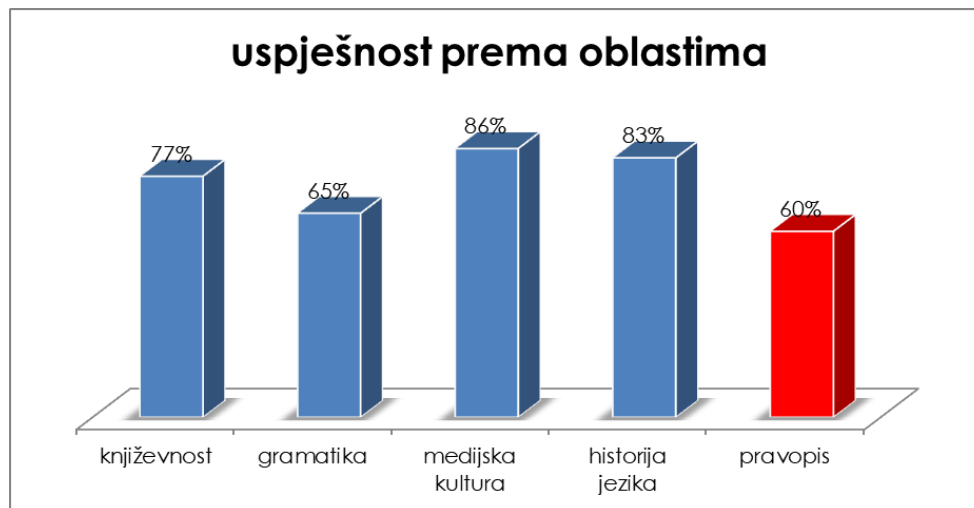

Graf 18: Uspješnost zadatka 2

Na grafu 18 vidljivo je da je na drugo pitanje iz oblasti pravopisa 64% učenika tačno odgovorilo, a 36% učenika nije znalo tačan odgovor. Ovim zadatkom provjeravalo se poznavanje pravilnog navođenja upravnog govora. Ovo je treći po redu najlošije urađen zadatak. Možemo zaključiti da 36% učenika na kraju devetog razreda nije znalo prepoznati rečenicu u kojoj je pravilno naveden upravni govor.

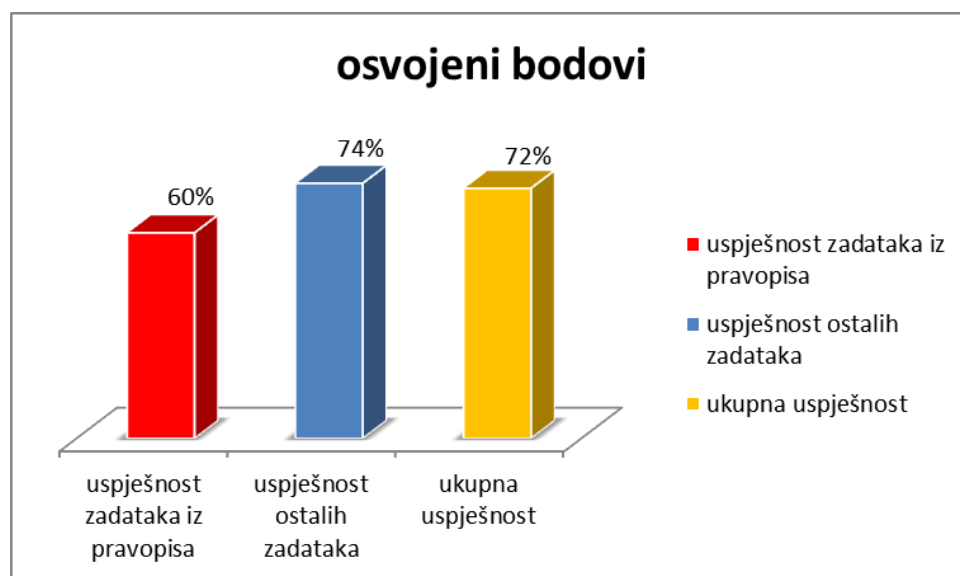
Nijedan od zadataka koji je bio na eksternoj maturi 2018/2019. šk. g. nije u korelaciji sa nekom drugom oblasti ili predmetom, ali su oba zadatka vezana za konkretnan jezički iskaz, odnosno rečenicu.

Eksternu maturu 2018/2019. šk. godine polagalo je 3.847 učenika iz 70 osnovnih škola KS 19. 6. 2019. g. U analizi rezultata eksterne mature nisu korišteni testovi učenika koji rade po IPP-u.

Graf 19: Uspješnost riješenih zadataka po nastavnim oblastima

Na grafu 19 je vidljivo da su učenici postigli najslabije rezultate iz oblasti pravopisa. Pitanja iz ove oblasti tačno je riješilo 60% učenika. Iz oblasti gramatike, 65% učenika je tačno riješilo zadatke, dok je iz oblasti književnosti to postiglo 77% učenika. Učenici su bili najuspješniji prilikom rješavanja zadataka iz oblasti historije jezika – 83%, i iz oblasti medijske kulture – 86%.

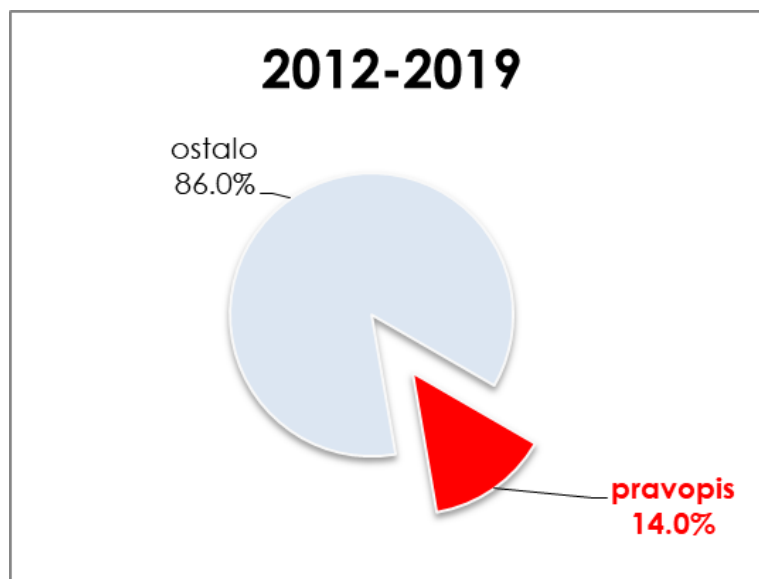

Graf 20: Procenat osvojenih bodova

Na grafu 20 je prikazan odnos postotka osvojenih bodova iz oblasti pravopisa u odnosu na osvojene bodove iz ostalih oblasti i na ukupne osvojene bodove. Učenici su na testu eksterne mature osvojili prosječno 7,24 boda, odnosno prosječna uspješnost testa eksterne mature je 72%, a srednja ocjena koju su postigli učenici je 3,59. Analizirajući osvojenost bodova iz oblasti pravopisa i poredeći je sa osvojenim bodovima iz ostalih oblasti, došlo se do podatka da je 60% prosječna uspješnost zadataka iz oblasti pravopisa, dok je prosječna uspješnost ostalih zadataka 74%. Može se zaključiti da su učenici u prosjeku osvojili manji broj bodova iz oblasti pravopisa u odnosu na prosječnu uspješnost ostalih oblasti, ali i u odnosu na prosječnu uspješnost testa.

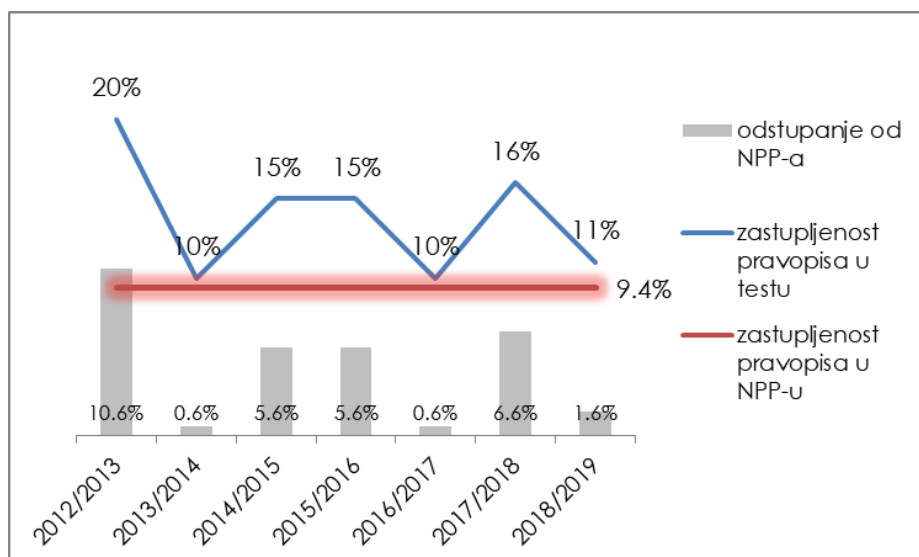
6. 2. 2. Zaključak analize pitanja iz oblasti pravopisa u testovima eksterne mature od 2012/2013. do 2018/2019. šk. g.

Prilikom ovog istraživanja analizirano je sedam testova eksterne mature koji su realizirani od 2012/2013. šk. g. do 2018/2019. šk.g. Na osnovu analize i poređenja testova, došlo se do podataka o zastupljenosti pravopisa u odnosu na druge oblasti i u odnosu na NPP, kao i o zastupljenosti tipova zadataka iz oblasti pravopisa.

Graf 21: Zastupljenost zadataka iz oblasti pravopisa u poređenju sa ostalim zadacima za period od 2012/2013. šk. g. do 2018/2019. šk. g.

Na grafu 21 je prikazano poređenje prosječne zastupljenosti zadataka iz oblasti pravopisa u odnosu na zadatke iz ostalih oblasti za period od 2012/2013. šk. g. do 2018/2019. šk. Može se zaključiti da su zadaci iz pravopisa prosječno činili 14% ukupnog testa, dok su 86% činili zadaci iz ostalih oblasti: književnost i teorija književnosti, gramatika, medijska kultura i historija jezika.

Graf 22: Zastupljenost zadataka iz oblasti pravopisa u poređenju sa NPP-om.

Na osnovu grafa 22 vidljivo je da zastupljenost zadataka iz oblasti pravopisa nije ujednačena kroz sedam godina koliko se provodi eksterna matura. Najviša zastupljenost je bila prve godine (20%) i vremenom se smanjivala do 10% pa opet rasla do 16%. U Nastavnom planu i programu od VI do IX razreda planirano je u prosjeku 9,4% nastavnih časova za obradu nastvnih jedinica iz oblasti pravopisa. Važno je naglasiti da se taj postotak odnosi samo na obradu novih nastavnih jedinica, a broj časova vježbe i ponavljanja svaki nastavnik prilagođava zavisno od potreba odjeljenja. Također, neke nastavne jedinice iz drugih oblasti zahtijevaju korelaciju s pravopisom, tako da je stvarna zastupljenost pravopisa, zasigurno, veća. Ako se poredi prosječna zastupljenost novih nastavnih jedinica po NPP-u od VI do IX i zastupljenost zadataka iz ove oblasti u testovima eksterne mature, može se zaključiti da je oblast pravopisa više zastupljena u testovima eksterne mature. Najviše odstupanje je bilo prve godine (10,6%), a najmanje 2013/2014. i 2015/2016. šk. g. (0,6%).

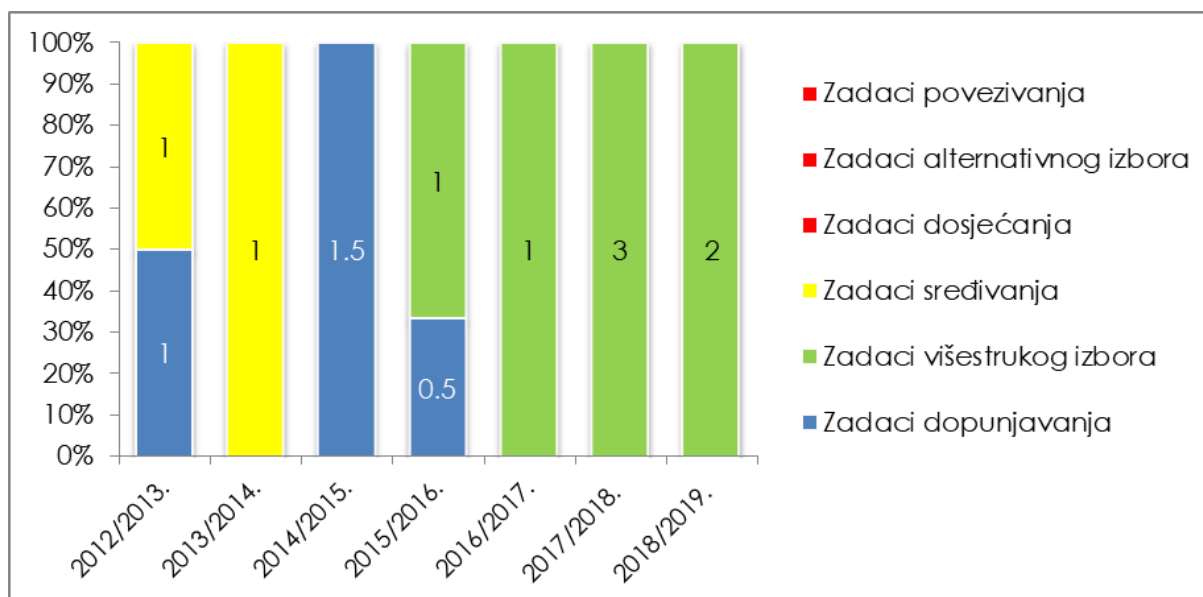
Tokom analize testova detaljno je opisano ukupno 12 zadataka iz oblasti pravopisa koja su se pojavila u dosadašnjih sedam testova eksterne mature. Posebna pažnja usmjerena je na tipove zadataka koji se pojavljuju u testovima, kao i na ishode tih zadataka.

godina	Zadaci dosjećanja	Zadaci dopunjavanja	Zadaci alternativnog izbora	Zadaci višestrukog izbora	Zadaci sređivanja	Zadaci povezivanja	Ukupno zadataka	Zastupljenost zadataka iz oblasti pravopisa
2012/2013.		1			1		2/10	20%
2013/2014.					1		1/10	10%

2014/2015.		1 i ½					1,5/10	15%
2015/2016.		½		1			1,5/10	15%
2016/2017.				1			1/10	10%
2017/2018.				3			3/18	16%
2018/2019.				2			2/18	11%
Ukupno	0	3	0	7	2	0	12	

Tabela 1: Zastupljenost različitih tipova zadataka u testovima eksterne mature od 2012/2013. šk. g. do 2018/2019. šk. g.

Iz tabele 1 vidljivo je da je u sedam analiziranih testova zastupljeno ukupno 12 pitanja iz oblasti pravopisa, i to: dva zadatka sređivanja, tri zadatka dopunjavanja i sedam zadataka višestrukog izbora. Ostali tipovi zadataka iz oblasti pravopisa nisu prisutni u testovima. Zaključak je da su zadaci višestrukog izbora dominantni u testovima znanja na eksternoj maturi u provjeravanju znanja iz oblasti pravopisa.

Graf 23: Zastupljenost različitih tipova zadataka iz oblasti pravopisa od 2012/2013. do 2018/2019. šk. g.

Na grafu 23 vidljivo je kako se zastupljenost tipova zadataka iz oblasti pravopisa mijenjala od 2012/2013. šk. g. do 2018/2019. šk. g. Zadaci sređivanja bili su prisutni prve dvije godine realizacije eksterne mature. Zadaci dopunjavanja bili su zastupljeni prve godine realizacije, 2014/2015. i 2015/2016. šk. g. Zadaci višestrukog izbora iz oblasti pravopisa pojavljuju se tek 2015/2016. šk. g. i do 2018/2019. ostaju kao jedini prisutni. Zadaci povezivanja, alternativnog izbora i dosjećanja iz oblasti pravopisa nisu se pojavljivali u testovima eksterne mature.

*Učinkovitost postojećih metodičkih sustava može se analizirati i prema zahtjevima testova jer jedino poslije analize testova možemo objektivno govoriti o učinkovitosti sustava odgoja i obrazovanja, programima, godišnjim planovima nastavnika, vrjednovanju i ocjenjivanju.*⁴⁴ Iz prethodne analize pitanja iz oblasti pravopisa u testovima eksterne mature na kraju devetog razreda može se zaključiti da se od učenika pretežno zahtijeva da odaberu tačan odgovor u nizu ponuđenih. Rijetko ili nikako se od njih traži da samostalno u pisanju primijene stečeno znanje. Primijetno je i navođenje pomoći, sugestije. Postoje i pitanja koja su pogrešno formulisana. U nekim slučajevima bodovanje nije u skladu sa težinom zahtjeva u zadatku. Što se tiče zastupljenosti nastavnih jedinica, može se reći da ovih 12 zadataka u velikoj većini obuhvata sve nastavne jedinice iz pravopisa koje se obrađuju u osnovnoj školi. Dominantno je provjeravanje znanja iz poznavanja velikog i malog slova, sastavljenog i rastavljenog pisanja riječi, pravilnog navođenja upravnog govora i razlikovanja afrikata. Međutim, pojedinačni zadaci najčešće obuhvataju jednu ili dvije nastavne jedinice, što u konačnici ne može dati realne pokazatelje o poznavanju pravopisa na kraju devetog razreda. U nekim zadacima se znanje iz oblasti pravopisa veže za druge jezičke oblasti, najčešće za fonetiku i morfologiju, ali rijetko su zadaci zasnovani na konkretnim jezičkim situacijama (književnim tekstovima, novinskim člancima, govornim situacijama i sl). Zahtjevi su pretežno zasnovani na prepoznavanju određenih pravopisnih pravila u pojedinačnim izdvojenim primjerima bez kontekstualizacije, odnosno bez upotrebe komunikacijske jedinice – rečenice ili teksta. Posebna pažnja se treba usmjeriti na povezanost pravopisa i ostalih oblasti tako da se zadatak iz pravopisa zasniva na konkretnoj jezičkoj situaciji, a ne na izolovanom primjeru.

⁴⁴ Listeš, Srećko, Grubišić Belina, Linda, *Kompetencijski pristup nastavi hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 2016, str. 24.

7. Praktična primjena testiranja učenika

U ovom dijelu rada bit će predstavljen i detaljno opisan proces testiranja jednog odjeljenja učenika sarajevske osnovne škole iz oblasti pravopisa. Također, bit će predstavljeni svi koraci koji su provedeni prilikom testiranja, od planiranja do analize testa, rezultati testiranja i statistički podaci rezultata ankete provedene među testiranim učenicima.

Za potrebe realiziranja testa i analize postignutih rezultata oblikovan je poseban test iz pravopisa, protokol za realizaciju i analizu i anketa za učenike. Test čine ciljano formulisani zadaci, raspoređeni po nivoima težine, sa jasno definiranim ishodima, indikatorima i bodovanjem. Prilikom formulacije zadataka posebna pažnja je usmjerena na korelaciju između oblasti pravopisa i drugih oblasti i predmeta, odnosno na to da se provjeravanje usvojenih znanja iz pravopisa provjerava u konkretnim jezičkim situacijama. Protokol za realizaciju i analizu obuhvata sljedeće elemente: jasno opisan svaki korak planiranja i realizacije testiranja, analizu postignuća na individualnom i grupnom nivou, kao i analizu uspješnosti pojedinih zadataka. Anketa za učenike sadržava ciljane pitanja vezana za test koji su prethodno učenici radili. Realizirana je online putem, preko Google obrasca, dana 5. 2. 2021. g, i obuhvata mišljenja i iskustva testiranih učenika.

Testiranje je provedeno u OŠ „Fatima Gunić“ u Sarajevu na uzorku od 27 učenika, dana 5. februara 2021. g. Nakon testiranja, učenici su popunjavali anketu, iznoseći svoje mišljenje i stavove o testu.

U nastavku će biti detaljno opisana svaka faza testiranja, te predstavljeni rezultati testiranja, rezultati uspješnosti po pitanjima, kao i rezultati provedene ankete.

7. 1. Planiranje, realizacija i analiza testa

Svako testiranje ima svoje razvojne faze, od određivanja svrhe testa i ciljne grupe, izrade instrumentarija, realizacije pripreme za test, preko realizacije testiranja, do analize rezultata i realizacije ispravke testa.

1. Određivanje svrhe testa i ciljne grupe

Na samom početku sam odredila svrhu testa, te na osnovu nje i vrstu testa, kao i ciljnu grupu. Učenici su radili inicijalni test na početku II polugodišta. Svrha testa je utvrditi znanje iz obrađenih nastavnih jedinica iz oblasti pravopisa (veliko i malo slovo, upotreba afrikata, refleksi *jata*, sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi, rečenični znakovi). S obzirom na to da

sam nova nastavnica u ovom odjeljenju, inicijalni test ću iskoristiti kao pokazatelj usvojenosti znanja, razumijevanja i primjene pravopisne norme, što će mi u narednom periodu biti smjernica za rad. Također, svrha ovog testiranja je vidjeti kako će učenici riješiti zadatke iz pravopisa koji su formulisani na drugačiji način od onoga što se nudi u literaturi, priručnicima, udžbenicima ili testovima eksterne mature. Cilj je vidjeti primjenu znanja iz pravopisa u konkretnim jezičkim situacijama i dobiti povratnu informaciju od učenika o zadacima koje su radili.

Test rade učenici VII razreda devetogodišnje osnovne škole. To su učenici koji imaju 13 godina. Srednja ocjena odjeljenja iz Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti na kraju I polugodišta u ovom odjeljenju bila je 4,28. Specifičnost ovog odjeljenja je to što su učenici u posljednje tri godine promijenili više nastavnica bosanskog jezika. Svaka od njih je imala svoj način rada i svoje zahtjeve, što je učenicima otežavajuća okolnost jer su se često morali prilagođavati različitim metodama, očekivanjima i zahtjevima. Upravo je to jedan od razloga zbog kojeg sam izabrala baš ovo odjeljenje. Željela sam vidjeti šta je to što su učenici u tom periodu usvojili, razumjeli i koja znanja i vještine vezane za oblast pravopisa mogu primijeniti u konkretnoj situaciji.

2. Definiranje instrumentarija

Nakon što sam odredila svrhu testa i ciljnu grupu koja će biti testirana, prešla sam na definiranje instrumentarija, što podrazumijeva izradu zadataka, kategorizaciju zadataka po težini kao i bodovanje zadataka.

Zadatke za test iz pravopisa formulisala sam na osnovu Nastavnog plana i programa, uvida u e-dnevnik i razgovora sa učenicima o obrađenim nastavnim jedinicama. Karakteristika ovog testa je u tome što se zadaci iz pravopisa ne zasnivaju na biranju/prepoznavanju pravilnih/nepravilnih primjera, nego su u korelaciji sa drugim područjima (gramatika, književnost, medijska kultura, kultura izražavanja), kao i sa drugim predmetima (geografija, historija) ili generalno sa životnim situacijama.

Test sadrži deset pitanja iz oblasti pravopisa koja su, prema težini, podijeljena na tri nivoa: lagani nivo, srednji nivo i teški nivo. U testu su zastupljeni svi tipovi zadataka: zadaci dopunjavanja, zadaci dosjećanja, zadaci alternativnog tipa, zadaci višestrukog izbora, zadaci sređivanja i zadaci povezivanja.

Primjeri zadataka:

Zahtjev	Pred tobom se nalazi odlomak iz novinskog teksta. Novinaru se pokvarila tastatura i nije mogao pravilno napisati afrikate. Tvoj zadatak je da mu pomogneš i napišeš pravilno obilježene riječi u kojima nedostaju afrikati.
1. Zadatak	<i>Snijeg na planinama, pri tome još subota, bili su idealan spoj da mnogi gra_ani Sarajeva dan provedu na okolnim planinama. Živo je bilo i na Trebevi_u, gdje se mogla _uti dje_ija graja. Da su Sarajlije provele lijep i opuštaju_i dan, dokazuju i fotografije koje nam je poslalo _itatelj.</i>
Tip zadatka	zadatak dopunjavanja
Nivo	lagani nivo
Aktivni glagol	razlikovati
Ishodi učenja	Razlikovati afrikate i pravilno ih upotrebljavati.
Indikator	Učenik razlikuje afrikate i pravilno ih upotrebljava.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	medijska kultura (tekst preuzet s portala <i>Dnevni Avaz</i>)
Ključ	građani, Trebeviću, čuti, dječija, opuštajući, čitatelj
Bodovi	3 boda (6 zahtjeva x ½ boda)
Procenat	15%
Napomena	/

Zahtjev	Poznavanje rečeničnih znakova je važno jer se pomoću njih tekst rastavlja na rečenice i rečenica na rečenične dijelove. Padeže smo učili još u šestom razredu, pravilno koristimo padežne oblike, ali trebamo paziti i na rečenične znakove. Razmisli o sljedećem pitanju pa napiši odgovor.
2. Zadatak	<i>Kojim rečeničnim znakom odvajamo vokativ u rečenici?</i>
Tip zadatka	zadatak dosjećanja
Nivo	lagani
Aktivni glagol	dosjetiti se
Ishodi učenja	Dosjetiti se činjenica.
Indikator	Učenik poznaje pravilnu upotrebu zareza prilikom navođenja vokativa.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	gramatika
Ključ	zarezmom
Bodovi	1 bod (1 zahtjev x 1 bod)
Procenat	5%
Napomena	/

Zahtjev Koliko volimo zimu i zimske radosti, toliko moramo paziti na opasnosti koje ona nosi sa sobom. Naš grad se potrudio da postavi upozorenja građanima, ali se nije potrudio da ispoštuje pravopisna pravila. Zato mi učimo i prepoznamo greške da bismo znali kako pravilno koristiti svoj jezik. Pred tobom se nalazi fotografija na kojoj je napravljena pravopisna greška. Pogrešnu riječ napiši pravilno.

3. Zadatak

Tip zadatka zadatak sređivanja
Nivo lagani
Aktivni glagol preoblikovati
Ishodi učenja Preoblikovati riječ u skadu s pravopisnom normom.
Indikator Učenik pravilno preoblikuje riječi primjenjujući pravila refleksa jata i pravila ijekavskog govora.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima /
Ključ snijeg
Bodovi 1 bod (1 zahtjev x 1 bod)
Procenat 5%
Napomena /

Zahtjev Pred tobom je odlomak iz pripovijetke "Knjiga" Ive Andrića. Ivo Andrić je pisao ekavskim govorom. Tvoj zadatak je da pažljivo pročitaš odlomak i ekavske oblike zamijeniš ijekavskim. U tekstu su 4 riječi koje trebaš napisati u ijekaviziranom obliku.

4. Zadatak

Bilo je vlažno januarsko poslepodne. Dečak je uzeo knjigu iz kovčega. Na mutnoj svetlosti zimskog dana ona mu je sada izgledala iskrpljena, žalosna i upropašćena, očigledno i nepopravljivo. Spreman na najgore, zavio je knjigu u belu hartiju i krenuo u školu.

Tip zadatka zadatak sređivanja
Nivo srednji
Aktivni glagol preoblikovati
Ishodi učenja Preoblikovati riječ u skadu s pravopisnom normom.
Indikator Učenik pravilno preoblikuje riječi primjenjujući pravila refleksa jata i pravila ijekavskog govora.
Korelacija sa drugim književnost (odlomak teksta preuzet iz pripovijetke „Knjiga“ Ive

oblastima/predmetima	Andrića)
Ključ	poslijepodne, dječak, svjetlosti, bijelu
Bodovi	2 boda (4 zahtjeva x ½ boda)
Procenat	10%
Napomena	Učenicima je ponuđena pomoć u postavci zadatka tako što je navedeno koliko riječi trebaju preoblikovati.

Zahtjev Pred tobom je 6 napisanih rečenica koje se tiču naše domovine Bosne i Hercegovine. Neke od informacija su ti već poznate, a neke ćeš imati priliku naučiti tokom izrade zadatka. Tvoj zadatak je da ih pažljivo pročitaš i prepoznaš koje su rečenice pravopisno ispravno napisane a koje ne tako što ćeš obilježiti T (tačno) ili N (netačno):

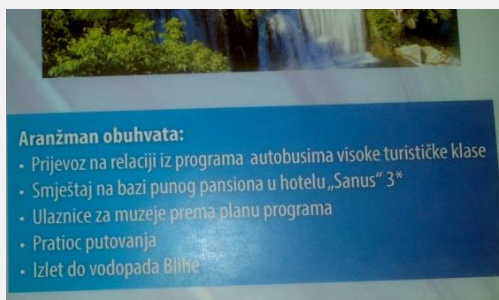
5. Zadatak

- 1. Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine je 1. mart.*
- 2. U Bosni i Hercegovini su tri službena jezika: Bosanski jezik, Hrvatski jezik i Srpski jezik.*
- 3. Jedno od tradicionalnih bosanskih jela je Bosanski lonac.*
- 4. Naš poznati pisac Branko Ćopić rođen je u Bosanskoj krupi, gradu na sjeverozapadu Bosne.*
- 5. Za vrijeme Kulina-bana Bosna je trgovala sa Dubrovačkom Republikom.*
- 6. Bosansko Petrovo Selo nalazi se blizu grada Doboja.*

Tip zadatka	zadatak alternativnog tipa
Nivo	srednji
Aktivni glagol	odabrati
Ishodi učenja	Odabrati rečenicu napisanu u skladu s pravopisnom normom.
Indikator	Učenik primjenjuje pravopisna pravila vezana za: pravilnu upotrebu velikog i malog slova kod pisanja naziva: praznika, država, jezika, ljudi, gradova i bivših država, kao i kod pisanja prisvojnih pridjeva izvedenih nastavcima: -ski, -ški, -čki i -čki.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	historija i geografija
Ključ	1. T; 2. N; 3. N; 4. N; 5. T; 6. T
Bodovi	3 boda (6 zahtjeva x ½ boda)
Procenat	15%
Napomena	/

Zahtjev

Naša domovina je bogata prirodnim ljepotama, a jedna od njih je i vodopad Blihe, koji se nalazi blizu Sanskog Mosta. Jedna turistička agencija je napravila plan posjete ovom gradu i obilazak spomenutog vodopada, ali im se omakla jedna pravopisna greška u tekstu. Pažljivo pogledaj fotografiju pa izaberi onu tvrdnju koja je tačna.

6. Zadatak

a) greška je u prvoj stavci: umjesto autobusima treba s autobusima

b) greška je u drugoj stavci: umjesto smještaj treba smiještaj

c) greška je u trećoj stavci: riječ muzeje treba pisati velikim slovom

d) greška je u četvrtoj stavci: umjesto pratioc treba pratilac

Tip zadatka

zadatak višestrukog izbora

Nivo

srednji

Aktivni glagol

odabrati

Ishodi učenja

Odabrati tačan odgovor.

Indikator

Učenik prepoznaje i razlikuje tačne oblike i konstrukcije, primjenjuje pravopisna pravila vezana za: refleks glasa *jat*, pravila pisanja velikog slova i upotrebu i pisanje padežnih oblika.

Korelacija sa drugim oblastima/predmetima

gramatika

Ključ

d) greška je u četvrtoj stavci: umjesto pratioc, treba pratilac

Bodovi

1 bod (1 zahtjev x 1 bod)

Procenat

5%

Napomena

/

Zahtjev

Pred tobom se nalaze 4 rečenice iz učeničkih pismenih vježbi. Ti si sada nastavnik i trebaš ih pažljivo pročitati i pogledati da li su pravopisno pravilno napisane, a onda izaberi jednu od ponuđenih tvrdnji koja se odnosi na svaku od njih.

7. Zadatak

	nema grešaka	jedna greška	dvije greške	tri greške
To se može postić fizičkom aktivnošću.				
U ljevoj ruci sam držao loptu i tražijo teren da bi smo igrali lopte.				
Što se mora nije teško, a				

	preživiti se mora.				
	Da ne biste izgubili snove, slijedite svoje srce.				

Tip zadatka	zadatak povezivanja
Nivo	teški
Aktivni glagol	povezati
Ishodi učenja	Pravilno povezati primjere i tvrdnje.
Deskriptor	Učenik prepoznaje pravopisne greške u primjerima i na osnovu njih izvodi povezuje primjer i tvrdnju.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	kultura izražavanja

Ključ		nema grešaka	jedna greška	dvije greške	tri greške
	To se može postić fizičkom aktivnošću.			x	
	U ljevoj ruci sam držao loptu i tražijo teren da bi smo igrali lopte.				x
	Što se mora nije teško, a preživiti se mora.		x		
	Da ne biste izgubili snove, slijedite svoje srce.	x			

Bodovi 4 boda (4 zahtjeva x 1 bod)

Procenat 20%

Napomena /

Zahtjev Tvoj zadatak je da prepíšeš rečenicu tako da značenje bude da će se vojnik vratiti iz rata.

8. Zadatak

Na slici se nalazi grčka proročica Pitija, koja je bila poznata po svojim tačnim proročanstvima. Jedno od njenih najpoznatijih proročanstava upućeno vojniku može se protumačiti na dva načina, zavisno od toga gdje se upotrijebi zarez ili zarezi, a glasi:

Ići ćeš vratiti se nećeš u ratu poginuti.

Tvoj zadatak je da prepíšeš rečenicu tako da značenje bude da će se vojnik vratiti iz rata.

Tip zadatka zadatak sređivanja

Nivo srednji

Aktivni glagol upotrijebiti

Ishodi učenja	Pravilno upotrijebiti zarez.
Deskriptor	Učenik razumije funkciju zareza u iskazu i pravilno ga koristi.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	historija
Ključ	<i>Ići ćeš, vratiti se, nećeš u ratu poginuti.</i>
Bodovi	1 bod (1 zahtjev x 1 bod)
Procenat	5%
Napomena	/

Zahtjev S obzirom da sam tvoja nova nastavnica, želim da te bolje upoznam. Pripremila sam kratki tekst, a ti ćeš mi pomoći tako što ćeš ga dopuniti podacima o sebi. Upute su napisane u zagradama, a ti pravopisno pravilno svoje podatke napiši u odgovoru.

9. Zadatak Rođen/a sam (datum) u mjestu (grad). Trenutno imam (godine napisane slovima) godina. Živim (naselje) i idem u (razred napisan rednim brojem) razred (puni naziv škole).

Tip zadatka	zadatak dopunjavanja
Nivo	teški
Aktivni glagol	napisati
Ishodi učenja	Pravilno dopuniti iskaze.
Deskriptor	Učenik pravilno piše datume i brojeve i primjenjuje pravila pisanja velikog slova u nazivima gradova, naselja i javnih ustanova.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	/
Ključ	datum, Sarajevu, dvanaest/trinaest, Alipašino Polje, VIII/8. Osnovnu školu „Fatima Gunić“
Bodovi	3 boda (6 zahtjeva x ½ boda)
Procenat	15%
Napomena	/

Zahtjev Poslovice su sažete izreke u kojima je iskazana neka životna mudrost. Pred tobom su 4 poslovice iz kojih možeš dosta toga naučiti, međutim samo je jedna od njih pravopisno pravilno napisana. Prepoznaj je!

10. Zadatak

- Slogom rastu male stvari, ne slogom se i najveće raspadaju.
- Ljepa rječ i gvozdена vrata otvara.
- Drvo se na drvo naslanja, a čovjek na čovjeka.
- Čovjek čovjeka ne može poznati dok sa njim džak soli ne pojede.

Tip zadatka zadatak višestrukog izbora

Nivo	teški
Aktivni glagol	odabrati
Ishodi učenja	Odabrati ispravno napisanu rečenicu.
Deskriptor	Učenik razlikuje afrikate i pravilno ih koristi, prepoznaje i primjenjuje pravila pisanja negacije i refleksa jata.
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	književnost
Ključ	d) Čovjek čovjeka ne može poznati dok sa njim džak soli ne pojede.
Bodovi	1 bod (1 zahtjeva x 1 bod)
Procenat	5%
Napomena	/

Ovih deset zadataka ukupno ima 20 bodova. Bodovnu skalu sam napravila na osnovu Pravidnika, a podrazumijeva:

od 0 do 5 bodova – nedovoljan 1

od 6 do 9 bodova – dovoljan 2

od 10 do 13 bodova – dobar 3

od 14 do 17 bodova – vrlo dobar 4

od 18 do 20 bodova – odličan 5

3. Priprema za test

Nakon izrade testa, učenicima sam najavila testiranje, svrhu testa, oblasti koje će se provjeravati i dala im opće upute za rad.

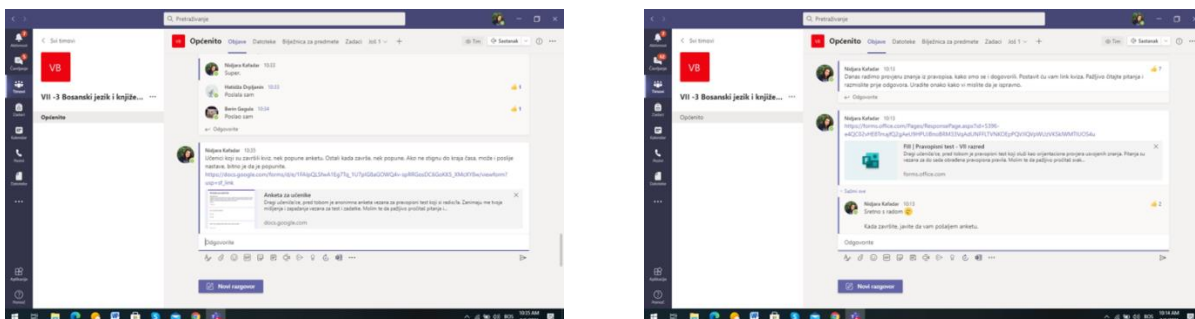
Čas pripreme⁴⁵ za test realiziran je 1. februara 2021. g. online, na platformi platformi Office 365, u trajanju od 30 minuta. Na tom času učenike sam upoznala sa tačnim datumom i vremenom inicijalnog testiranja, sa oblastima koje će biti zastupljene i sa načinom testiranja. Također, učenici su upoznati s tim da ostvareni rezultati neće biti vrednovani kroz ocjenu i neće biti evidentirani u e-dnevnik jer je u pitanju inicijalna provjera znanja. Test će se realizirati na platformi Office 365 jer se i nastava, zbog trenutne pandemije koronavirusa, realizira online istoj platformi. Svi učenici rade test u isto vrijeme i u približno istim uslovima jer je svako od njih u svom domu. Učenici test rade samostalno i nije dozvoljeno korištenje stručne literature ili tuđe pomoći. Za izradu testa imaju 25 minuta, što je otprilike 2,5 minute po jednom zadatku. Nakon što završe test, učenici će dobiti anketu koju trebaju popuniti, a

⁴⁵ Metodička priprema za čas data je u prilogu.

vezana je za pripremu, način testiranja, zadatke i njihova očekivanja. Cilj ankete je dobiti povratnu informaciju od učenika o ovakvom načinu testiranja.

4. Testiranje

Čas testiranja⁴⁶ je realiziran 5. februara 2021. g. tokom redovnog časa Bosanskog jezika i književnosti u trajanju od 30 minuta, na platformi Office 365. Od ukupno 28 učenika u odjeljenju, 27 je pristupilo testu, dok je jedan učenik opravdano izostao. Učenici su na vrijeme pristupili testiranju i na vrijeme predali testove. Tokom izrade testa nije bilo dodatnih pitanja i nejasnoća. Nakon što su završili test, učenicima je data anketa⁴⁷ koju su trebali popuniti.

Slika 8 i 9: Čas testiranja na platformi Office 365

5. Vrednovanje rezultata

Nakon završenog testiranja, pristupila sam vrednovanju rezultata analizirajući: rezultat svakog učenika pojedinačno, rezultat odjeljenja, uspješnost svakog pojedinačnog zadatka i poređenje sa rezultatima ankete. Ovdje će biti prikazani statistički rezultati uspješnosti i pokazatelji provedenog testiranja, kao i analiza ankete za učenike.

Nakon što sam pregledala i bodovala svaki test pojedinačno, dobila sam sljedeće rezultate:

	Osvojeni bodovi	Postotak uspješnosti
Učenik 1	13	65%
Učenik 2	14	70%
Učenik 3	16.5	83%
Učenik 4	5.5	28%
Učenik 5	19	95%
Učenik 6	10	50%
Učenik 7	12.5	63%

⁴⁶ Metodička priprema za čas data je u prilogu.

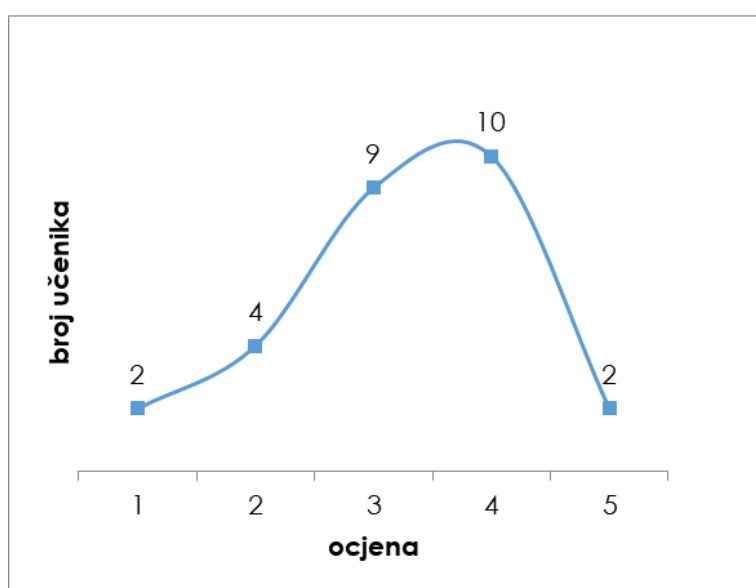
⁴⁷ Anketa data u prilogu, a rezultati ankete će biti prikazani u dijelu *Vrednovanje rezultata*.

Učenik 8	13	65%
Učenik 9	17	85%
Učenik 10	14	70%
Učenik 11	7	35%
Učenik 12	10.5	53%
Učenik 13	14.5	73%
Učenik 14	16	80%
Učenik 15	14	70%
Učenik 16	19	95%
Učenik 17	12	60%
Učenik 18	15	75%
Učenik 19	6.5	33%
Učenik 20	13.5	68%
Učenik 21	13	65%
Učenik 22	7	35%
Učenik 23	11	55%
Učenik 24	4.5	23%
Učenik 25	13	65%
Učenik 26	13.5	68%
Učenik 27	3.5	18%

Tabela 2: Prikaz osvojenih bodova i postotak uspješnosti po učeniku

Iz tabele 2 je vidljivo da su dva učenika osvojila više od 90% bodova i dva učenika manje od 30% bodova. Važno je naglasiti da je učenik sa najslabijim postignutim rezultatom stranac kojem je maternji jezik arapski, te da mu je ovo druga godina učenja bosanskog jezika. Na osnovu osvojenih bodova i unaprijed definirane bodovne skale, izvela sam ocjene iz testa.

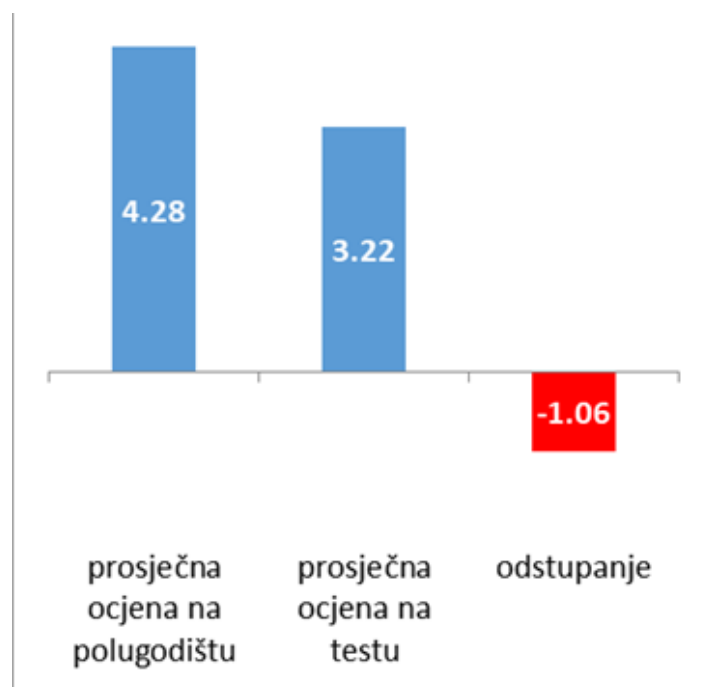
Nakon pojedinačne analize uspjeha učenika, analizirala sam uspješnost odjeljenja, odnosno uspješnost testa.

Graf 24: Prikaz težine testa na osnovu izvedenih ocjena

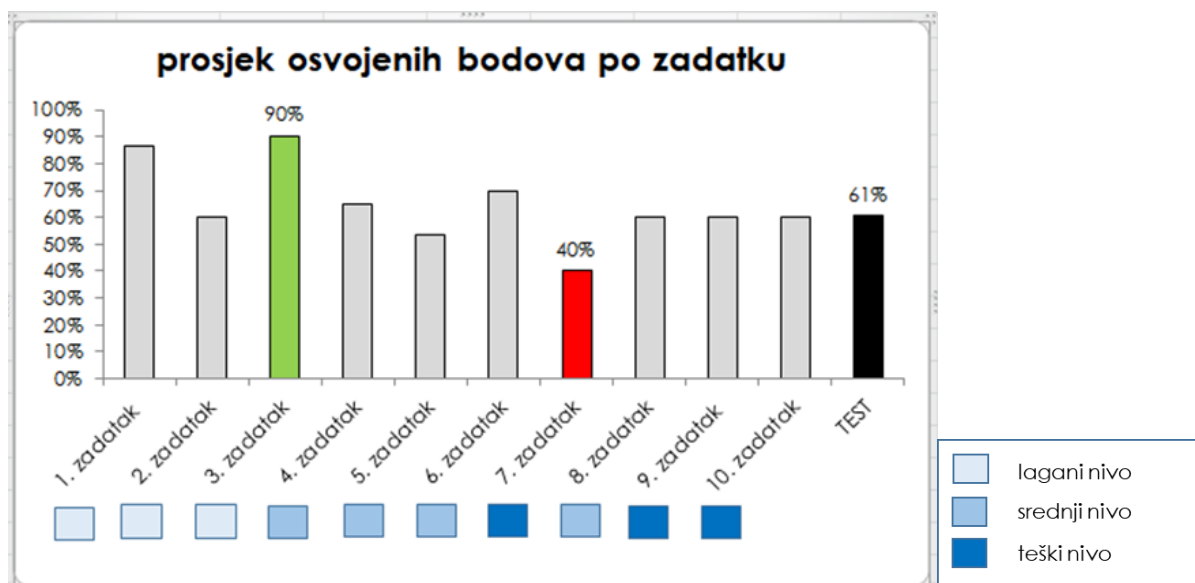
Na grafu 24 vidljivo je da su ocjenu *nedovoljan* (1) dobila dva učenika, ocjenu *dovoljan* (2) četiri učenika, ocjenu *dobar* (3) dobilo je devet učenika, ocjenu *vrlo dobar* (4) deset učenika, dok su odličan uspjeh na testu postigla dva učenika. Rezultati pokazuju odstupanje od preporučene Gausove krive po broju učenika koji su ostvarili vrlodobar uspjeh na testu, ali broj dovoljnih i odličnih je srazmjeran. Prema navedenom, može se zaključiti da težina testa približno odgovara normalnoj distribuciji.

Nakon izvođenja pojedinačnih ocjena, odredila sam prosječnu ocjenu testa koju sam uporedila sa prosječnom ocjenom učenika iz Bosanskog jezika i književnosti na kraju I polugodišta.

Graf 25: Poređenje srednje ocjene testa i srednje zaključne ocjene na kraju I polugodišta
 Na osnovu grafa 25 vidljivo je da su učenici postigli slabiji rezultat na testu iz pravopisa (3,22) u poređenju sa rezultatom predmeta na kraju I polugodišta (4,28). Odstupanje je $-1,06$. Važno je naglasiti da je srednja ocjena odjeljenja na kraju I polugodišta, iako se radi o vrlo kvalitetnom odjeljenju, izvedena za period online nastave pa je samim tim, sigurno, viša nego što bi bila na redovnoj, klasičnoj nastavi. Također, srednja ocjena predmeta podrazumijeva ocjenu izvedenu iz svih oblasti maternjeg jezika.

Nakon analize postignutog uspjeha po učenicima i izvođenja zaključaka o uspjehu odjeljenja, pristupila sam analizi postignutih rezultata po pitanjima.

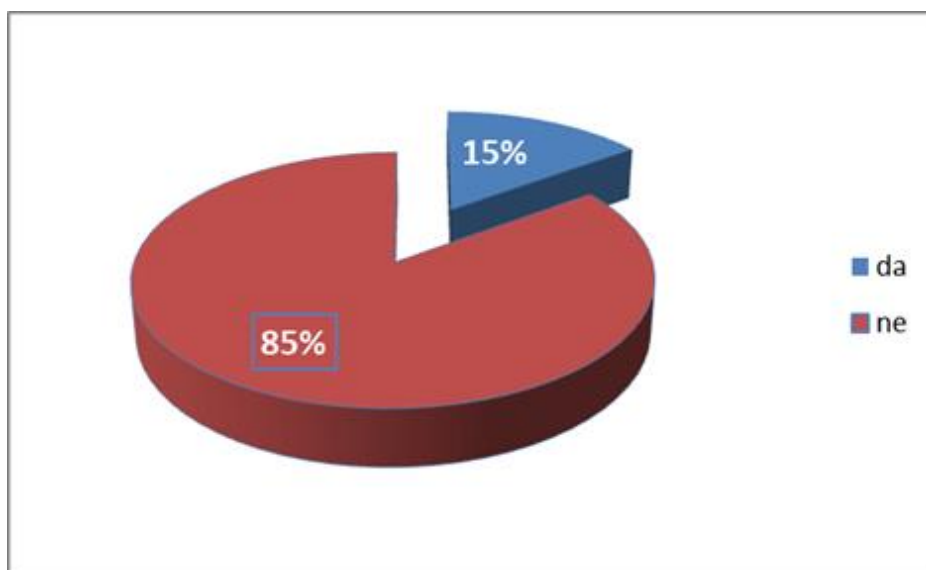

Graf 26: Prikaz uspješnosti po zadacima

Na grafu 26 dat je prikaz uspješnosti po zadacima na osnovu prosjeka osvojenih bodova za svaki zadatak, kao i poređenje sa prosječnim brojem bodova na testu. Najlošije urađen zadatak je 7. zadatak, u kojem su učenici trebali prepoznati broj pravopisnih grešaka u primjerima iz učeničkih pismenih vježbi. Iako je u pitanju zadatak povezivanja, koji se smatra lakšim tipom zadatka, sam zahtjev u zadatku je teži pa su, shodno tome, i rezultati slabiji (40% uspješnosti). Pored navedenog, 5. zadatak je, također, urađen ispod prosjeka testa (61%), odnosno, uspješnost je 53%. U pitanju je zadatak dvostrukog izbora, srednji nivo težine, u kojem su učenici trebali prepoznati ispravno napisanu rečenicu. Rezultati 2. zadatka (lagani nivo), 8. zadatka (srednji nivo) i 9. i 10. zadatka (teški nivo) odgovaraju prosječnoj uspješnosti testa – 60%. Iznad prosječne ocjene testa učenici su uradili 1. zadatak (lagani nivo), 3. zadatak (lagani nivo), na kojem su postigli i najbolji rezultat (90%), i 4. i 6. zadatak (srednji nivo težine).

Zaključak je da su učenici slabije riješili zadatke u kojima je trebalo prepoznati greške u rečenicama vezane za pisanje velikog i malog slova te greške prilikom pisanja glagolskih oblika.

Nakon analize testa, pristupila sam analizi ankete koju su učenici popunjavali nakon testa, a u kojoj su trebali iznijeti svoje mišljenje o testu i zadacima.

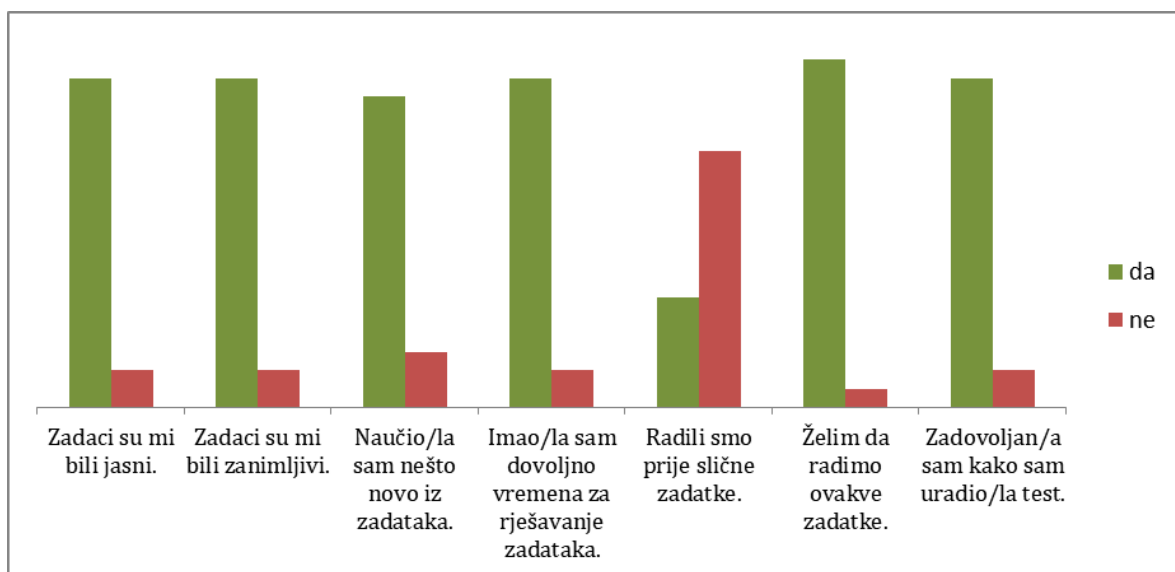
Graf 27: Težina testa

Graf 27 prikazuje mišljenje učenika o težini testa. Na pitanje da li im je test bio težak, njih 85% je odgovorilo da nije, dok je za 15% učenika test bio težak.

Kao obrazloženje za svoj odgovor učenici su naveli sljedeće⁴⁸:

- ✓ *Nije bio težak jer sam gradivo dobro naučila.*
- ✓ *Ovo je samo bio pravopis ima drugih stvari koje je teže.*
- ✓ *Mislim da nije bio težak jer sve je bilo što smo već prije radili.*
- ✓ *Bio je težak zato što ja neznam bosanski pa zato mi je taj test bio teži od drugih učenici*
- ✓ *Nije bio težak jer su osnovne stvari koje trebam znati.*
- ✓ *Nisam sigurna da li sam sve tačno uradila, ali nije bio toliko težak jer mislim da su zadaci bili veoma kreativno napravljeni pa sam i uživala dok sam ga radila.*
- ✓ *Pa neka pitanja su bila malo teža.*
- ✓ *Mislim da su zadatci bili jednostavni i lagani.*
- ✓ *Pa mislim ko je barem malo učio nije bilo tesko*
- ✓ *Nije bio težak jer je to neko osnovno znanje koje trebam znati.*
- ✓ *Nije mi bio težak jer ste ga Vi prikazali na zabavan i zanimljiv način.*

⁴⁸ Učenički odgovori su navedeni onako kako su ih učenici napisali, bez ispravljanja pravopisnih i gramatičkih grešaka.

Graf 28: Mišljenje učenika o zadacima i testu

Na grafu 28 prikazano je mišljenje učenika o zadacima koje su radili. Većina njih smatra da su zadaci bili jasni i zanimljivi, da su naučili nešto novo iz zadataka, da su imali dovoljno vremena za rješavanje i da su zadovoljni kako su uradili test. Također, većina njih se izjasnila da prije nisu radili slične zadatke, a da ubuduće to žele.

Na pitanje koji im je zadatak bio najteži, učenici su, između ostalog, odgovorili sljedeće⁴⁹:

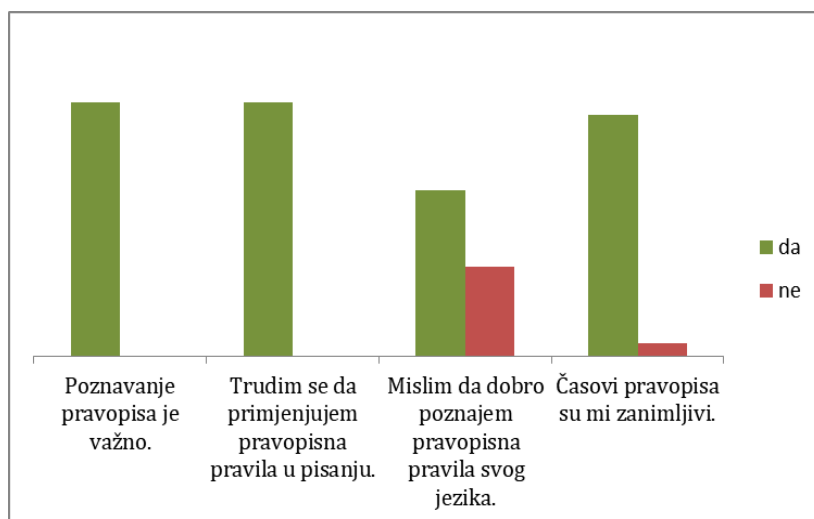
- ✓ *Prvo pitanje jer sam se stalno zbunjivao koje bi moglo biti riječ*
- ✓ *5 mi je bilo teže*
- ✓ *Mislim da mi je pitanje sa vokativom bilo nerazumljivo, jer nisam baš sigurna šta se tražilo.*
- ✓ *Najteže pitanje mi je bilo ono gdje sam ja govorila koliko gresaka ima u rečenici.*
- ✓ *Pa da napišem tekst na ijekavskom, zato što nisam čito tu knjigu pa nisam znao šta se radi, pa je bile teže pa sam ga preskočio.*
- ✓ *Osmo pitanje je ponosni bilo najteže, na njemu sam se najviše zadržala.*
- ✓ *Sedmo pitanje*
- ✓ *Peti zato što nisam sigurna za jedan odgovor*
- ✓ *Nisam znao odgovor na pitanje o vokativu zato mi je bilo najteže.*
- ✓ *Nijedno pitanje mi nije bilo jako teško ali možda sam kod nekih pogriješila*
- ✓ *Najteže pitanje mi je bilo pitanje sa slikom znaka upozorenja jer u početku nisam bila sigurna šta trebamo uraditi.*

⁴⁹ Učenički odgovori su navedeni onako kako su ih učenici napisali, bez ispravljanja pravopisnih i gramatičkih grešaka.

Na pitanje koji zadatak im je bio najlakši, učenici su naveli sljedeće⁵⁰:

- ✓ *prvo pitanje mi je bilo najlakše.*
- ✓ *Najlakše je bilo o Pitiji jer sam pročitao i odmah saznao da sam tačno uradio*
- ✓ *nijedno pitanje*
- ✓ *Najlakše pitanje mi je bilo zadnje jer sam odmah uočila greške.*
- ✓ *Mislim da mi je pitanje sa fotografijom opreza bilo najlakše jer je samo jedna riječ bila ne tačna.*
- ✓ *Da napišemo kojim se znakom vokativ odvaja u rečenici.*
- ✓ *Treće je po meni bilo najlakše.*
- ✓ *Prvi zadatak*
- ✓ *Treći zato što je slikovito prikazano.*
- ✓ *Da stavimo afrikate jer te riječ stalno vidim i zapamtio sam kako se pisu*
- ✓ *Najlakše pitanje mi je bilo u prvom zadatku.*
- ✓ *Najlakše pitanje mi je bilo prvo jer smo trebali samo dodati jedno slovo*
- ✓ *Najlakše mi je bilo pisati svoje podatke jer to znam od malena.*
- ✓ *Pitanje broj 3. mi je bio najlakši.*

Svoje stavove o pravopisu učenici su iznijeli u narednom pitanju:

Graf 29: Mišljenje učenika o pravopisu

Graf 29 prikazuje mišljenje učenika o pravopisu i časovima pravopisa. Svi učenici su se izjasnili da je poznavanje pravopisa važno i da se trude da primjenjuju pravopisna pravila u pisanju. Ali, na pitanje da li poznaju pravopisna pravila svog jezika, iako je većina izabrala

⁵⁰ Učenički odgovori su navedeni onako kako su ih učenici napisali, bez ispravljanja pravopisnih i gramatičkih grešaka.

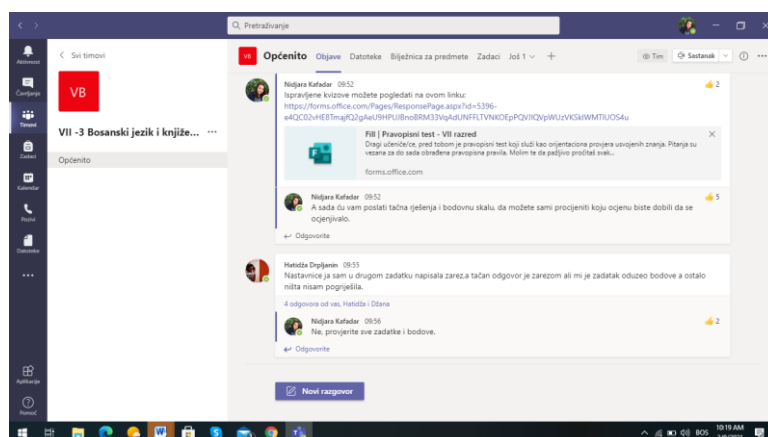
odgovor *da*, znatan broj učenika je izabrao *ne*. Časovi pravopisa su za većinu učenika zanimljivi.

Na kraju, učenici su mogli navesti neke primjedbe i sugestije, iznijeti svoje mišljenje. Neki od odgovora su sljedeći⁵¹:

- ✓ *Većinu smo spomenuli na testu, mislim da nije bilo da se npr. stavi tačka ili da se odvoje rečenice, ć č đ dž npr. da bude neki tekst kojim je ć č đ i dž ne pravilno napisano, veliko slovo.*
- ✓ *Željela bih reći da su mi se zadaci veoma sviđjeli, posebno oni sa poukama i gdje je bila rečenica koju bismo mi trebali napisati tačno da bi proročanstvo bilo pozitivno. Drugim riječima, test je bio veoma zanimljiv i poučan.*
- ✓ *Neznam, možda veliko i malo slovo.*
- ✓ *Mislim da je test bio uredi, ništa ne bih dodavala.*
- ✓ *Mislim da je jako bitno da se zadaci fino objašnjavaju, kao što je to bilo u ovom testu*
- ✓ *Mislim da je sve što je bilo u testu je važno za mene.*

6. Ispravak i analiza testa

Nakon vrednovanja testa i donošenja općih zaključaka, realizirala sam čas ispravke i analize testa⁵². Čas je realiziran 8. februara 2021. g, online na platformi Office 365, u trajanju od 30 minuta. Učenicima su na tom času prezentirani postignu rezultati, analiziran je svaki zadatak pojedinačno, urađena ispravka zadatka i izvršeno je poređenje rezultata testa i učeničke ankete. Sumirani su rezultati i izvedeni zaključci za rad u narednom periodu.

Slika 10: Čas ispravke i analize testa

⁵¹ Učenički odgovori su navedeni onako kako su ih učenici napisali, bez ispravljanja pravopisnih i gramatičkih grešaka.

⁵² Metodika priprema za čas data je u prilogu.

7. 2. Zaključak o provođenju testiranja

Prilikom testiranja, ispoštovani su svi metodički koraci pripreme, realizacije i analize testa. Rezultati testa su poprilično objektivni, iako je test rađen online. Pokazuju slabije rezultate od prosječne zaključne ocjene, ali je to razumljivo jer je test baziran samo na oblast pravopisa, dok su u zaključnoj ocjeni objedinjene sve oblasti maternjeg jezika. U poređenju sa uspješnosti zadataka iz eksterne mature, postotak uspješnosti je isti.

Prednosti ovakvog načina testiranja su, prije svega, dobijanje uvida u primjenu znanja iz pravopisa na konkretnim primjerima, što kod zadataka eksterne mature nije slučaj. Također, zadaci zahtijevaju viši nivo razmišljanja od memorisanja i prisjećanja. Pokazatelj toga su neki od odgovora iz ankete gdje učenici navode da nije bilo zadataka iz oblasti velikog i malog slova, iako je 5. zadatak bio upravo provjeravanje te oblasti. Međutim, učenici naviknuti na pisanje i prepoznavanje izdvojenih primjera nisu prepoznali da se u rečenicama provjerava poznavanje pravila pisanja velikog i malog slova. Prednost je i to što učenici nisu bili opterećeni ocjenom, nego su bili fokusirani na zahtjeve i zadatke. Prema mišljenju učenika, ovako organizovan test je zanimljiviji, kreativniji i naučili su nešto i iz samog teksta. Izrazili su želju da i ubuduće rade ovakve vrste zadataka. Ovako formulisan test ih tjera na pažljivo čitanje i razmišljanje o pročitanoj, a to je ono što je osnova pismenosti.

Kao nedostaci, tu je, prije svega, puno više potrebnog vremena za sastavljanje zahtjeva i zadataka jer ovakvih tipova zadataka, nažalost, ima jako malo ili nikako u literaturi. Također, za ispravljanje i vrednovanje zadataka treba više vremena jer se pojedini odgovori trebaju pojedinačno pregledati, odnosno nije moguće ispravljanje po matrici. Nedostatak je i to što učenici nisu naviknuti na ovakav način provjere znanja, pa može doći do nerazumijevanja zahtjeva i zadatka, ali se to pravilnim pristupom, detaljnim pojašnjenjem i primjenom ovakvih tipova zadataka tokom časova obrade i vježbe može izbjeći.

U svakom slučaju, prednosti su višestruke i značajne za poboljšanje procesa usvajanja i provjere znanja iz oblasti pravopisa.

8. Zaključak

Jezička komunikacija ostvaruje se usmenim i pisanim putem. Upravo zbog toga, usvajanje i primjena pravopisne norme maternjeg jezika jedan je od osnovnih ciljeva osnovnoškolskog obrazovanja. Vrednovanje znanja je jako važan segment u procesu obrazovanja jer na taj način učenici, nastavnici i sam obrazovni sistem mjere usvojenost i razumijevanje planiranih sadržaja. Vrednovanje znanja je kontinuiran proces koji ima svoje metodičke specifičnosti, elemente i komponente koje se trebaju ispuniti da bi vrednovanje bilo mjerodavno i objektivno.

Ovaj završni rad pokušao je osvijetliti vrednovanje znanja, na osnovu testova znanja, iz oblasti pravopisa u osnovnoj školi (od VI do IX razreda). Za razliku od pismenih vježbi i diktata, kojima se provjerava primjena znanja iz ove oblasti, testovi znanja su najobjektivniji i, u posljednje vrijeme, i najučestaliji vid provjere. Tome doprinosi i realizacija eksterne mature, koja je za učenike Kantona Sarajevo obavezna na kraju devetog razreda osnovne škole. Upravo su testovi eksterne mature zamijenili prijemne ispite koji su, što se tiče maternjeg jezika, podrazumijevali esejske zadatke na kojima se provjeravala primjena i usvojenost gramatičke i pravopisne norme, ali i samo jezičko izražavanje.

U istraživačkom dijelu rada prikazani su zadaci iz oblasti pravopisa koji su do sada bili na eksternoj maturi. Njihovom analizom došlo se do zaključka da formulacija i zahtjevi zadataka nisu adekvatni za provjeru poznavanja i primjene znanja iz ove oblasti na kraju završene osnovne škole. Iako je oblast pravopisa u testovima eksterne mature srazmjerno zastupljena u odnosu na zastupljenost u Nastavnom planu i programu, zadaci su pretežno jednodimenzionalni, bez međusobne korelacije sa ostalim predmetima i oblastima. Također, zahtjevi u zadacima se zasnivaju na prepoznavanju i reprodukciji usvojenih sadržaja bez zahtijevanja viših kompetencija i primjene u konkretnim jezičkim situacijama. I anketa provedena među nastavnicima maternjeg jezika pokazala je da nastavnici nisu zadovoljni samim konceptom i dosadašnjom realizacijom eksterne mature. Nastavnici su, također, naveli da je potrebno prilagoditi NPP i obogatiti ga sadržajima iz oblasti pravopisa, ali i da je potrebno raditi na jezičkoj politici koja je trenutno otežavajuća okolnost za proces obrazovanja.

Reforma obrazovanja, koja je započela u Kantonu Sarajevo, podrazumijeva usmjeravanje pažnje na ishode učenja, učenikov rad i međupredmetnu korelaciju koja će omogućiti bolje razumijevanje sadržaja i praktičnu primjenu usvojenih znanja i vještina. Ovaj rad pokušao je

ponuditi jedan drugačiji test znanja iz oblasti pravopisa, koji se neće zasnivati na odabiru tačnih ili netačnih primjera, nego će od učenika tražiti da razmišljaju i u konkretnim jezičkim situacijama primjenjuju znanje iz pravopisa. Praktična primjena posebno formulisanog testa sa jasno preciziranim ishodom i zadacima, koji su u korelaciji sa drugim oblastima, predmetima ili koji su primjenljivi u konkretnim jezičkim situacijama, imala je za cilj pokazati da se znanje iz pravopisa, u testovima znanja, može i treba provjeravati na drugačiji način. U fokusu mora biti učenik, njegove jezičke kompetencije i jezička pismenost koja se zasniva na razumijevanju pročitanoog teksta i praktičnoj primjeni usvojenih znanja. Na taj način, sama provjera znanja postaje sastavni dio učenja i nastave, umjesto da bude samo njen krajnji rezultat. Ciljano testiranje, provedeno za potrebe ovog rada, pokazalo je objektivnu sliku, a mišljenja učenika o takvoj vrsti testa znanja su pozitivna i ohrabrujuća. Zanimljivi zadaci i primjena znanja na praktičnim primjerima je ono što su istakli kao pozitivnu stranu ovog vida provjere znanja. I učenici i nastavnici žele promjenu koja je neophodna u obrazovanju.

Promjene su počele, ali nastavnici ne trebaju čekati sistemsku promjenu, za koju je potrebno vrijeme, novac i politička volja. U današnje vrijeme online nastave, nedostatak kvalitetne edukacije za nastavnike, koja bi približila primjere dobre prakse, nastavnici zamjenjuju međusobnom komunikacijom putem društvenih mreža. Veliki je broj različitih grupa na društvenim mrežama koje povezuju nastavnike iz čitavog regiona i u kojima se nesebično dijele pripremljeni materijali, kreativne ideje, primjeri iz prakse, podrška i savjeti. Nastavnici, svjesni važnosti i neophodnosti promjene, u svom mikrosvijetu, u svom radu, u svom razredu prave taj prvi korak, mali pomak, ali podrška i pomoć države mora doći ako želimo sistemsku promjenu obrazovanja nabolje.

9. Prilozi

Prilog 1: Anketa za nastavnike Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti

Prilog 2: Obrazac za analizu zadataka eksterne mature

Prilog 3: Test eksterne mature iz Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti, grupa 2A, 2018/2019. šk. g.

Prilog 4: Protokol i obrazac za pripremu, testiranje i analizu testa

Prilog 5: Metodička priprema za čas pripreme za test

Prilog 6: Metodička priprema za čas testiranja

Prilog 7: Orijentacioni test znanja iz oblasti pravopisa

Prilog 8: Metodička priprema za čas ispravka i analize testa

Prilog 9: Anketa testiranih učenika

Prilog 1: Anketa za nastavnike Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti

Anketa nastavnika/ca BJK, HJK, SJK (od VI do IX razreda osnovne škole)

Poštovane kolegice i kolege,
ja sam Niđara Kafadar, nastavnica BJK, HJK, SJK.
Za potrebe magistarskog rada vršim istraživanje testova znanja iz oblasti pravopisa u predmetnoj nastavi maternjeg jezika u osnovnoj školi.
Anketa je namijenjena nastavnicima/ama BJK, HJK, SJK u osnovnoj školi (predmetna nastava od VI do IX razreda).
Anketa je anonimna te će se sumirani rezultati istraživanja koristiti isključivo u naučnoistraživačke svrhe. Vaša iskustva i stavovi mnogo će mi pomoći prilikom izrade rada.
Ako možete odvojiti svoje vrijeme i popuniti anketu, bila bih vam zahvalna.

***Obavezno**

Godine staža u nastavi: *

od 0 do 5

od 6 do 10

od 11 do 20

preko 20

Naziv škole u kojoj radite:

Vaš odgovor _____

Dalje

Vaš spol: *

muško

žensko

Pravopis u nastavi maternjeg jezika

Naredna pitanja se odnose na oblast pravopisa, nastavne planove i programe i poteškoće u realizaciji časova pravopisa:

Molim Vas da izaberete odgovor za svaku ponuđenu tvrdnju na osnovu svog mišljenja i iskustva. *

	ne	uglavnom ne	uglavnom da	da
Pravopis je važan u procesu obrazovanja učenika?	☐	☐	☐	☐
Pravopis je dovoljno zastupljen u NPP-u	☐	☐	☐	☐
Po NPP-u je predviđeno dovoljno časova vježbe iz pravopisa	☐	☐	☐	☐
Po NPP-u je predviđeno dovoljno časova provjere znanja iz pravopisa	☐	☐	☐	☐
Odobreni udžbenici na adekvatan način obrađuju lekcije iz oblasti pravopisa	☐	☐	☐	☐

S kojim poteškoćama se susrećete na časovima pravopisa? *

- nezainteresovanost učenika
- nedostatak sredstava za rad
- neusklađenost normiranih pravopisa
- nedostatak poznavanja važećih pravopisnih normi
- nedostatak kreativnosti
- nema ih
- Ostalo: _____

Po Vašem mišljenju da li su učenici nakon završene osnovne škole pismeni, da li dovoljno poznaju pravopisnu normu i da li je primjenjuju u samostalnom pisanju? *

- da
- ne
- Ostalo: _____

Po Vašem mišljenju koji su najveći nedostaci nastave iz oblasti pravopisa u osnovnoj školi?

Vaš odgovor _____

[Natrag](#)

[Dalje](#)

Testovi znanja i vrste pitanja iz oblasti pravopisa

Naredna pitanja se odnose na provjeravanje znanja iz oblasti pravopisa i na tipove zadataka koje koristite prilikom provjeravanja znanja iz ove oblasti:

Na koji način najčešće provjeravate znanje iz oblasti pravopisa? *

- diktat
- test znanja
- pismena vježba/pismena zadaća
- domaći rad
- referati, prezentacije, projekti
- Ostalo: _____

Koliko često provjeravate znanje iz oblasti pravopisa u toku jedne školske godine? *

- jednom
- dva puta
- tri puta
- više od tri puta

Da li realizirate testove znanja u kojima provjeravate isključivo pravopis? *

- da
- ne

Koliko pitanja iz pravopisa bude zastupljeno u Vašim testovima znanja? *

- jedno
- dva
- tri
- više od tri

Da li realizirate navedene testove znanja koji u sebi sadrže pitanja iz oblasti pravopisa? Za svaku vrstu testa obilježite odgovor. *

	ne	uglavnom ne	uglavnom da	da
Orijentacioni/inicijalni testovi	☐	☐	☐	☐
Revizijski testovi nakon obrađene oblasti	☐	☐	☐	☐
Blic testovi u trajanju od 10 do 15 minuta	☐	☐	☐	☐
Dijagnostički testovi kojima provjeravate napredak učenika	☐	☐	☐	☐

Da li navedene tipove zadataka koristite prilikom provjeravanja znanja iz oblasti pravopisa? Za svaki tip zadatka obilježite odgovor. *

	ne	uglavnom ne	uglavnom da	da
zadaci dosjećanja	☐	☐	☐	☐
zadaci dopunjavanja	☐	☐	☐	☐
zadaci alternativnog/dvostrukog izbora	☐	☐	☐	☐
zadaci višestrukog izbora	☐	☐	☐	☐
zadaci sređivanja	☐	☐	☐	☐
zadaci povezivanja	☐	☐	☐	☐

Po Vašem mišljenju koji tipovi zadataka u testu znanja su najrelevantniji za oblast pravopisa: *

- zadatak dosjećanja
- zadatak dopunjavanja
- zadatak alternativnog/dvostrukog izbora
- zadatak višestrukog izbora
- zadatak sređivanja
- zadatak povezivanja

Po Vašem mišljenju koji tipovi zadataka su učenicima lagani, a koji teški kada je u pitanju oblast pravopisa: *

	lagan	težak
Zadaci dosjećanja	☐	☐
Zadaci dopunjavanja	☐	☐
Zadaci alternativnog/dvostrukog izbora	☐	☐
Zadaci višestrukog izbora	☐	☐
Zadaci sređivanja	☐	☐
Zadaci povezivanja	☐	☐

Koje su poteškoće s kojima se susrećete prilikom izrade zadataka iz oblasti pravopisa? *

- nedostatak/neusklađenost stručne literature
- nedostatak kreativnosti
- nedostatak poznavanja važećih pravopisnih normi
- previše lagani ili previše teški zadaci
- formulacija pitanja
- neadekvatno bodovanje zadataka
- nema ih
- Ostalo: _____

S kojim problemima se, po Vašem mišljenju, najčešće susreću učenici prilikom izrade zadataka iz oblasti pravopisa? *

- neznanje
- nerazumijevanje pitanja
- nedostatak vremena
- nezainteresovanost
- trema
- nema ih
- Ostalo: _____

Za svaku navedenu tvrdnju odaberite odgovarajući odgovor: *

nikada uglavnom ne uglavnom da uvijek

Prilikom sastavljanja zadataka iz oblasti pravopisa trudim se da se svaki zadatak zasniva na konkretnoj jezičkoj situaciji (književni tekst, novinski članak, rečenica i sl.).

Nakon testa znanja vršim analizu postignutih rezultata iz svakog pojedinačnog zadatka.

Nakon izrade testa realiziram čas ispravke i analize.	☐	☐	☐	☐
U slučaju potrebe, uvodim dodatni čas vježbe nakon testa.	☐	☐	☐	☐
Ponavljam test zbog loših rezultata.	☐	☐	☐	☐
Rezultati koje učenici ostvaruju na testovima znanja su realni i objektivni.	☐	☐	☐	☐

Eksterna matura

Naredna pitanja se odnose na zadatke iz oblasti pravopisa u testovima eksterne mature i katalogima sa pitanjima za emu:

Za svaku navedenu tvrdnju obilježite odgovarajući odgovor:

	ne	uglavnom ne	uglavnom da	da
Zastupljeno je dovoljno zadataka iz oblasti pravopisa.	☐	☐	☐	☐
Zadaci su dobro formulisani.	☐	☐	☐	☐
Zadaci su bodovani na odgovarajući način.	☐	☐	☐	☐
Zadaci su lagani.	☐	☐	☐	☐
Zadaci su formulisani na isti način kao oni koje učenici rješavaju tokom svog školovanja.	☐	☐	☐	☐
Zadaci na adekvatan način provjeravaju znanje iz oblasti pravopisa.	☐	☐	☐	☐
Zadaci daju realne i objektivne rezultate.	☐	☐	☐	☐

Po Vašem mišljenju, koje su prednosti eksterne mature?

Vaš odgovor

Po Vašem mišljenju, koji su nedostaci eksterne mature?

Vaš odgovor

[Natrag](#)

[Dalje](#)

Vaše mišljenje

Ako imate određene prijedloge, sugestije, nešto što nije spomenuto u anketi, a mislite da je važno, molim Vas da u ovom odjeljku napišete:

Smatram da...

Vaš odgovor

[Natrag](#)

[Dalje](#)

Hvala Vam!

Zahvaljujem na odvojenom vremenu, na podijeljenom iskustvu i mišljenju.

Srdačno,
Niđara Kafadar

[Natrag](#)

[Podnesi](#)

Prilog 2: Obrazac za analizu zadataka iz eksterne mature

Zahtjev	
Zadatak	
Tip zadatka	
Nivo	
Aktivni glagol	
Ishodi učenja	
Indikator	
Korelacija sa drugim oblastima/predmetima	
Ključ	
Bodovi	
Procenat	
Napomena	

Prilog 3: Test eksterne mature iz Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti, grupa 2A, 2018/2019. šk. g.

<p>Eksterna matura 2018/2019.</p> <p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Test 2A</p>	<p>Identifikacijska bar-kod naljepnica</p> <p>PAŽLIVO NALIJEPI OVDJE</p>
--	--

UPUTE

Pažljivo slijedi sve upute.

- Ne okređi stranicu i ne rješavaj test dok to ne odobri dežurni nastavnik.
- Naljepi identifikacijsku naljepnicu sa svojom bar-kod šifrom u gornji desni ugao ove stranice.
- Ispit traje 60 minuta bez prekida.
- Testovi se pišu trajnom hemijskom olovkom plave ili crne boje.
- Sastoji se od pitanja višestrukog izbora (VIZ), dopunjavanja (kratki odgovor) i povezivanja (POV).
- Pitanja VIZ su bodovani sa 0,5 boda, kao i pitanja dopunjavanja, dok su pitanja POV bodovana na sljedeći način: 2 tačna odgovora 0,5 boda, a sve 4 tačna odgovora 1 bod. Jedan tačan odgovor ne boduje se, a tri tačna odgovora boduju se sa 0,5 boda.
- Test ima ukupno 10 bodova.
- Kod svih zadataka moguć je samo jedan tačan odgovor / povezanost.
- Pisi jasno i čitko. Nečitki odgovori bodovat će se s nula (0) bodova.
- Želimo Ti puno uspjeha!

Način pisanja odgovora – zadaci zatvorenog tipa :

<i>ispravno</i>	<i>pogrešno</i>	<i>ispravljanje</i>
A. ☐	A. ☐	A. ☒
B. ☐	B. ☒	B. ☐
C. ☐	C. ☐	C. ☐
D. ☐	D. ☐	D. ☐

↑ Prekršiti pogrešan odgovor zatamnjivanjem kružićem
 ↑ Upišati novi ispravan odgovor

Ispravljanje pogrešnog unosa - zadaci otvorenog tipa -

(Preklapanje most)

↑ Prekršiti netačan odgovor
↑ Tačan odgovor

Vrednovanje testova

NE POPUNJAVATI

(tabelu desno popunjava komisija za vrednovanje testova)

Ukupan broj ostvarenih bodova	
Komisija za vrednovanje	

Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost,
Srpski jezik i književnost

<p>• ZADACI VIŠESTRUKOG IZBORA – Zaokruži slovo ispred tačnog odgovora.</p>	Maksimalan broj bodova	Ostvareni broj bodova
<p>1. Kakav odnos prema domovini ima lirski subjekt u sljedećim stihovima?</p> <p style="text-align: center;">„I sve što po njoj gazi, po mojem srcu pleše, Njen rug je i moj rug; Mom otkinuše biću sve njojzi što uzeše, I ne vraćaju dug.“ („Moj dom“, S. S. Kranjčević)</p> <p>a) pjesnik voli da pleše kad je u domovini b) pjesniku mnogi duguju novac c) pjesnik se voli rugati drugima d) pjesnik se poistovjećuje sa domovinom</p>	0,5 boda	
<p>2. Sa čime Omer poređi srebro i zlato u pjesmi „Smrt Omera i Merime“ u trenutku kada se obraća majci?</p> <p>„Prođi me se, mila moja majko! Nije blago ni srebro ni zlato, Već je blago što je srcu drago!“</p> <p>a) s bogatstvom b) s majkom c) s voljenom osobom d) s mladošću</p>	0,5 boda	
<p>3. Šta je najljepše u upoznavanju novih ljudi?</p> <p>„Ne kažem za onaj utisak, tako čest, kada se tek upoznaje, da je to već staro poznanstvo. Tu je samo utisak, a poznanstvo, u stvari, još ne postoji. Ali postoji ona divnija stvar: načinili ste jedno novo poznanstvo, izmjenjali ste samo nekoliko reči a uviđate da ste bezrazložno saznali tačno ono što je najbitnije u tom čoveku.“ („Ljudi govore“, R. Petrović)</p> <p>a) tom prilikom nije dobro razmijeniti samo nekoliko riječi b) najljepši je čest utisak da se jako dugo ili oduvijek znamo c) mnoga poznanstva nastaju bez ikakvog razloga i potrebe d) mnoga stara poznanstva izgledaju kao da se tek upoznajemo</p>	0,5 boda	
<p>4. U kojem su nizu nabrojana neka od glavnih obilježja dramskog djela?</p> <p>a) opisivanje/deskripcija, stih, rima b) sukob, dijalog, didaskalije, čin c) naracija, kompozicija, likovi d) rima, ritam, strofa, kulminacija</p>	0,5 boda	

Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost

<p>5. U kojem nizu su nabrojane riječce / partikule?</p> <p>a) si, smo, ste, su b) me, te, ga, njim c) noćas, gore, ovako d) da, li, ne, zaista</p>	0,5 boda	
<p>6. U kojem padežu i koju funkciju obavlja istaknuta riječ u navedenoj rečenici?</p> <p style="text-align: center;">Poklonio sam Azri svoj san.</p> <p>a) lokativ, dalji objekat b) dativ, dalji objekat c) dativ, bliži objekat d) lokativ, priloška odredba</p>	0,5 boda	
<p>7. Kojim je glagolskim oblikom, licem i brojem iskazan istaknuti predikat u navedenom primjeru?</p> <p style="text-align: center;">Znam, idete uskoro na put.</p> <p>a) prezent, 2. lice, množine b) futur I, 1. lice, jednine c) futur II, 2. lice, množine d) imperfekt, 2. lice, množine</p>	0,5 boda	
<p>8. Koju funkciju / službu u rečenici ima istaknuta riječ?</p> <p style="text-align: center;">Strmom, jorgovanom zagrijenom, ulicom bezvoljno smo išli tog jutra.</p> <p>a) priloška / adverbijalna odredba b) bliži objekat / objekt c) dalji objekat / objekt d) nekongruentni atribut</p>	0,5 boda	
<p>9. Šta nam na internetu prikazuje sadržaje svih web stranica i pronalazi željene informacije?</p> <p>a) miš b) ekran c) tražilica d) Facebook</p>	0,5 boda	
<p>10. U kojem je nizu svaka riječ pravilno napisana?</p> <p>a) Te davne 1984 godine u Sarajevu su održane 14. Zimske olimpijske igre, a Olimpijski Muzej čuva uspomene na njih. b) Te davne 1984. godine u Sarajevu su održane 14. zimske olimpijske igre, a Olimpijski muzej čuva uspomene na njih. c) Te davne 1984. godine u Sarajevu su održane 14. Zimske Olimpijske igre, a olimpijski muzej čuva uspomene na njih. d) Te davne 1984 godine u Sarajevu su održane 14. Zimske olimpijske Igre, a olimpijski muzej čuva uspomene na njih.</p>	0,5 boda	

Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost,
Srpski jezik i književnost

11. Koja od ponuđenih rečenica je ispravno napisana? a) „Mi smo se danas” rekoše majstori „prilično umorili”. b) „Mi smo se danas”, rekoše majstori, „prilično umorili”. c) „Mi smo se danas”, rekoše majstori, „prilično umorili.” d) „Mi smo se danas,” rekoše majstori, „prilično umorili.”	0,5 boda	
12. Kako se zove natpis na našim srednjovjekovnim nadgrobnim spomenicima? a) stećak b) tarih c) epitaf d) gazel	0,5 boda	

* ZADACI DOPUNJAVANJA (KRATKI ODGOVOR) – Upiši traženi odgovor na predviđenoj liniji.	Maksimalan broj bodova	Ostvareni broj bodova
1. Koja je stilska figura upotrijebljena u istaknutim riječima? Sestrine marame su mi mahale na vjetru. _____	0,5 boda	
2. Koja je vrsta rime zastupljena u navedenoj strofi? „Bojati nemoj se riječi!...Tko bi znao značenja koliko svaka od njih krije? Ne slušaj je uhom onog koji, prije no nas majka rodi, lik joj i duh dao...” („Značenje riječi”, V. Nazor) _____	0,5 boda	
3. Kojoj vrsti zavisnosložene rečenice pripada sljedeća rečenica? Nije se promijenila otkako smo se u vrtiću upoznale. _____	0,5 boda	
4. Koja je glasovna promjena izvršena u riječi <i>vožem</i> ? _____	0,5 boda	

**Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost,
Srpski jezik i književnost**

* ZADACI POVEZIVANJA – Upiši slova odabranih odgovora na praznu liniju i na taj način poveži ponuđene pojmove.	Maksimalan broj bodova	Ostvareni broj bodova
<p>1. Poveži imenice i likove na način da je ono što imenica imenuje na neki način bitno vezano za lik.</p> <p>a) ruža _____ Ljubov Andrejevna b) višnja _____ Janica c) busen _____ Mali Princ d) breza _____ Ahmet</p>	2x0,5 boda	
<p>2. Poveži pojmove!</p> <p>a) biti svijetla obraza _____ perifraza b) naš prvi nobelovac _____ frazem c) braco _____ hipokoristik d) selfi (selfie) _____ neologizam</p>	2x0,5 boda	

Prilog 4: Obrazac protokola za pripremu, testiranje i analizu testa

KORACI	OPIS
1. Određivanje ciljne grupe	<ul style="list-style-type: none"> - razred, - vrsta testa i - cilj testa
2. Definiranje instrumentarija	<ul style="list-style-type: none"> - sastavljanje zahtjeva i zadataka, - definiranje ishoda i - bodovanje
3. Priprema za test	<ul style="list-style-type: none"> - metodička priprema i - realizacija časa pripreme za test
4. Testiranje	<ul style="list-style-type: none"> - metodička priprema i - realizacija časa testiranja
5. Vrednovanje rezultata	<ul style="list-style-type: none"> - analiza uspješnosti učenika, - analiza uspješnosti odjeljenja, - analiza uspješnosti zadataka i - analiza uspješnosti testa
6. Ispravak i analiza testa	<ul style="list-style-type: none"> - metodička priprema i - realizacija časa ispravka i analize testa

Prilog 5: Metodička priprema za čas pripreme za test

Metodička priprema za čas

Nastavnica: Niđara Kafadar

Škola: JU OŠ „Fatima Gunić“

Predmet: Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost

Razred: sedmi (VII)

Datum: 1. 2. 2021. g.

Nastavna oblast: pravopis

Nastavna jedinica: Priprema za orijentacioni test

Tip časa: ponavljanje

Obrazovni ciljevi:

- Priprema učenika za testiranje;
- Ponavljanje znanja iz oblasti pravopisa;
- Osposobljavanje učenika za korištenje online alata potrebnih za testiranje i
- Osposobljavanje učenika za samostalan rad.

Odgojni ciljevi:

- Podsticati učenike na jasno i pravilno izražavanje;
- Podsticati učenike na upotrebu standardnog jezičkog izričaja;
- Podsticati radoznalost, maštu i ispoljavanje kreativnosti;
- Razvijati svijest o važnosti izučavanja maternjeg jezika;
- Razvijati ljubav prema bosanskom jeziku, kao maternjem, i njegovoj govornoj i pisanoj strukturi.

Psihofunkcionalni ciljevi:

- Razviti kod učenika sposobnost rješavanja problema;
- Razviti kod učenika sposobnost logičkog zaključivanja;
- Razviti kod učenika sposobnost razumijevanja sadržaja.

Ishodi:

- Učenik razumije cilj testiranja i tipove zadataka koji će se biti na testu;
- Učenik poznaje na koji način će raditi test i isti dostaviti;
- Učenik razumije koje oblasti će biti zastupljene na testu.

Nastavni oblici rada: frontalni, individualni

Nastavne metode: razgovor, heuristički oblik razgovora, objašnjavanje, zaključivanje, povezivanje

Nastavna sredstva i pomagala: kompjuter, Office 365 platforma, nastavni materijal

Korelacija s drugim nastavnim predmetima i oblastima: književnost, gramatika, kultura izražavanja, medijska kultura, informatika

Literatura:

- Hadžihrustić, Almira; *Bosanski jezik 7*, Sarajevo Publishing; Sarajevo; 2010.
- Džibrić, Amira; Džibrić, Ismeta; *Naš jezik 7*, Tuzla – Zenica; 2010.
- Halilović, Senahid; *Pravopis bosanskog jezika*, Kulturno društvo Bošnjaka *Preporod*, Sarajevo, 1996.
- Nedžad Pašić; *Metodika bosanskog jezika i književnosti*; Prosvjetni list, Sarajevo, 1998.

Napomena: Čas se realizira online, na platformi Office 365. Čas traje 30 minuta.

ARTIKULACIJA NASTAVNOG SATA (online)	
UVODNI DIO ČASA (5 min)	<p>Na početku časa evidentiram prisutne.</p> <p>Povezujemo se videopozivom. S obzirom da je prvi čas u II polugodištu učenicima želim uspješan rad u nastavku školske godine i izražavam želju za što bržim povratkom u školske klupe. Učenici ukratko predstavljaju kako su proveli raspust, da li su se odmorili, da li im je nedostajala škola i sl.</p> <p>Naglašavam cilj današnjeg časa, a to je upoznavanje učenika sa inicijalnom provjerom znanja koja će biti 5. februara tokom redovnog časa bosanskog jezika.</p>
GLAVNI DIO ČASA (do 20 minuta)	<p>Sa učenicima dijelim materijal na kojem su upute za test. Pažljivo ga iščitavam, a oni prate na svom ekranu. Dodatno pojašnjavam ako nešto nije jasno.</p> <p>Naglašavam da će, s obzirom na trenutne okolnosti uzrokovane pandemijom koronavirusa, i test raditi online na platformi Office 365. Učenici su već prije radili provjere znanja na ovaj način tako da im samo funkcionisanje ispita nije nepoznanica.</p> <p>Kroz heuristički oblik razgovora izvodimo zaključke o pravopisnim oblastima koje će biti na testu.</p> <p>Neka od mogućih pitanja za učenike su:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Znete li nekog pisca koji je pisao ekavskim govorom? (Mogući odgovor: Ivo Andrić)2. Kada bismo trebali njegov tekst napisati na bosanskom jeziku, šta bismo trebali uraditi? (Mogući odgovor: Ekavske oblike riječi zamijeniti ijekavskim poštujući pravila zamjene refleksa <i>jata</i>)3. Koje refleksse glas <i>jat</i> može imati u bosanskom jeziku? (Mogući odgovor: ije, je, e, i)4. Ako vam ja kažem npr.: „Dragi učenici, u petak je test“, nakon koje riječi sam napravila pauzu u govoru i zašto? (Mogući odgovor: Nakon riječi <i>učenici</i> zato što je u pitanju vokativ)5. Koji pravopisni znak ćemo upotrijebiti prilikom pisanja ove rečenice da obilježimo tu pauzu? (Mogući odgovor: Zarez).6. Nekada nazive pišemo tako da sve riječi zapisujemo velikim početnim slovom, a nekada samo prvu riječ pišemo velikim slovom, a ostale malim ako nisu vlastito ime. Koje primjere pišemo na prvi način, a koje na drugi? (Mogući odgovor: Na prvi način

	<p>pišemo nazive država, gradova, sela i naselja, a na drugi način pišemo nazive krajina i pokrajina, geografskih pojmova, ustanova i građevina)</p> <p>8. Koje su vaše najčešće greške u pismenim vježbama? (Mogući odgovori: pisanje afrikata, sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi, upotreba zarezova)</p>
ZAVRŠNI DIO ČASA (5 mi)	<p>Odgovaram na dodatna učenička pitanja ako ih bude. Ohrabrujem ih za test i naglašavam da je ovo samo orijentaciona provjera znanja da bismo imali dobre pokazatelje na čemu trebamo dodatno raditi u narednom periodu. Naglašavam važnost pravovremene prijave na čas kada bude testiranje i osposobljavanje odgovarajućih uslova za provedbu testa.</p>
PRILOG	<p style="text-align: center;">Upute za test</p> <p>Dragi učenice/ce,</p> <p>na narednom času ćemo raditi orijentacionu provjeru znanja iz oblasti pravopisa. Nema razloga za brigu, tremu i strah jer je ovo provjera koja će i tebi i meni pomoći da znamo na čemu trebamo dodatno raditi, šta je ono što ti nije jasno i, naravno, da to u narednom periodu popravimo. Test se neće ocjenjivati. Znači, ne radiš za ocjenu, nego za procjenu koja će nam dati informacije o tome koliko poznaješ i primjenjuješ pravopis svog jezika.</p> <p>Na testu će biti 10 zadataka. Svaki od njih je zasnovan na nekom tekstu (književnom, novinskom, tekstu reklame, obavještenja, tekstu učeničkih pismenih vježbi i sl), a tvoj zadatak će biti da u njemu pronađeš pravopisne greške, ispraviš ih, preoblikuješ, prepoznaš, obilježiš i sl. Bit će više vrsta zadataka: zadaci dopunjavanje u kojima trebaš da dopišeš neki glas ili riječ koja nedostaje, zadatak dosjećanja u kojem trebaš da napišeš tačan odgovor, zadatak u kojem ću ti ponuditi dvije mogućnosti, a ti da izabereš tačnu, ili ću ti ponuditi više odgovora, a ti trebaš izabrati ispravan, zadatak u kojem trebaš srediti/popraviti neki tekst ili povezati tvrdnje i primjere po nekom kriteriju. Uglavnom, sve su to tipovi zadataka koje si do sada radio/la tako da nema potrebe za brigom. Za izradu testa ćeš imati do 25 minuta, što je otprilike 2,5 minuta po zadatku.</p> <p>Nekoliko savjeta za što uspješniju izradu testa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prije testa se odmori. - Za izradu testa obezbijedi mirnu i ugodnu atmosferu. - Kada pristupiš testu, pažljivo pročitaj pojašnjenja i upute. - Nakon toga, pažljivo pročitaj zadatak, razmisli i napiši/izaberi odgovor. - Ako je potrebno, više puta pažljivo pročitaj šta se od tebe traži u zadatku. - U slučaju da nisi siguran koji je ispravan odgovor, ili da ne znaš riješiti zadatak, preskoči ga pa kada završiš one zadatke koje znaš, ponovo se vrati na one koje si preskočio/la. - Kada završiš zadatak, pročitaj ih još jednom i provjeri svoje odgovore, da li ti djeluju tačno, logično. - Nakon provjere, pošalji test. <p>Želim ti mnogo uspjeha ☺</p> <p>Tvoja nastavnica Niđara.</p>
NAKON ČASA	<p>Tokom časa je realizirano sve što je planirano. Ciljevi časa i ishodi su ispunjeni. Nije bilo poteškoća prilikom realizacije časa.</p>

Prilog 6 : Metodička priprema za čas testiranja

Metodička priprema za čas

Nastavnica: Niđara Kafadar

Škola: JU OŠ „Fatima Gunić“

Predmet: Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost

Razred: sedmi (VII)

Datum : 5. 2. 2021. g.

Nastavna oblast: pravopis;

Nastavna jedinica: Orijentacioni test iz pravopisa

Tip časa: testiranje

Obrazovni ciljevi:

- Provjeravanje znanja iz oblasti pravopisa (veliko i malo slovo, pisanje afrikata, refleksi glasa jat, sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi, upotreba zareza);
- Provjeravanje spoznaja o jeziku, njegovoj strukturi i funkciji;
- Provjeravanje osposobljenosti učenika za pravilnu upotrebu i primjenu pravopisnih pravila u konkretnim jezičkim situacijama;
- Provjeravanje osposobljenosti učenika za samostalan rad;
- Praktična primjena stečenih znanja.

Odgojni ciljevi:

- Podsticati učenike na jasno i pravilno izražavanje;
- Podsticati učenike na upotrebu standardnog jezičkog izričaja;
- Podsticati radoznalost, maštu i ispoljavanje kreativnosti;
- Razvijati svijest o važnosti izučavanja maternjeg jezika;
- Razvijati ljubav prema bosanskom jeziku, kao maternjem, i njegovoj govornoj i pisanoj strukturi.

Psihofunkcionalni ciljevi:

- Razviti kod učenika sposobnost izgradnje lingvističkih misaonih modela;
- Razviti kod učenika sposobnost apstraktnog mišljenja;
- Razviti kod učenika sposobnost rješavanja problema;
- Razviti kod učenika sposobnost logičkog zaključivanja;
- Razviti kod učenika sposobnost razumijevanja pročitano.

Ishodi:

- Učenik razlikuje afrikate i pravilno ih upotrebljava.
- Učenik razumije funkciju zareza u iskazu i pravilno ga koristi.

- Učenik pravilno preoblikuje riječi primjenjujući pravila refleksa jata i pravila ijekavskog govora.
- Učenik primjenjuje pravopisna pravila vezana za: pravilnu upotrebu velikog i malog slova kod pisanja naziva: praznika, država, jezika, ljudi, gradova i bivših država, kao i kod pisanja prisvojnih pridjeva izvedenih nastavcima: -ski, -ški, -čki i -čki.

Nastavni oblici rada: individualni

Nastavne metode: rad na tekstu, samostalan rad, analiziranje, zaključivanje, povezivanje, čitanje

Nastavna sredstva i pomagala: kompjuter, Office 365 platforma, test

Korelacija s drugim nastavnim predmetima i oblastima: književnost, gramatika, kultura izražavanja, medijska kultura, historija, geografija, informatika

Literatura:

- Hadžihrustić, Almira; Bosanski jezik 7, Sarajevo Publishing; Sarajevo; 2010.
- Džibrić, Amira; Džibrić, Ismeta; Naš jezik 7, Tuzla – Zenica; 2010.
- Halilović, Senahid; Pravopis bosanskog jezika, Kulturno društvo Bošnjaka *Preporod*, Sarajevo, 1996,
- Nedžad Pašić; Metodika bosanskog jezika i književnosti; Prosvjetni list, Sarajevo, 1998.

Napomena: Čas se realizira na online platformi Office 365. Čas traje 30 minuta.

ARTIKULACIJA NASTAVNOG SATA (online)	
UVODNI DIO ČASA (2-3 min)	Na početku časa evidentiram prisutne. Naglašavam cilj današnjeg časa, a to je provjera znanja iz oblasti pravopisa. Učenicima pojašnjavam na koji način će raditi test. Test rade putem online platforme preko koje prate i nastavu. Proslijedit ću im link sa testom kojem pristupaju unoseći svoju šifru. Naglašavam da pažljivo čitaju pitanja i zahtjeve, da dobro razmisle prije nego što odgovore. Kada završe, test trebaju poslati, a nakon toga i popuniti anketu vezanu za test.
GLAVNI DIO ČASA (do 25 min)	Učenici samostalno rješavaju pitanja iz testa. Test sadrži ukupno 10 zadataka što znači da za svaki zadatak imaju 2 do 2,5 minute. U slučaju potrebe, ako se neko od učenika javi sa nekim nejasnoćama vezanim za izradu testa, pojašnjavam ono što nije jasno. Pratim učeničku izradu testova i dinamiku slanja urađenih.
ZAVRŠNI DIO ČASA (1 -2 minute)	Provjeravam da li su svi učenici poslali test. Učenicima dostavljam anketu vezanu za test koju trebaju popuniti i poslati u toku dana. Naglašavam da je anketa anonimna i da trebaju biti iskreni u svojim odgovorima da bismo mogli dobiti ispravne rezultate. Naglašavam da ćemo na narednom času raditi ispravak testa.

PRILOG	test
NAKON ČASA	<p>Jedan učenik nije pristupio testu iz opravdanih razloga. Ostali učenici su na vrijeme pristupili testu i na vrijeme predali urađene testove. Jedan učenik je imao poteškoću prilikom otvaranja testa jer nije znao svoju šifru za pristup, ali je problem brzo otklonjen i on je uspio na vrijeme završiti test. Nije bilo dodatnih pitanja niti drugih poteškoća prilikom testiranja. Nakon testa, učenici su uradili anketu.</p>

Pravopisni test - VII razred (20 Points)

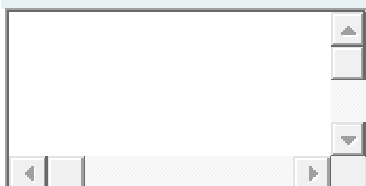
Dragi učenice/ce, pred tobom je pravopisni test koji služi kao orijentaciona provjera usvojenih znanja. Pitanja su vezana za do sada obrađena pravopisna pravila. Molim te da pažljivo pročitaš svaki zadatak i razmisliš šta se od tebe traži. Zadatake radiš samostalno primjenjujući ono što si do sada naučio/la. Test sadrži 10 pitanja. U nekima ćeš trebati napisati tačan odgovor, a u nekima izabrati jedan od ponuđenih odgovora. Nema potrebe za stresom, tremom i nervozom. Cilj je da uradiš najbolje što možeš i da pokažeš koliko poznaješ pravopis svog jezika. Želim ti mnogo uspjeha u radu :)

1

Pred tobom se nalazi odlomak iz novinskog teksta. Novinaru se pokvarila tastatura i nije mogao pravilno napisati afrikate. Tvoj zadatak je da mu pomogneš i napišeš pravilno obilježene riječi u kojima nedostaju afrikate.

Snijeg na planinama, pri tome još subota, bili su idealan spoj da mnogi gra__ani Sarajeva dan provedu na okolnim planinama. Živo je bilo i na Trebevi__u, gdje se mogla __uti dje__ija graja. Da su Sarajlije provele lijep i opuštaju__i dan dokazuju i fotografije koje nam je poslao __itatelj.

(3 Points)

2

Poznavanje rečeničnih znakova je važno jer se pomoću njih tekst rastavlja na rečenice i rečenica na rečenične dijelove. Padeže smo učili još u šestom razredu, pravilno koristimo padežne oblike, ali trebamo paziti i na rečenične znakove. Razmisli o sljedećem pitanju pa napiši odgovor.

Kojim rečeničnim znakom odvajamo vokativ u rečenici?

(1 Point)

3

Koliko volimo zimu i zimske radosti, toliko moramo paziti na opasnosti koje ona nosi sa sobom. Naš grad se potrudio da postavi upozorenja građanima, ali se nije potrudio da ispoštuje pravopisna pravila. Zato, mi učimo i prepoznajemo greške da bismo znali kako pravilno koristiti svoj jezik. Pred tobom se nalazi fotografija na kojoj je napravljena pravopisna greška. Pogrešnu riječ napiši pravilno.

(1 Point)

4

Pred tobom je odlomak iz pripovijetke "Knjiga" Ive Andrića. Ivo Andrić je pisao ekavskim govorom. Tvoj zadatak je da pažljivo pročitaš odlomak i ekavske oblike zamijeniš ijekavskim. U tekstu su 4 riječi koje trebaš napisati u ijekaviziranom obliku.

Bilo je vlažno januarsko poslepodne. Dečak je uzeo knjigu iz kovčega. Na mutnoj svetlosti zimskog dana ona mu je sada izgledala iskrpljena, žalosna i upropašćena, očigledno i nepopravljivo. Spreman na najgore, zavio je knjigu u belu hartiju i krenuo u školu.

(2 Points)

5

Pred tobom je 6 napisanih rečenica koje su vezane za našu domovinu Bosnu i Hercegovinu. Neke od informacija su ti već poznate, a neke ćeš imati priliku naučiti tokom izrade zadatka. Tvoj zadatak je da ih pažljivo pročitaš i prepoznaš koje su rečenice pravopisno ispravno napisane a koje ne:

(3 Points)

	tačno	netačno
Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine je 1. mart.	☐	☐
U Bosni i Hercegovini su tri službena jezika: Bosanski jezik, Hrvatski jezik i Srpski jezik.	☐	☐
Jedno od tradicionalnih bosanskih jela je Bosanski lonac.	☐	☐
Naš poznati pisac Branko Ćopić rođen je u Bosanskoj krupi, gradu na sjeverozapadu Bosne.	☐	☐

tačno

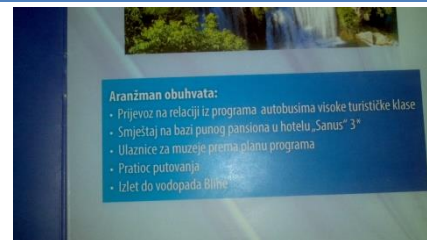
netačno

Za vrijeme Kulina-bana Bosna je trgovala sa Dubrovačkom Republikom.

Bosansko Petrovo Selo nalazi se blizu grada Doboja.

6

Naša domovina je bogata prirodnim ljepotama, a jedna od njih je i vodopad Blihe, koji se nalazi blizu Sanskog Mosta. Jedna turistička agencija je napravila plan posjete ovom gradu i obilazak spomenutog vodopada, ali im se omakla jedna pravopisna greška u tekstu. Pažljivo pogledaj fotografiju pa izaberi onu tvrdnju koja je tačna.

(1 Point)

- Greška je u prvoj stavci: umjesto autobusima treba s autobusima.
- Greška je u drugoj stavci: umjesto smještaj treba smiještaj.
- Greška je u trećoj stavci: riječ muzeje treba pisati velikim slovom.
- Greška je u četvrtoj stavci: umjesto pratioc treba pratilac.

7

Pred tobom se nalaze 4 rečenice iz učeničkih pismenih vježbi. Ti si sada nastavnik i trebaš ih pažljivo pročitati i pogledati da li su pravopisno pravilno napisane, a onda izaberi jednu od ponuđenih tvrdnji koja se odnosi na svaku od njih.

(4 Points)

u rečenici nema grešaka

u rečenici ima jedna greška

u rečenici imaju dvije greške

u rečenici imaju tri greške

To se može postić fizičkom aktivnošću.

U ljevoj ruci sam držao loptu i

	u rečenici nema grešaka	u rečenici ima jedna greška	u rečenici imaju dvije greške	u rečenici imaju tri greške
tražijo teren da bi smo igrali lopte.				
Što se mora nije teško, a preživiti se mora.	☐	☐	☐	☐
Da ne biste izgubili snove, slijedite svoje srce.	☐	☐	☐	☐

8

Na slici se nalazi grčka proročica Pitija, koja je bila poznata po svojim tačnim proročanstvima. Jedno od njenih najpoznatijih proročanstava upućeno vojniku može se protumačiti na dva načina, zavisno od toga gdje se upotrijebi zarez ili zarezi, a glasi:

Ići ćeš vratiti se nećeš u ratu poginuti.

Tvoj zadatak je da prepíšeš rečenicu tako da značenje bude da će se vojnik vratiti iz rata.

(1 Point)

9

S obzirom da sam tvoja nova nastavnica, želim da te bolje upoznam. Pripremila sam kratki tekst, a ti ćeš mi pomoći tako što ćeš ga dopuniti podacima o sebi. Upute su napisane u zagradama, a ti pravopisno pravilno svoje podatke napiši u odgovoru.

Rođen/a sam (datum) u mjestu (grad). Trenutno imam (godine napisane slovima) godina. Živim (naselje) i idem u (razred napisan rednim brojem) razred (puni naziv škole).

(3 Points)

Poslovice su sažete izreke u kojima je iskazana neka životna mudrost. Pred tobom su 4 poslovice iz kojih možeš dosta toga naučiti, međutim samo je jedna od njih pravopisno pravilno napisana. Prepoznaj je!

(1 Point)

- Slogom rastu male stvari, ne slogom se i najveće raspadaju.
- Ljepa rječ i gvozdena vrata otvara.
- Drvo se na drvo naslanja, a čovjek na čovijeka.
- Čovjek čovjeka ne može poznati dok sa njim džak soli ne pojede.

Prilog 8: Anketa učenika koji su radili test znanja iz pravopisa

Anketa za učenike

Dragi učenice/ce,
pred tobom je anonimna anketa vezana za pravopisni test koji si radio/la. Zanimaju me tvoja mišljenja i zapažanja vezana za test i zadatke. Molim te da pažljivo pročitaš pitanja i iskreno odgovoriš na njih da bih dobila realnu povratnu informaciju.
Hvala ti.

*Obavezno

Da li ti je test bio težak? *

DA

NE

Molim te da napišeš zašto jeste ili zašto nije bio težak. *

Vaš odgovor

Za svaku tvrdnju izaberi da li je tačna ili ne. *

	DA	NE
Zadaci su mi bili jasni.	☐	☐
Zadaci su mi bili zanimljivi.	☐	☐
Naučio/la sam nešto novo iz ovih zadataka.	☐	☐
Imao/la sam dovoljno vremena da riješim zadatke.	☐	☐
Radili smo prije slične zadatke.	☐	☐
Želim da i ubuduće radimo test sa ovako formulisanim zadacima.	☐	☐
Zadovoljan/a sam kako sam uradio/la test.	☐	☐

Koje pitanje ti je bilo najteže i zašto? *

Vaš odgovor

Koje pitanje ti je bilo najlakše i zašto? *

Vaš odgovor

Molim te da za svaku tvrdnju izabereš da li je tačna ili ne. *

	DA	NE
Poznavanje pravopisa je važno.	☐	☐
Trudim se da primjenjujem pravopisna pravila u pisanju.	☐	☐
Mislim da dobro poznajem pravopisna pravila svog jezika.	☐	☐
Časovi pravopisa su mi zanimljivi	☐	☐

Ovdje možeš napisati sve ono što smatraš da je važno za test ili općenito za pravopis, a nije spomenuto u anketi.

Vaš odgovor

Hvala :)

Natrag

Podnesi

Prilog 9: Metodička priprema za čas ispravka i analize testa

Metodička priprema za čas

Nastavnica: Niđara Kafadar

Škola: JU OŠ „Fatima Gunić“

Predmet: Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost

Razred: sedmi (VII)

Datum : 9. 2. 2021. g.

Nastavna oblast: pravopis

Nastavna jedinica: Ispravak i analiza orijentacionog testa iz pravopisa

Tip časa: ispravak

Obrazovni ciljevi:

- Ponavljanje i proširivanje znanja iz oblasti pravopisa (veliko i malo slovo, pisanje afrikata, refleksi glasa jat, sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi, upotreba zareza);
- Proširivanje spoznaja o jeziku, njegovoj strukturi i funkciji;
- Osposobljavanje učenika za pravilnu upotrebu i primjenu pravopisnih pravila u konkretnim jezičkim situacijama;
- Osposobljavanje učenika za samostalan rad;
- Praktična primjena stečenih znanja.

Odgojni ciljevi:

- Podsticati učenike na jasno i pravilno izražavanje;
- Podsticati učenike na upotrebu standardnog jezičkog izričaja;
- Podsticati učenike na samoprocjenu znanja;
- Podsticati radoznalost, maštu i ispoljavanje kreativnosti;
- Razvijati svijest o važnosti izučavanja maternjeg jezika;
- Razvijati ljubav prema bosanskom jeziku, kao maternjem, i njegovoj govornoj i pisanoj strukturi.

Psihofunkcionalni ciljevi:

- Razviti kod učenika sposobnost izgradnje lingvističkih misaonih modela;
- Razviti kod učenika sposobnost apstraktnog mišljenja;
- Razviti kod učenika sposobnost rješavanja problema;
- Razviti kod učenika sposobnost logičkog zaključivanja;
- Razviti kod učenika sposobnost razumijevanja pročitano.

Ishodi:

- Učenik razumije svoje greške u zadacima iz testa

- Učenik primjenjuje pravopisna pravila vezana za: pravilnu upotrebu velikog i malog slova kod pisanja naziva: praznika, država, jezika, ljudi, gradova i bivših država, kao i kod pisanja prisvojnih pridjeva izvedenih nastavcima: -ski, -ški, -čki i -ćki.

Nastavni oblici rada: frontalni, individualni

Nastavne metode: rad na tekstu, analiziranje, zaključivanje, povezivanje, izlaganje

Nastavna sredstva i pomagala: kompjuter, Office 365 platforma, test

Korelacija s drugim nastavnim predmetima i oblastima: književnost, gramatika, kultura izražavanja, medijska kultura, historija, geografija, informatika

Literatura:

- Hadžihrustić, Almira; Bosanski jezik 7, Sarajevo Publishing; Sarajevo; 2010.
- Džibrić, Amira; Džibrić, Ismeta; Naš jezik 7, Tuzla – Zenica; 2010.
- Halilović, Senahid; Pravopis bosanskog jezika, Kulturno društvo Bošnjaka *Preporod*, Sarajevo, 1996,
- Nedžad Pašić; Metodika bosanskog jezika i književnosti; Prosvjetni list, Sarajevo, 1998.

Napomena: Čas se realizira na online platformi Office 365. Čas traje 30 minuta.

ARTIKULACIJA NASTAVNOG SATA (online)	
UVODNI DIO ČASA (2-3 min)	Na samom početku časa evidentiram prisutne. Pojašnjavam cilj časa, a to je ispravak i analiza orijentacionog testa iz pravopisa kojeg su učenici radili na prethodnom času. Uspostavljam videopoziv sa učenicima
GLAVNI DIO ČASA (do 20 min)	Učenicima prezentiram statističke podatke uspješnosti testa. Naglašavam da sam zadovoljna postignutim rezultatima, ali da uvijek može bolje i da sad imamo smjernice za dalji rad i lekcije na koje trebamo dodatno usmjeriti pažnju. Učenicima putem platforme dostavljam ispravljene testove i dajem im 2 do 3 minute da pregledaju svoj rad. Nakon toga prelazimo na analizu zadataka koji su bili na testu. Prezentiram im svaki zadatak pojedinačno, razgovaramo o njemu, pojašnjavam tačan odgovor i iznosim najčešće pogreške. Učenici komentarišu svaki zadatak, da li su ga razumjeli, da li im je bio težak, da li im je bio zanimljiv i sl.
ZAVRŠNI DIO ČASA (do 5 min)	Učenicima prezentiram rezultate ankete koju su ispunili nakon testa. Razgovaramo o njihovim mišljenjima i stavovima. Sumiramo zaključke na osnovu analize testa i ankete i izvodimo dalje smjernice za rad. Najaktivnije učenike tokom analize zadataka nagrađujem ocjenom.
PRILOG	<ul style="list-style-type: none"> - ispravljen test - rezultati ankete

NAKON ČASA

Učenici su zadovoljni postignutim rezultatima. Naglasili su da neke zadatke nisu shvatili na prvo čitanje, ali da su ih poslije uspješno riješili. Izrazili su želju da opet rade test sa ovako formulisanim zadacima jer im je bilo zanimljivo. Zaključili smo da trebamo više pažnje usmjeriti na oblast velikog i malog slova i da na tome trebamo dodatno raditi. Učenik, kojem bosanski jezik nije maternji jezik, naglasio je da je imao poteškoća sa razmišljanjem zadataka i onoga što se od njega traži i potrebno je više rada sa ovim učenikom da bi postigao bolje rezultate.

10. Literatura i izvori:

1. Ferbežar, Ina, Požgaj Hadži, Vesna, *Kako izraditi jezični test*, Lahor, 2(6), 2008, str. 165 – 182, <https://hrcak.srce.hr/34719> (12.1.2021)
2. Grgin, Tomislav, *Školsko ocjenjivanje znanja*, https://kupdf.net/download/tomislav-grgin-kolsko-ocjenjivanje-znanja_5af687fde2b6f5ac65d313c0_pdf (12. 1. 2021)
3. Halilović, Senahid, *Bosanska, hrvatska, srpska i crnogorska pravopisna norma (opće značajke i tendencije)*, *Književni jezik* (godište 21, broj 1), Filozofski fakultet, Sarajevo, str. 32 – 39, <https://izj.unsa.ba/files/2003-21-1/4-SenahidHalilovic32-39.PDF> (17. 4. 2021)
4. Halilović, Senahid, *Pravopis bosanskoga jezika*, Kulturno društvo Bošnjaka *Preporod*, Sarajevo, 1996.
5. Halilović, Senahid, *Pravopis bosanskoga jezika: Priručnik za škole*, Dom štampe dd Zenica, 1999.
6. Halilović, Senahid, *Pravopis bosanskoga jezika*, Slavistički komitet, Sarajevo, 2018.
7. Lalović, Rade, *O testovima znanja*, Časopis *Nastava* 1-2/2009, https://www.rpz-rs.org/sajt/doc/file/web_portal/07/Srpski%20jezik%20i%20knjizevnost/Rade%20Lalovic/Strucni%20radovi/O%20TESTOVIMA%20%20ZNANJA.pdf (12. 1. 2021)
8. Listeš, Srećko, Grubišić Belina, Linda, *Kompetencijski pristup nastavi hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 2016.
9. Maglajlija, Mešanović, Muftić, Sarajlić, Zečević, *Ispitni katalog za eksternu maturu u šk. 2012/2013. godini za bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost*, MONKS, 2013, https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/BHS_JEZICI.pdf (26. 12. 2020)
10. Matijević, M. *Izazovi vrednovanje škole i u školi*, u Banjalučki novembarski susreti, Zbornik radova sa naučnog skupa (Tom 2), Banja Luka, 2016, http://bib.irb.hr/datoteka/904769.Matijevic-Izazovi_vrednovanja_kole_i_u_koli_31_03_2017a.pdf (12. 1.2021)
11. Murtić, Buljubašić, Karić, *Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost – katalog pitanja za eksternu maturu – osnovna škola*, MONKS, Sarajevo, 2017 g, https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/katalog_-_bhs_jezik_i_knj.pdf (26. 12. 2020)

12. Pašić, Nedžad, *Metodika bosanskog jezika i književnosti*, Prosvjetni list, Sarajevo, 1996.
13. *Pravilnik o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika OŠ u KS*, Službene novine KS, broj 24, 2018.
14. Rosandić, Dragutin, *Metodika književnog odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
15. Strugar, Vladimir, *Tipovi zadataka u školskim ispitnim instrumentima i učenikov uspjeh: mogući odgovori na potrebe suvremene škole*; *Pedagogijska istraživanja*, 3 (1), 2006, str. 59 – 70, <https://hrcak.srce.hr/139315> (26.12.2020)
16. Vilotijević, Mladen, *Didaktika 3 – organizacija nastave*, BH MOST, Sarajevo, 2001.
17. Voker, Ketrin, Šmit, Edgar, *Pametni zadaci*, Kreativni centar Beograd, 2006.
18. Vrdoljak, Marica, *Vrjednovanje i ocjenjivanje učeničkog znanja – rasprava, Povijest u nastavi* 22 (2), Društvo za hrvatsku povijesnicu, Zagreb, 2013. g, <https://hrcak.srce.hr/120413> (12. 1. 2021)